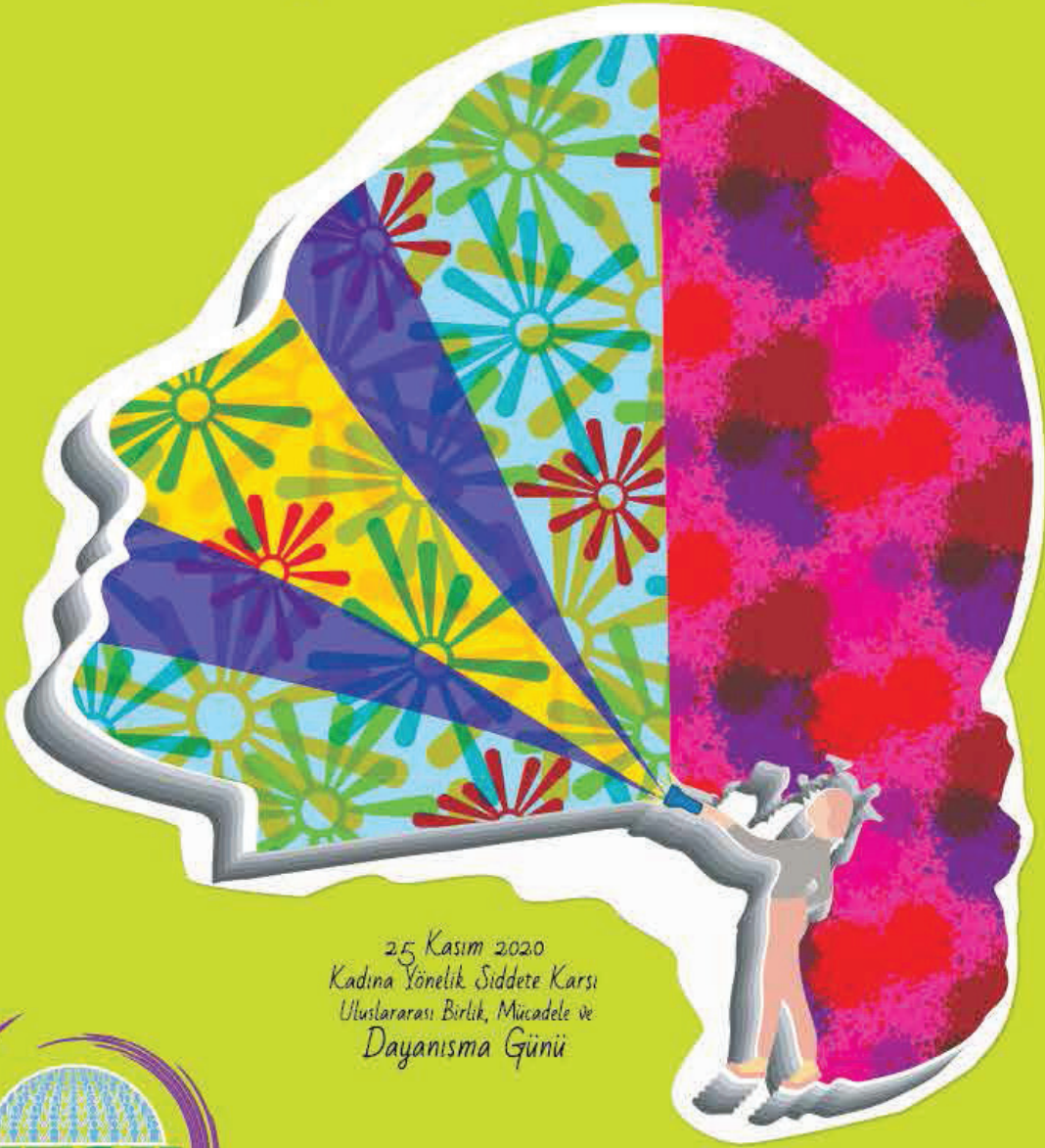

YAŞAMIMIZI SAVUNUYORUZ!!!

25 Kasım 2020
Kadına Yönelik Şiddete Karşı
Uluslararası Birlik, Mücadele ve
Dayanışma Günü

KESK KADIN DERGİSİ

Pandeminin Küresel Ölçekteki Toplumsal Cinsiyetlendirilmiş Etkileri

Dr. Handan Çağlayan

6

Sağlık Emekçisi Kadınların Pandemisi

İpek Deniz

11

Kadınlar İçin Pandemi: Beterin Beteri...

Hilal Tok

33

Pencere Önü Çiçekleri

Ebru Yıldızhan

60

KESK KADIN DERGİSİ
Kasım 2020 | Sayı 12

KESK Adına Sahibi
Aysun Gezen

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Gülstan Atasoy Tekdemir

Yönetim Yeri
Selanik 2 Caddesi No:44/1
Kızılay / Ankara / Türkiye
Tel: (0312) 436 71 11
Faks: (0312) 436 74 70
Web: www.kesk.org.tr
E-mail: kesk@kesk.org.tr

Grafik Tasarım ve Uygulaması
Gülüzar Ünver

Kapak Tasarım
Semahi Aydın

Basım Yeri
Boyut Matbaa
İvedik Organize San.
1354. Cad. Fora İş Merkezi
1. kat No:138 /76
Yenimahalle / Ankara
Tel: 0312 385 72 12

Basım Adedi
3.000

Basım Tarihi
18.11.2020

BU SAYIDA

MERHABA

Gülistan Atasoy

4

7/24 Çalışma, Diğer Adıyla Esneklik

Özlem Yılmaz Yeşer

15

Erkeklerden Alacaklıyız

Ph. D. Neva Akdemir

19

Eşit Değerde İşe Eşit Ücret

Prof. Dr. Şemsa Özar, Doç Dr. Emel Memiş

24

İstanbul Sözleşmesi'ne Neden Karşılar

Av. Hülya Gülbahar

27

Farkındayız, Birlikteyiz, Güçlüyüz

Dilek Kanlıbaş Demir

39

RÖPORTAJ / Pandemi Sürecinde Eğitim Emekçisi Kadınlar

Gülperi Fatih

41

LGBTİ+İşçi ve Emekçiler Pandemide Hangi Gemide

Yıldız Tar

45

Pandemi: PTT Emekçisi Kadınların Ağır Yüğü

Ayşe Noyan Koluman

49

Ötekileştirmenin Kadın Üzerinden İnşası

Dilek Çakman

52

Yitirilen Bir Yaşamın Ardından

Güneş Adsız

55

Şimdi Değilse Hiçbir Zaman

Ben Kendimi Savunmazsam Kim Savunur?

Yasemin Hacıyüpoğlu

57

Artık Zamanı Gelmedi Mi?

Havanur Taflan

64

SAĞLIK / Covid-19 Hastalığı

Meltem Günbeği

69

MERHABA

Gülistan Atasoy

KESK Kadın Sekreteri

Dünya Kadınların Emeğiyle Dönüyor Kadın Mücadelesi Dalga Dalga Büyüyor!

Sevgili Kadınlar,

Pandemiyle birlikte yaşam koşullarımız iyice zorlaştı. Eski normalin eşit olmayan koşullarında yoksullukla, işsizlikle, şiddetle, baskıyla, ayrımcılıkla bitmek bilmeyen kavgamız yeni normalde de katlanarak devam edecek gibi görünüyor. Çünkü hükümetlerin salgınla mücadele adı altında yürüttüğü politikalar tüm dünyada toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirdi.

Salgının görülmeye başlandığının açıklandığı mart ayından bu yana tanık olduğumuz gelişmeler bu olumsuzlukları en fazla hissedildiği ülkelerden biri olduğumuzu gösterdi. Geçtiğimiz yedi aylık sürecin özeti; şeffaflıktan uzak bilgi paylaşımı, sermayeyi önceleyen ekonomik tedbirler, iktidarın kadın düşmanlığı ve otoriter yönetim anlayışını tahkim etmeye dönük çabalar oldu.

Bizden önce karantina uygulaması başlatılan ülkelerde ev içi şiddet oranlarında belirgin bir artış süregelmışken hiçbir önlem alınmadan yapılan “Evde Kal” çağrıları var olan erkek şiddetinin katlanmasına neden oldu. AKP-MHP iktidarının bizim için sunduğu salgın reçetesinde şiddetle mücadele mekanizmalarının işletilmemesi, ko-

ruyucu yasaların esnetilmesi, infaz kanunu çıkararak şiddet faillerinin evlere gönderilmesi ve İstanbul Sözleşmesi gibi yaşam hakkımızın güvencesi sayılabilecek bir kazanımın yok edilmeye çalışılması oldu.

Tüm kriz dönemlerinde olduğu gibi sınıfsal eşitsizliklerle cinsiyet eşitsizliğinin iç içe geçtiği bu süreçte kadınların payına yine artan yoksulluk, işsizlik, düşük ücretlerle kayıt dışı ve güvencesizlik düştü. Salgın sürecinde gerek üretimin daraldığı gerekse üretim artışının olduğu sektörlerde kadınların yoğunluklu çalışıyor olması hem artan iş yükünü hem de işsizliği beraberinde getirdi. Örneğin %70’ini kadınların oluşturduğu sağlık sektöründe aşırı iş yükü, alınmayan önlemler, ağır çalışma koşulları, istihdamı arttırmak yerine izinlerin kaldırılarak az kişiyle çok iş yapma anlayışı ve virüse karşı ölümüne mücadele veren sağlık emekçisi kadınların büyük çoğunluğunda tükenmişlik sendromu gelişmesine neden oldu. Öte yandan zaten düşük ücretlerle güvencesiz koşullarda çalışan mevsimlik tarım işçileri ve ev işçisi kadınlar gelirlerinden tamamen yoksun bırakılarak açlığa mahkûm edildiler.

Bu dönemde tüm kadınların en fazla işaret ettiği olumsuzluk artan ev içi iş yükü oldu diyebiliriz.

“

Tüm kriz dönemlerinde olduğu gibi sınıfsal eşitsizliklerle cinsiyet eşitsizliğinin içiçe geçtiği bu süreçte kadınların payına yine artan yoksulluk, işsizlik, düşük ücretlerle kayıt dışı ve güvencesizlik düştü.

”

Okul ve kreşlerin kapatılması satın alınan bakım hizmetlerinin büyük ölçüde durması ve artan hijyen ihtiyacı hane içinde cinsiyetçi iş bölümünün daha belirginleşmesine neden oldu. Yaşlı, çocuk, engelli bakımı, yemek, temizlik, ütü, çamaşır... artan ev işleri çoğunlukla kadın görevi olarak görüldüğü için görünmeyen emek sömürsü katlanarak sürdürüldü. Evden çalışma, tele çalışma, uzaktan çalışma gibi esnek çalışma modellerinin yaygınlaştırılmasıyla kadınlar olarak bitmek bilmeyen çoklu mesainin hayatımızı nasıl etkilediğini de deneyimlemiş olduk. Pandemiye denk gelen merkezi bütçe oluşturma sürecinde kadınların ekonomik, sosyal, siyasal olarak güçlendirilmesine dönük hiçbir kaynak oluşturulmadı.

Farklı sınıflardan ve sosyal statülerden kadınların tüm hanelerde yaşadıkları ortak deneyimler, patriyarkanın daha fazla sorgulanmasını ve ortak bir itirazı da beraberinde getirdi. Bu dönemde özellikle Türkiye ve Polonya başta olmak üzere kadın kazanımlarına dönük geliştirilen saldırılar

ve hazırlanan yasalar küresel ölçekte bir kadın dayanışması da yarattı. Dünyanın dört bir yanından kadınlar olarak hem kapitalizme hem de erkek egemenliğine karşı yeni bir direniş dalgası yaratarak iktidarlara geri adım attırmayı başardık.

Hane içinden ücretli istihdama uzanan hat boyunca kadın işi denilerek yok sayılan, görünmez kılınan, değersizleştirilen, ikincilleştirilen emeğimizin bu sistemin sürdürülmesinde ne kadar yaşamsal değerde olduğunu bir kez daha fark ettik. Dünya kadınların emeğiyle dönüyor. Ataerkil kapitalist düzen kadın emeğini gasp ederek kendini daha kolay var edebiliyor. Bu nedenle krizli dönemleri fırsat bilerek sunulan yeni normallerle kadınları devlete, erkeğe ve sermayeye daha bağımlı hale getirmenin hesapları yapıyor.

Ekonomik kriz, iklim krizi, ekoloji krizi, salgın krizi vb. gibi uzunca süredir tüm dünyanın gündeminde olan sorunların temel olarak işaret ettiği şey ataerkil kapitalizmin krizde olduğu ve sürdürülemez olduğudur. Bize düşen bunca olumsuzluğun ve kaosu yarattığı olanakları görmeye çalışmak, kurucu bir dönemden geçtiğimiz farkında olarak mücadele yöntemlerimizi geliştirmektir. Kadınların mücadele pratiği bu noktada oldukça kıymetli bir deneyim sunuyor. Dinamik, sınırlara sığmayan, eylem çeşitliliğiyle zengin, ortak sorunlar etrafında hızlıca kitlesel olarak bir araya gelebilen, dayanışmacı, kolektif ve iddialı yapıyla geleceğe dair umudumuzu yeşertiyor.

Her zamankinden daha güçlü olduğumuzun farkındayız şimdi. Egemen erkek aklın bize çizdiği makbul sınırlarda durmaya hiç niyetimiz yok. Emeğimize, bedenimize ve kimliğimize daha fazla sahip çıkarak, sözümüzü ve örgütlülüğümüzü büyütürken hep birlikte öreceğimiz yeni yaşamı. Yeter ki kirpiğimiz hiçbir zaman yere düşmesin!

SEVGİYLE...

GÜNDEM

PANDEMİNİN KÜRESEL ÖLÇEKTEKİ TOPLUMSAL CİNSİYETLENDİRİLMİŞ ETKİLERİ

Dr. Handan Çağlayan

Eğitim Sen Eski Kadın Uzmanı

*Bir eski Acem şairi:
"Ölüm adildir" diyor,
"aynı haşmetle vurur şahı fakiri."*

...
*Boşuna hiddet ediyorsunuz,
Biliyorum
Ölümün adil olması için
Hayatın adil olması lazım diyorsunuz.
N. Hikmet*

Pandeminin başlarında, Covit-19 virüsünün her sınıftan, her toplumsal kesimden insana bulaşabilir olmasından hareketle "eşitleyici" bir yönü olduğundan söz edilmişti. Bunun pek de böyle olmadığı kısa süre sonra anlaşıldı. Nitekim pandeminin yol açtığı sonuçlar açısından bir eşitlik yoktu. Aksine, pandemi, başta sınıfsal ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler olmak üzere mevcut toplumsal eşitsizliklerin prizmasından geçerek etkisini gösterdi. Varsıl da yoksul da teorik olarak eşit derecede yakalanma riskine sahipti ama yoksullar daha fazla yakalandı. Çünkü korunma için gereken olanaklara varsıllara göre daha az sahiptiler. Sosyal refahtan nasibini alamayanlar, mesela yeterli suya ve hijyen malzemesine sahip olamayanlar daha baştan kaybettiler. İyi beslenemeyenlerin bağışıklık sistemi virüse daha az direnebildi. Sağlık hizmetlerine erişimde de durum farklı olmadı.¹

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler açısından da benzer bir durum söz konusu. Virüsün ista-

tistiksel olarak erkekleri daha ölümcül şekilde etkiliyor olması, pandemiden kategorik olarak kadınların daha olumsuz etkilendiği gerçeğini değiştirmiyor. Bu, her şeyden önce, sosyal adaletsizlik ile toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğin birbirini kesen özelliğinden kaynaklanıyor. Nitekim yoksulluğun kadınlaşması, yeni bir olgu değil. Bununla birlikte pandemiden en fazla yoksul toplumsal sınıflardan; siyahi, göçmen, azınlık gruplarından kadınlar etkilenmiş olsa da, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sadece yoksul kadınların sorunu olmadığı ölçüde, farklı şekillerde de olsa bütün kadınlar etkilendi.

Pandemide Kadın Yoksulluğu ve Ev İçi Emek

Diğer kriz süreçlerinde olduğu gibi pandemiden ve karantinanın tetiklediği ekonomik krizden de kadınlar daha fazla etkilendi, etkileniyor. Çünkü, bu satırların okurlarının da bildiği gibi dünya genelinde kadınlar erkeklerden daha az kazanıyorlar. Daha az biriktirebiliyorlar. Erkeklerle göre daha fazla kayıt dışı çalışıyorlar. Kayıt dışılık sos-

yal güvenlik korumasından mahrum olmalarına yol açıyor. Ücretsiz bakım emeği ve ev içi emek daha fazla onların omzunda. Bu emek türü görünmez olduğu için, emek sahipleri de iş gücü içinde de sayılmıyor. BM-Kadın tarafından pandeminin etkilerine ilişkin yayınlanan bir raporda, pandemi nedeniyle yoksulluk sınırının altına itilecek milyonlarca insanın yarısından fazlasının kadınlar ve kız çocuklardan oluşacağı öngörülmektedir.²

Bu durum sadece kadınların ezici çoğunluğunun çok daha güvencesiz koşullarda, çok düşük ücretlerle veya ücretsiz aile işçisi statüsünde çalıştığı ülkeler için geçerli değil. Kadınların ücretli istihdama katılım oranlarının yüksel olduğu ve toplumsal olarak yaratılan refahtan görece olarak daha fazla pay alabildikleri ileri sanayi ülkelerinde de pandeminin ve karantinanın doğurduğu sonuçlar, kadınlar açısından daha olumsuz. Çünkü bu ülkelerde de cinsiyete dayalı eşitsizlikler mevcut. Örneğin kadınların istihdama yüksek oranda katılıyor ama erkek çalışanlarla aralarında çok bariz ücret farkları var. Yarı zamanlı çalışma esas olarak kadınların başvur-

“**Virüsün istatistiksel olarak erkekleri daha ölümcül şekilde etkiliyor olması, pandemiden kategorik olarak kadınların daha olumsuz etkilendiği gerçeğini değiştirmiyor. Bu, her şeyden önce, sosyal adaletsizlik ile toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğin birbirini kesen özelliğinden kaynaklanıyor.**”

duğu bir çalışma modeli. Tıpkı bizde olduğu gibi yönetsel mekanizmalarda ve karar süreçlerinde aynı oranda yer almıyorlar. Tek ebeveynli ailelerin sayısı azımsanamayacak boyutlarda ve bunların ezici çoğunluğu yalnız anneler tarafından geçindirilmekte. Elbette ki çalışma yaşamında, dünyanın geri kalanındaki hemcinslerine göre daha korumalı durumda oldukları söylenebilir. Nitekim karantina sürecinde özellikle Batı Avrupa ülkelerinde istihdamla ilgili belirli koruma mekanizmaları devreye sokulabildi ve bu önemliydi. Fakat ev içi emek açısından durum dünyanın geri kalanı ile pek de farklı olmadı. Okulların, kreşlerin kapandığı koşullarda, ev içinde artan iş ve bakım yükümlülüklerinin hafifletilmesine ilişkin, çalışma yaşamında hayata geçirilenlere benzer mekanizmaları hayata geçirilmedi. Bu açıdan bakıldığında, Amerikalı feminist akademisyen Mary Daly'nin de altını çizdiği gibi batıda da ev içi emek ve bakım emeği esas olarak halen kadınların omuzlarında ve karantina sürecinde ev içi iş yükünün çok daha artmış olmasına karşın, kadınların emeği üzerinden varlığını sürdüren "özel alan" yine geleneksel kaderine terkedildi.³

Ev işleri ve yaşlı-çocuk bakım hizmeti, uzun süredir hatırı sayılır sayıda yoksul ve göçmen kadın emeği için istihdam alanı (idi). Onların düşük

ücretlerle sundukları bu hizmet, orta sınıflardan kadınlara, ev içi yükümlülüklerin engeline takılmadan meslek yaşamını sürdürme olanağı sunuyor(du). Pandemi, bu olanağı ortadan kaldırdı. Bu alanda çalışan kadınlar bir anda işlerini ve gelirlerini kaybettiler. Orta sınıf profesyonel meslek

Pandemi sürecinin en ağır emekçilerinin başında sağlık emekçilerinin geldiğine kuşku yok ve sağlık iş kolu kadın emeğinin çok yoğun olduğu bir işkolu. Dolayısıyla gerek virüsün bulaşma riskinin yüksekliği açısından gerekse de bütün pandemi süresince tüketici ağır çalışma koşulları açısından, sağlık işkolundaki kadınlar, çok ağır bir yük altındalar.

sahibi kadınlar ise, hizmet satın alarak kurtulmuş oldukları “geleneksel” yükümlülükleri ile bir anda baş başa kaldılar. Çoğu profesyonel meslek sahibi kadın, internet erişimi sayesinde uzaktan çalışma olanağına sahip olsa da bu durum, iş ve aile uyumu meselesini fazlasıyla içinden çıkılmaz hale getirdi.

Tıpkı Türkiye’de olduğu gibi Batı Avrupa’da da çocuk bakımı esas olarak annenin yükümlülüğü durumunda. Babaların çocuklarla göreceli olarak daha fazla zaman geçiriyor olmalarına karşın, zaman kullanımı gibi somut ölçütler açısından bakıldığında durum değişiyor. Başta çocuk bakımı olmak üzere bakım işleri için gereken zamanın ¾’ünü yine kadınlar harcıyor. Yani orada da esasında yuvayı dışı kuş kuruyor ve yeni nesiller annelerin emeği üzerinde yükseliyor!

Karantinada Kadına yönelik ev içi ve aile içi şiddet

BM Genel Sekreteri, daha pandeminin başlarında dayken yaptığı bir açıklamada, kadına yönelik şiddetin artma riskine dikkat çekmişti.⁴ Evlere kapatılmanın, sosyal hareket alanının kısıtlanmasının, izolasyonun kadınlara (ve çocuklara) yönelik şiddeti arttıracakı öngörüsü hiç de yersiz değildi. Risk bir yandan mağdurlar ile faillerin aynı dar alana kapatılmış olmasından, diğer yandan da şiddete karşı başvuru kanallarının büyük ölçüde kapanmış olmasıyla, izleme, önleme mekanizmalarının devre dışı kalmış olmasından kaynaklanmakta.

Bu konudaki veriler henüz çok yetersiz. Ancak mevcut veriler bile durumun vahametini gözler önüne sermeye yetiyor. BM-Kadın’ın yukarıda atıf yapılan raporuna göre pandeminin başlamasından sonra Fransa’daki ev içi şiddet vakalarında %30, Arjantin’de %25 artış olmuş. Singapur’da ve Kıbrıs’ta acil yardım hatlarına yapılan başvurular 1/3 oranında artmış. Almanya, İngiltere, İtalya, İspanya ve ABD’deki ev içi şiddet vakaları ve acil durum sığınma taleplerinde artış olmuş.

Sağlığa erişim ve Sağlık Sektöründeki Kadın Emekçiler

Sağlık hizmetlerinde önceliğin Covit-19 ile mücadeleye ayrılması, kaynakların ve hastane binaları gibi fiziksel imkanların bu mücadeleye göre

yeniden düzenlenmesi bir anlamda zorunluluk olmasına karşın, bu durum, özellikle kronik hastalar, yaşlılar, kanser tedavisi görenler gibi kırılan konumda olanlar açısından sağlık hakkına erişimi güçleştirdi.

Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında da, kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığı bağlamından sağlığa erişiminin güçleştiği görülmekte. Gebelik takibinin aksaması, sağlık kontrollerinin ortadan kalkması, aile planlaması ile ilgili hizmetlere erişimin kısıtlanması, karşılaşılan sorunlar arasında sayılabilir.

Öte yandan pandemi sürecinin en ağır emekçilerinin başında sağlık emekçilerinin geldiğine kuşku yok ve sağlık iş kolu kadın emeğinin çok yoğun olduğu bir işkolu. Dolayısıyla gerek virüsün bulaşma riskinin yüksekliği açısından gerekse de bütün pandemi süresince tüketici ağır çalışma koşulları açısından, sağlık işkolundaki kadınlar, çok ağır bir yük altındalar. Nitekim sağlık hizmeti sunarken koronaya yakalanan emekçiler arasında kadınların oranı erkeklerden fazla. Örneğin pandemiden en fazla etkilenen ülkeler arasında yer alan İspanya’da koronaya yakalanan sağlıkçıların %72’si, İtalya’da ise %66’sı kadınlardan oluşmaktaydı.^{5 6}

Bitirirken iyimserlik için bir kaç not

Pandeminin ne zaman sona ereceğine dair henüz herhangi bir öngöründe bulunmanın olanağı yok. Kaldı ki şimdiye değin yaşanan karantina süreçlerinin bile, önümüzdeki on yıl içinde ortaya çıkaracağı işsizlik, yoksullaşma etkilerine ilişkin tahminler gerçekten iç karartıcı. Dünya genelinde yoksulluk sınırının altında yaşayan milyonlara, çoğunluğunu kadınların ve kız çocuklarının oluşturduğu yeni milyonlar çoktan eklendi bile. Sadece dünyanın fukara yarısı değil, ekonomisi güçlü olan ve göreceli olarak sosyal adaleti gözetilen batı ülkelerinde de, işsizlik ve gelir kaybı sorunu ciddi boyutlarda.

Askeri ve politik çatışmalara devasa kaynaklar ayıran; bu alanlarda alternatif planları olan koca koca ülkeler, COVIT-19 virüsü karşısında bir anda çaresiz duruma düştüler. Tıpkı iklim krizi karşısında olduğu gibi. Merkezinde iktidarın, gücün ve

kâr ilkesinin bulunduğu yönetim sistemlerinin bu -ve belki de bizi bekleyen benzer başka sorunlarla baş etmekte zorlanması kaçınılmazdı. Zira mevcut mantalite ve kurumsal yapılar böylesi durumlar için hazırlıklı değil. Bunun için herşeyden önce merkezine sadece insanı da değil, canlı cansız bütün doğanın korunmasını alan bir anlayış değişimi gerekiyor.⁷

Bu açıdan bakıldığında, bu yazıyı küçük de olsa bir iyimserlik beklentisiyle bitirmek mümkün görünüyor. Krantina süreci ve eve kapanma, akıp giden hayata, durup yeniden bakma, unutulmuş ve görmezden gelinen değerleri yeniden anımsama ve hayata geçirme olanağı sundu. Mesela ev içi emeğin ve bakım işlerinin önemi fark edildi. Görüldü ki, o yemekler yapılmadan, o çocuklara özenle bakılmadan, o kekler pişirilmeden, o hayatlar öyle kendiliğinden sürüp gitmiyor. Bunu her gün yeniden ören bir emek var. Görünmeyen emek, en azından şimdilik de olsa kimsenin gözlerini kapatamayacağı bir gerçeklik olarak herkesin malumu oldu. İyimserlik yaratan yanlardan biri bu.

Başka bir yan da, hem tüketim kültürünün hem de modernleşmenin, kentleşmenin doğurduğu ve son yıllardaki teknolojik olanaklarla iyice derinleşen yabancılaşmanın, pandemi sürecinde, biraz da olsa ortadan kalkacağına ilişkin pratiklerin ortaya çıkmış olması. Tüketim toplumunun mabetleri olan AVM'ler olmadan da hayatın

devam edebileceğini gördük. Gözlerimizi dijital ekranlardan kaldırıp yanımızda yöremizde ne olduğuna bakmayan, ilgi göstermeye başladık. Normalde adını bile merak etmeyeceğimiz yan komşumuzun sağlık durumunu merak etmeye, bir ihtiyacı olup olmadığını sormaya başladık. Evinden çıkamayanların alışverişini yapmaya istekli gençler zuhur etti. Kimi yerlerde yaşlıların ihtiyaçlarının giderilmesi için sanal ağlar kuruldu. Birbirlerini tanımayan insanlar bunun için işbirliği yaptı. Bu tür ağlar komşuluk ilişkilerini, mahalle kültürünü hepi topu 20-30 yıldır gerisinde bırakmış bizim gibi ülkelerde değil, modernleşmenin, bireyselleşmenin çok daha eskiye uzandığı, mahallenin, komşuluk ilişkilerinin çoktan geride bırakıldığı ileri sanayi ülkelerinde de kuruldu ve şimdilik devam edecek gibi görünmekte. Tabii ki küçük örneklerden yola çıkarak aşırı bir iyimserliğe kapılmaya gerek yok. Ama özellikle genç kuşaklar arasında iklim krizinin yaratmış olduğu duyarlılıkla mevcut yaklaşımların sürdürülemezliğine ilişkin gelişen farkındalık, pandemi vesilesiyle daha da artmış görünüyor ve bu da iyi birşey. Nitekim bu gençler doğanın tahribatına karşı bilinç ve farkındalık geliştirirken, üretim sistemini, tüketim alışkanlıklarını ve genel olarak toplumsal ilişkileri de sorguluyorlar. Alternatif ve dayanışmacı ilişkiler geliştirmenin yollarını arıyorlar ve pandemi, bu arayışlarının ne denli yaşamsal olduğunu bir kez daha hissetmelerine vesile oldu.

DİPNOT

- 1 Sağlık hizmetlerine erişim ile sosyal adaletsizlik arasındaki ters orantının en kristalize olduğu yerlerden birisi ABD oldu. Trump da virüse yakalandı ama pandemide en fazla yoksullar, siyahiler, göçmenler yaşamını yitirdi.
- 2 Azcona, G. Vd., 2020, *From Insight to Action, Gender Equality in the Wake of COVID-19*, UN Women <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/09/gender-equality-in-the-wake-of-covid-19#view> (erişim: 27. 10. 2020)
- 3 Interview with Mary Daly, "Women and Welfare", *Social Europa* <https://www.socialeurope.eu/women-and-welfare-interview-with-mary-daly> (erişim: 20. 10. 2020)
- 4 <https://www.un.org/sg/en/node/251640> (erişim: 20. 10. 2020)
- 5 Azcona vd. age.
- 6 Kukesuz sağlık emekçilerinin maruz kaldıkları tüketici iş yükü ve çalışma koşulları, sadece kendi başına Covid-19 virüsünün yol açtığı bir durum değil. Denebilir ki pandemi, sosyal refah devletlerindeki neo-liberal dönüşümün yol açtığı tahribatın, son derece can yakıcı bir şekilde gözle görülür olmasına vesile oldu. Sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesi, işkolundaki istihdamın daraltılmasının yol açtığı tahribatın boyutları, pandemi sürecinde açıkça görünür hale geldi.
- 7 Kuşkusuz bu sistemin yıkıcılığı ve sürdürülemezliği bugün fark edilmiş değil. Bu konuda Rosa Lüksemburg'un ya sosyalizm ya barbarlık saptamasıyla özetlenebilecek devasa bir Marksist külliyat ve birikim var.

SAĞLIK EMEKÇİSİ KADINLARIN PANDEMİSİ

İpek Deniz

SES Şişli Şube Üyesi

Dünyayı sarsan Covid-19 Pandemisi ülkemizde de mart ayından beri türlü aksaklık ve zorluğa rağmen mücadele etmeye devam ettiğimiz zorlu bir süreç. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaşamımızın her alanında hüküm sürdüğü gerçeği, kriz durumlarında en ağır hali ile gün yüzüne çıkmaktadır. Aylardır süren salgın, kontrol altına alınamama, özlük haklarındaki ihlaller ve güvende hissedememe hali, tükenmişlik sendromunu da beraberinde getirdi. Dünyanın her yerinde hastaneler kadın ağırlıklı çalışılan alanlardır. Bu alanlarda iş bölümü toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyecek biçimde planlanmıştır. Bu durum tesadüf değildir. Aslında tam anlamıyla kadına yakıştırılan işlere, uygun görülen konumlara göre planlanmıştır. Kadın sağlık çalışanlarının hastalarla doğrudan etkileşimde bulunulan, bakım emeği ağırlıklı alanlarda daha yoğun istihdam edilmeleri göz önünde bulundurulduğunda, yüklerinin pandemi ile birlikte kat be kat artması daha net anlaşılır bir durumdur. Hastane, market ve ev arasında mekik dokuyan kadın sağlık çalışanlarının hayatına daha uzun ve ağır ev- hastane mesaisinin yanına kişisel kaygı ve korkular eklendi. Hepsinin üstüne şahit olunan üzücü durumlar da eklendiğinde yükün ağırlığını anlatmaya lisan yetmez.

COVID süreci bakım emeği üzerinden yoğun başarılar elde edilen bir süreç olmuştur. Bakım emeğinin yarattığı başarılar çokça övülse de gö-

rünmez olduğu ve hiçbir değer verilmediğini tekrar gördük. Değersizlik hissi, ekip olarak yapılan işlerde, çalışanlar arasında uçurum yaratan ekonomik politikalarda, Sağlık Bakanının (39 sağlık branşını ağzına almayan) söylemlerinde, sağlıkta şiddetin devam etmesi ve pratikte yaşanan birçok olayda derinden hissedilmiştir. Aslında zaten zor olan çalışma koşullarının üzerine bakanlığın yarattığı zorluklar eklenince durum özellikle kadın emekçiler için dayanılmaz bir hal aldı. Bu süreçte sağlık çalışanı kadınlar neler mi yaşıyor? Ev içi mesai normalden çok çok arttı. Sürekli evde olan eş, çocuk veya ebeveynlerin yeme, içme, temizlik, alış-veriş düzen sağlama gibi evin organizasyonuna daha uzun saatler mesai harcanmaya başlandı. Kontrol altına alınamayan salgının en büyük etkilerinden biri olan işsizlik, azalan gelirlerin yarattığı stresin bedeli de kadınlara duygusal, ekonomik yük ve şiddet olarak geri döndü. Kendini yetersiz hissedilen 'evin reislerinin' şiddeti pandemide yoğun emek harcayan sağlık emekçileri kadınları muaf tutmadı. İyi beslenme gerekliliği bütün basında yer bulurken artan gıda fiyatları mutfakları, dolayısı ile kadınları vurdu. Pandemi koşullarında hizmet sunarken yaşanan ağır, duygusal, fiziksel yükün yanında herkesin ayrıca hikâyesinin yarattığı zihinsel yük ekleniyor. Çocuğunu bırakacak yer bulamayanlar, çocuğu çocuğa, komşuya emanet edenler, sürecin başında çocuklarını hastaneye getirmek zorunda olanlar, evde bakmakla yükümlü ol-

dukları ebeveynleri, hastası olanlar, çocuğu ile yalnız yaşayan anneler, çocuğunu il dışına bırakmak zorunda olanlar ve daha nice hikayeler... Çocukları uzakta olanların onları görme kaygısı, özlemleri ve akıllarının oralarda kalması kadınları hırpalayan bir hal almıştır. Maalesef kadınlar diyoruz. Çünkü yıllarca dillendirilen çocuk ebeveyn sorumluluğu söylemi en ağır şartlarda dahi kadın sorumluluğu olarak karşımızda durmaktadır. Evinde bakmaya devam edenlerin ise ailelerine bulaştırma kaygısı kimilerini hasta edecek seviyeye geldi. COVID nöbetinden çıkıp, evin direk banyosunun yolunu tutmak, çamaşır, ardından evdekilerin yeme, içme, bakım ve hijyenini sağlama kaygısı da kadınlara kaldı. Hastanede sürekli temel hijyen, hastayı, kendini korumanın sorumluluğunun yanına evin benzer ihtiyaçları eklendi. Eylül ayından itibaren okula devam edemeyen çocukların eğitimleri, enerjisini atamayan çocuklar da kadınların her alanda koşuşturarak yaşa-

masını zorunlu kılmış oldu. Evde yaşlı, engelli, çocuk bakımı sorumlulukları olan sağlık çalışanları virüs bulaşma riski nedeniyle bu sorumluluklarını yerine getirme konusunda sorunlar yaşasa da yerine getirmek gibi zorunlu bir döngüde gidip geliyorlar. Her tarafa yetişmeye çalışma hem hastane hem de ev içi iş yüklerinin artışı kadınların tükenmişlik sendromuna girmelerine neden olmaktadır.

Aynı durumlar yurtdışında nasıl mı oldu? İtalya'da sağlık çalışanlarının evde çocuk bakımının masrafını karşılayabilmesi için 1.000 Avroya (1.104 ABD Doları) varan "bebek bakıcısı ikramiyesi" getirildi. Çocuk bakım tesisleri ve okulların genel olarak kapalı olduğu Avusturya, Fransa, Almanya ve Hollanda'da bazı tesisler çekirdek kadro ile faaliyet gösterdi, zorunlu hizmet işlerinde çalışanların çocuklarına bakmaları ise devlet eliyle ayarlandı (<https://www.ilo.org/ankara/areas->

of-work/covid-19/WCMS_741376/lang--tr/index.htm). Ülkemizde ise Pandemi sürecinde ebeveynler çocuklarıyla yalnız bırakılmış, çocuk bakımının üstesinden kendi yarattıkları olanaklarla gelmeleri beklenmiştir. Bu durumun çok acı sonucuna yakın zamanda şahit olduk. Çorum'da çalıştığı hastaneye nöbet için giderken 2 çocuğunu komşusuna emanet eden Fatma hemşire... Emanet ettiği evde meydana gelen yangında 2 çocuğunu kaybeden hemşire Fatma İçüz aslında bütün sağlık emekçilerinin yaşadığı temel insani koşullardan yoksun çalıştırılmanın özeti. 'Acıyı dindirecek söz bulamayan' Sağlık bakanımız! Acıyı dindirecek sözlere değil, elimizden aldığınız kreş haklarımıza, daha güvenli, güvenilir ortamlarda ve insani koşullarda çalışmaya ihtiyacımız var. Sağlık çalışanlarının çoğunun şahit olduğu kliniklerde büyüyen çocuklar, rica minnet nöbet ayarlama halleri, ebeveynleri sıkıntıya soksa da, daha çok kadınları hırpalayan bir durumdur. Çocuğun bakım sorumluluğunu ebeveynlere, yoksulluk sınırının altında maaşlar vererek siz çözümlüyorlar. Aslında çok hayati olan kreş talebi binlerce kadını, çocuğu bir sürü travmaya sürüklüyor, tarifi imkânsız acılara sebep oluyor, tıpkı Fatma İçüz'un yaşadığı gibi... Hak ettikleri ücretleri alamamak, kendi hayatlarından, çocuklarının hayatlarından tasarruf ederek yaşamaya neden oluyor. Diğer yandan sağlıkta bitmek bilmeyen devasa yatırımlar ne pandemi, ne doğal afet ne de ekonomik kriz dinlemeden devam ediyor.

Hastanelerde artan ve sürdürülen hijyen koşulları, bulaşı önleme çabaları, Covid-19 hastalarında bakımın önemi aslında çok dillendirildi. WHO'nun 2020 yılını hemşirelik yılı ilan etmesi, medyada bolca yer alma, hakları parayla ödenmez gibi cümlelerle yere göğe sığdırılmadı. İş pratiğe gelince sağlık emekçilerinin emeğini sömüren performans sistemi ile bakım emeği yine değersizleştirilmiş, alkışlarla onure edilmeye çalışılan sağlık çalışanlarının en temel hakları görmezden gelinerek yaşatılmıştır. Hakları ödenmez denen bu süreçte can yakan kreş ihtiyacı, artan mutfak masrafları, hijyen malzemeleri, artan faturalar yine kadınları vurmuştur. İnsanca yaşamak için gerekli şeyler talep edildiğinde ise vatan hainliğine götürecek kadar ağır eleştiri ve baskı ile karşılaşmıştır. Kimsenin taleplerle başlamadığı bir süreç olmasına karşın, bakanlık kendi eli ile üc-

retler arasında uçurum yaratarak çalışma barışını bozmuş, sağlık işini ekip işi olmaktan çıkarmış, özellikle bakım emeğinde aktif rol alanlar değersizleştirilmiştir.

Korona virüsün bulaş şeklinin daha çok hijyen arttırma, sağlama ve sürdürme ile ilişkisi net. Konu hijyen olunca kadın merkezli bir çalışma şekli olduğu da kaçınılmaz bir gerçektir. Mekânlar, kadın ağırlıklı temizlik elemanları, hastalar ise kadın ağırlıklı hemşirelerle kontrol altına alınmaya çalışılıyor. Çünkü algı bu görevlerin zaten kadının uzantısı işler olduğu. Hastanelerde var olan cinsiyetçi iş bölümü, kliniklerde kadın çalışanların temizlik işlerinde daha çok görev alması, getir götür işlerinin de erkek çalışanlara kalması ama kliniğe giren her malzemenin de temizliğinin kadın çalışanların elinden geçiyor olması herkese tanıdık gelir sanırım. Bütün kontrollerin de hemşirelerin elinden geçmesi. Kalem kalem saymakla bitmez görünmeyen emeğin hastane ve evdeki hali. Ötekileştirilen sağlık çalışanlarını ağzına bile almayan bakan, kadın emeğini görmeyeceğini bir kez daha gözler önüne serdi. He-kim ve sistem merkezli cümleler kurup, aslında hekimlere de sahip çıkmadığını net görüyoruz.

Ayrıca kişisel koruyucu ekipmanla çalışmanın zorunlu olduğu bu salgında başta malzeme yetersizliği, ardından gelen malzemelerin ağırlıklı büyük boy olması dikkatlerden kaçmamıştır. Erkeklerle göre yapılmış dedi durdu kliniklerde çalışanlar. Uzun süren nöbetler, giyinme soyunma işlemleri zaten yorucu iken bir de ergonomik olmayan tulumlarla çalışılmak zorunda bırakıldık. Bu süreçte durmadan artan fiyatlar, işsiz kalan aile fertleri, bağışıklık sisteminin güçlenmesi için daha iyi beslenmenin gerekliliği, bunun yanında devlet desteğinin hissedilmemesi aslında şiddetin başka bir boyutu. Kadın sağlık çalışanlarına yansıyan kısmı ise daha çok sitem eden, daha çok beklentiye giren aile bireylerinin duygusal fiziksel gereksinimlerine cevap verme ihtiyaçlarının artması, onların da her şeye tahammül ederek, yetişmeye çalışarak süreçle baş etme mücadelesidir.

Kadın sağlık çalışanlarının salgın hazırlığı, salgına müdahale, karar alma, planlama ve önleme mekanizmalarına katılımı çok sınırlı olmakla birlikte

sürekli üst akılların(!) müdahalesi ile ilerlemiştir. Özellikle bakım hizmetleri müdürlüğü (çoğunluğunu kadınlar oluşturmakta) başhekimlik ve yardımcılarının (açık ara farkla erkeklerden oluşmaktadır) gölgesi altında kalmaktadır. Aslında tek adam rejimi hayatımızın her alanına sirayet etmiş durumda. Bakım hizmetlerinin planlanması pratikte başhemşirelik tarafından yapılırken başhekimliğin bütün müdahaleleri dolaylı bir şekilde çalışanların kulağına gelmektedir. Yöneticilerin de emeğinin değersizleştirilerek devam ettiği, bu değersizleştirmenin kadın, hemşire veya hekim dışı yönetici pozisyonunda olan sağlık çalışanı olmakla çok ilgisi var. Değersizlik hissinin her boyutu ile çalışanlara da bulaştırılarak devam eden bir şiddet sarmalı ve bu sarmalda salgınla mücadele eden kadınlar. Sağlık emekçisi kadınların yükü iki kat değil pandemide bilmem kaç yüz kat!

Pandemi süresince bu kadar yıpranmanın yanında kadın sağlık emekçilerinin çok üzücü haberleri de gündeme taşındı. Yaptırımlar şiddete uğrayan her kadının maruz kaldığı gibi "yok". Van'da ebe Dilan Toptaş, kaza süsü verilerek, erkek şiddeti ile öldürüldü. Rabia Karakaya onu taciz eden sağlık çalışanını defalarca hastane yönetimi ile paylaştığı halde yeterince delil yok cevabı ile karşılaşmış, bu cevap ile tekrar şiddete uğramıştır. Sosyal medya paylaşımından sonra kadın örgütlerinin destekleri ile işlemler başlatılabilmiştir. Ankara'da Belediye Başkanından aşure talep eden sağlık emekçisi Büşra hemşireye, sosyal medyada tecavüz tehdidinde bulunulmuştur. Tecavüz tehdidini bu kadar açık yazmak ve bir bakanı etiketleyebilme cüreti bunca zamandır öldürülen, istismara, tacize, tecavüze hiçbir cezai işlem uygulanmamasının sonucudur. Annesine zatürre aşısı yaptırmak isteyen şahıs, ellerinde aşı olmadığını söyleyen üç hemşireyi darp etti Ayvalık'ta. Onların çığlığını duyup kurtarmaya çalışan bir

vatandaşın bıçaklanması da cabası. Sonuç mu? Aynı gün serbest bırakıldı.

Kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı, şiddeti besleyen, destekleyen politikalar devam ettiği sürece evde, işte, sokakta kısaca başımızı kaldırdığımız her alanda her türlü şiddet sarmalında boğuşmaya devam edeceğiz. Bakım emeğinin kadının yapması gereken doğal işlermiş gibi, evdeki işlerinin devamı şeklindeki algı değiştirilerek ve devlet politikalarında yer verilerek değişimde önemli bir adım atılabilir. Bunun dışında hiçbir politikanın yaşamın yarısı ile gerçek bir bağı yoktur.

7/24 ÇALIŞMA, DİĞER ADIYLA ESNEKLİK

Özlem Yılmaz Yeşer

Önceki Dönem BES Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri

Sermayenin uzun yıllara dayanan planlarının içinde esnekleşme her zaman yerini korudu. Ülkemizde de 2000'li yıllarda gündeme getirilen Kamu Yönetimi Temel Kanunun en gösterişli söylemlerinden birisiydi. Önce istihdamın esnekleştirilmesi gündeme geldi. Taşeron, 4/C, 4/B, geçici süreli sözleşme, ücretli öğretmenlik, geçici-mevsimlik işçilik, Toplum Yararına Programlar (TYP) kapsamında geçici istihdam gibi uygulamalarla istihdamın parçalı hale getirilmesinden sonra esnek çalışmayı dayatmanın daha kolay olacağı öngörülmüştü ve süreç içerisinde buna uygun adımlar atıldı.

Kadınlar, esnek çalışmanın en iyi alıcısı olarak ilk sırada tespit edilmişti. Toplumda kabul edilmiş cinsiyet rolleri gereği, kamusal hizmet olarak sunulmayan ev işleri, çocuk- yaşlı bakımı gibi hayatın yeniden üretimiyle ilgili bütün işler kadınların üzerindeydi, bir de her gün kendini tekrarlayan uzun mesai saatleri, müdürün, şefin baskısı derken hayat zordu, bu yüzden esnek çalışma cazip olabilirdi. Her gün sabah erken saatte yollara düşüp işe gitmeyecekti, bazı günler öğleden sonra bazı günler sabah, bazı günler üç saat işe gidecekti, sabahtan akşama kadar kurum binasında bulunması gerekmeyecekti, çocuğunu okula göndermek, yemeği yapmak, çamaşırı yıkamak için zamanı olacaktı, bu kadar koşturmayacaktı. Eğer maaşında da kesinti olmuyorsa daha ne istesindi.

Sermaye emek üzerindeki denetimini arttırmak, mesai saatlerini belirsiz hale getirerek çalışma sürelerini uzatmak, bir arada bulunmayacakları için örgütsüz kalmalarını sağlayacak esnek çalışma için uygun zamanı kolladı. Aslında kadınlara istihdamda yer açıyoruz, ekonomik özgürlüklerini kazanmaları için destekliyoruz reklamlarıyla, başta tekstilde çalışan kadınlar olmak üzere işçiler üzerinde uygulamaya başlamıştı da. Her biri fabrikanın parçasına dönüşen yoksul mahalle evlerinde kadınlar sabahtan akşama kadar kazaklara işleme yaparken, gömleklere pantolonlara, düğme dikerken sosyal hayattan kopuk, sendikasız, sigortasız, sabahın erken saatlerinden gece yarısına kadar üç kuruşa çalışıyorlardı, aylık ne kazanacakları gösterecekleri performansla bağlıydı. Yani önce işçi sınıfı üzerinde, işçi sınıfının da en güvencesiz ve ucuza çalışan parçası olan kadınlar üzerinde sistem denenmişti ve epeyce de karlıydı... Sıra kamuya uygulanmasındaydı.

Kamuda uygulanması biraz zaman alacaktı esnek çalışmanın, devletin bürokratik yapısı da henüz buna uygun değildi. Yasalarda kamu hizmetinin güvenceli çalışan kamu çalışanları tarafından verilmesi esas alınmıştı, özelleştirmeler hızla devam etse de devlet henüz tam anlamıyla şirket gibi yönetilmiyordu, az çok kamu hizmetleri devam ediyordu, o yüzden sık sık dillendirilip, kamu

emekçilerini ikna edecek argümanlar piyasaya sürülse de henüz tam olarak uygulanması için erkendi. Sendikaların tepkisi vardı, kamu emekçileri henüz mücadelecı sendikalarda örgütlüydü. Hem bu sendikaları güçsüzleştirerek yerine işbirlikçilerini yaratmak, hem de devlet idaresindeki değişimi tamamlamak zaman aldı. Bütün geri ve bağımlı ülkelerde olduğu gibi Türkiye de de "tek adam tek parti rejimi" sermayenin emeğe yönelik dizginsiz saldırılarını gerçekleştirmek için en uygun sistem olarak piyasaya sürüldü.

Erdoğan ve tek adam hükümetinin, açıkladığı her ekonomik paketin neredeyse değişmeyen maddelerinden birisi oldu esnek çalışma. 2018 yılında açıklanan Yeni Ekonomik Programda, kamu kurumlarının ve çalışanların ihtiyaç ve tercihlerinin uyumlaştırılacağı, hizmetin özelliğine göre uygulanacak esnek çalışma modelleri ile çalışanların iş-yaşam dengesi kurularak aile ve sosyal yaşamlarına, kurs ve eğitim programlarına daha fazla vakit ayırabilmeleri, kamu kurumlarının esnek çalışma ile iş tatmini ve verimi yüksek iş gücüne sahip olmalarının sağlanacağı iddia edilmektedir.

2020 yılı Eylül ayında "yeniden" açıklanan ekonomik programda ise 'Katma değerli üretimi destekleyecek iş süreç ve modellerinin yaygınlaştırılması' üzerinden esnek ve güvencesiz çalışma biçimlerinin artırılması, 25 yaş altı gençler ile 50 yaşın üstünde olan çalışanların istihdam edilebilirliklerini kolaylaştırmak için daha esnek koşulların sağlanması, iş gücü piyasasının es-

nekleştirilmesi, 'Kısmi süreli çalışmanın teşviki', 'Yeni normalde uzaktan ve esnek çalışma modelleri' gibi başlıklar üzerinden daha da somutlaştırılmıştı.

COVID-19 salgını, sermaye için fırsatlar zamanı....

Sermaye her krizi olduğu gibi salgını da kendi lehine kullanmakta gecikmedi. Bütün dünyada ülke kaynaklarının yağmalanmasından, çalışma rejiminin başta işçiler olmak üzere emekçiler aleyhine düzenlenmesine, kamu hizmetinden yoksulların dışlanmasından, işsizliğin, güvencesizliğin artmasına kadar saldırılar için tam bir fırsatlar zamanı oldu salgın.

Salgına karşı bir korunma önlemi olarak esnek-uzaktan çalışma tartışmaları yeniden gündeme geldi. Sendikalar tarafından da emekçilerin virüsten korunması için, salgın dönemiyle sınırlı olmak üzere esnek çalışma talep edildi. Ancak bugün geline nokta da sermaye bir tedbir olarak başlayan esnek çalışmayı kalıcı hale getirmek için girişimlerini hızlandırmış durumda.

Büro işkolunda bulunan kurumlarda da salgın döneminde esnek ve uzaktan çalışma kesintilere uğramakla birlikte genel olarak uygulandı. Ancak işkolumuzda bulunan İŞKUR, salgın döneminde yaşanan iş yoğunluğu nedeniyle esnek çalışmanın sonuçlarının en çok açığa çıktığı kurum oldu. Hükümet tarafından emekçiler için alınmayan ekonomik tedbirler İŞKUR çalışanlarının üzerine iş olarak yansıdı. Üç milyonu aşan Kısa çalışma

ödeneği başvurularının yarattığı yoğun iş yükü nedeniyle İŞKUR emekçileri hafta sonları da dahil mesai saatleri dışında uzun sürelerle çalışmak zorunda kaldılar. Bu süreçte sendika olarak İŞKUR emekçilerine yönelik İŞKUR COVID-19 Araştırması yaparak, alanda yaşanan sorunlar ve özellikle esnek çalışmanın sonuçlarını açığa çıkarmaya çalıştık.

Anketimizde, esnek çalışma hakkında olumlu ve olumsuz görüşler, kurumda çalışma süresi, personel sayısının yeterli olup olmadığı, medeni durum ve bakım yükünün bulunup bulunmadığına yönelik sorular bulunmaktaydı. Esnek çalışma hakkında olumlu ve olumsuz görüşleri cinsiyete göre ayırarak raporlaştırdık.

Ankete katılanların tamamının esnek çalışmayla ilgili olumlu görüşlerinin, COVID-19 salgınından korunmayla sınırlı olduğu görüldü. Genel olarak, hizmet binalarının yetersizliği nedeniyle toplu çalışmaya uygun olmadığı, evden çalışmanın dışarıyla teması kesmesi nedeniyle ailenin sağlığına zarar verme ihtimalini düşürdüğü, salgın döneminde toplu taşımayı kullanmamanın avantaj olduğu, daha az insanla temasta bulunmayı sağladığı, salgın döneminde evde kalmanın kendini güvende hissettirdiği, bu durumun psikolojik olarak rahatlattığı cevapları verilmişti.

Ortak olarak verilen olumsuz cevaplarda; 7/24 çalışmak zorunda kalma, hafta sonu, resmî tatil, mesai saati kavramının ortadan kalkması nedeniyle kendini sürekli işteymiş gibi hissetme, aile bireylerine zaman ayıramama, internet, bilgisayar, telefon gibi hizmet sırasında kullanılan araçların kurum tarafından karşılanmamasının yarattığı ek ekonomik yük başlıklarının öne çıktığını gördük.

Kadın çalışanlar ise; mesai kavramının ortadan kalkması, gece yarılarını geçen sabaha kadar süren bir çalışma sistemine mahkum olunması, kurum tarafından telefon hattı sağlanmaması nedeniyle özel telefonlarını bütün başvurulara vermek zorunda kalmaları ve bu nedenle her saatte isteyen

kişinin araması, işlerin yetişmesi için işverenin Whatshapp üzerinden sürekli baskı uygulaması, çocukla birlikte evden çalışmanın çok zor olması ve ayrıca stres yaratması, hem çocuk hem işle aynı anda ilgilenmek zorunda kalmanın yıpratıcı olması, asosyalleşme, ev, iş yeri ve mesai kavramlarının karışması, aile yaşamıyla işin birbirinden ayrılamaması, uyku düzenlerinin bozulması olarak yaşadıkları sürece dair olumsuz görüşlerini belirtmişlerdir.

Ankete katılanların bütününde hâkim olan ve ortaklaşan düşünce, mesai kavramının ortadan kalkması ve uzun çalışma saatleri nedeniyle tüketen bir çalışma biçimiyle karşı karşıya kalmak. Durumu en iyi anlatan iki cümle, esnek çalışma sürecinin özeti gibi;

“Bu süreçte yaptığımız çalışma saatlerini toplasak emekli olacak kadar yoğun, yaşlanacak kadar stresliydi.”

“Günde 1 saat bile uyku uyumadan telefonda sürekli hazır ol vaziyetteymiş gibi çalışmak, normal hayat, sosyal hayat yok, üç kat fazla gelen elektrik faturası, yöneticilerin sürekli seni araması.”

Evet. Sermaye sınırsız ve dizginsiz bir şekilde üzerimize gelirken, emekçilerin çalışma yaşamında en önemli kazanım olan 8 saatlik işgününü ortadan kaldırma, esnek ve güvencesiz çalışma biçimini kalıcı hale getirme hamleleri yaparken, emekçileri örgütsüzlüğe mahkûm ederek sendikaların varlığını da tehlikeye sokan bu saldırının geri püskürtülmesi için, sendikalar birleşik bir mücadele yaratabilecek mi, sorun gelip burada düğümlenmiş durumda.

Pandemi nedeniyle evden çalışmak zorunda kalan emekçiler anlatıyor!

Güneş Almak Şişman
İş ve Meslek Danışmanı

Evden çalışma kulağa hoş gelen bir kavram olmakla beraber karşı karşıya kalındığında hiç de öyle olmadığını anlamam uzun sürmedi.

Özellikle AVM'lerin kapanmasıyla beraber Kısa Çalışma Ödeneği (KÇÖ) seçeneğinin devreye sokulmasıyla tüm arkadaşlarım gibi ben de bu işlemler için görevlendirildim. KÇÖ işlemlerinin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi sahibi değildim. Evden çalışıyor olmamın ilk kötü tarafı işlemler hakkında soru sorabileceğim kimsenin olmaması idi. Tamamen el yordamı ve telefonla iletişim kurarak bu sorunu aşmaya çalıştım.

İşyerleri kapanan ve asgari ücret ile geçimini sağlamaya çalışan, kurum önlerine pandemiye rağmen sırada bekleyen ve yapacağım ödeme ile geçimini sağlayacak işçileri gördüğümde yaptığım işin önemini ve ağırlığını bir kez daha anladım ve bir dosya daha yapma çabasına girince zaman kavramını yitirdim. Evde geçirdiğim sürede yapmam gereken işlerim ve çocuklarımın bakım sorumluluğu ve evden çalışmayı zorlaştırdı. Bu nedenle ben gece çalışmak zorunda kaldım. Sabah 4-5'e kadar çalıştığım günler oldu. Haftasonu dahil olmak üzere günlük ortalama 15 saat çalıştığım günler oldu. İnsani olmayan bu durum doğal olarak sağlık sorunlarına da sebep oldu. Bütün bunlar ile uğraşırken evde çalışmama alışkın olmayan çocuklarım ise işimin ne zaman biteceğini sordular 2 ay boyunca her gün ve 'az kaldı bitiyor' cümlesini çokça duydular.

Salgının önlenmesi noktasında evden çalışma bir seçenek gibi görünse de kamuda kuralsız çalışmanın yerleşik hale getirilmesinin de provasını yapmak isteniyor. Benim ve çalışma arkadaşlarım için travma olan KÇÖ sürecinin bir daha yaşanmamasını umuyorum.

İŞKUR emekçisi bir kadın arkadaşımız

İzmir'de çalışan bir İŞKUR emekçisiyim. Pandemi süresince Daha önce sık sık duyduğumuz ama kamu emekçileri olarak hiç deneyimlemediğimiz esnek çalışma koşullarında çalıştık. Bu süreçte kısa çalışma ödeneğinin İŞKUR tarafından ödenmesi ve birçok emekçinin kısa çalışma ödeneği ile hayatını sürdürmek zorunda olması nedeniyle gece gündüz durmadan çalıştık. Kamuda dönüşümlü çalışmanın uygulandığı dönemlerde işe gitmediğimiz günlerde de bu süreç nedeniyle evden çalışmaya devam ettik. Ayrıca mesai saati diye bir şey kalmadı. Neredeyse 7/24 çalıştık. Hem sendikamız hem de bireysel olarak kuruma teknik altyapının güçlendirilmesi ve fazla mesaimizin ödenmesi konusunda uyarılarda bulundusak da kurum tarafından tabir yerindeyse çeşitli söz ve vaatlerle oyalandık.

Bir çok arkadaşımızın psikolojisi ve sağlığı (göz bozukluğu, eklem ve kas ağrıları, boyun ve bel vb.) bu süreçte oldukça bozuldu. Daha önce evde çalışmanın daha iyi olduğunu düşünen birçok arkadaşımız ne yazık ki durumun pek öyle olmadığını fark etti. Özellikle kadın çalışanlar ev işleri ve çocuklar nedeniyle evde çalışmayı sürdürmekte oldukça zorlandı. Birçok arkadaşımız ancak çocuklarının uyuma saatinden sonra sabaha kadar çalışarak işlerini yetiştirebildiler.

Kurum tarafından Binlerce kişinin yaşamını pandemi sürecinde kısa çalışma ödeneği ile sürdürmesi biz İŞKUR emekçilerine vicdani baskı olarak geri döndü. Ancak biz İŞKUR emekçilerinin çalışma koşullarını iyileştirecek hiçbir şey yapılmadı. Onun yerine kuralsız esnek çalışmayla ve kurum amirlerinin "insafıyla" baş başa bırakıldık. Kendi özel telefonlarımızı ve internetimizi kullanarak ve günün her saati amir ya da işverence aranma tedirginliği ile kişisel yaşamımız neredeyse sonlandı. Pandemi sürecinin yarattığı belirsizlikler özel sektör işverenlerince emekçilerin aleyhinde kullanıldığı gibi kamu işverenlerince de kullanıldı. Ve kurumumuz bu belirsizlikten istifade fazla mesaimizin karşılığını sadece kuru bir teşekkürle verdi. Hala kısmen esnek çalışıyoruz ancak iş koşullarımızda iyileşen hiçbir şey olmadı.

ERKEKLERDEN ALACAKLIYIZ

Ph.D. Nevra Akdemir

Osnabrück Üniversitesi/IMIS

Pandemi koşulları sermayedarların ve devletlerin uzun zamandır hayata geçirmeyi hedeflediği 'yeni bir normal'i hayata geçirmeye başladı. Yaşadığımız süreci bir olağan üstü hal olarak nitelendirmek sadece bir varsayım, zira pandeminin ortadan kalkması durumunda da sermayedarların daha karlı olduğunu deneyimlediği emek biçimlerinin ve devlet açısından toplumsal kontrolün daha fazla sağlandığı düzenlemelerin kalıcı

olacağı şimdiden ortada. Pandemiyle beraber, vatandaşlık statüleri, sınıfsal pozisyonları, mülk birikimleri ve toplumsal cinsiyete bağlı durumlar nedeniyle halihazırda yaşadığımız hayat, görünmez olan tüm yükümlülükleri ve yaşamsal risklerle çırpıplak bıraktı.

Tarih boyunca, savaş ve salgın hastalık gibi nüfusun azaldığı dönemlerinde kadınların çok çocuk

“üretmesi”, cesur asker, geleceğin annesi ve sağlıklı işçi olarak çocuklarını büyütmesine dayalı söylemler dünyanın her yerinde sıkça kullanılmış. II. Dünya Savaşında, erkekler savaş cephelerinde görevlendiği için fabrikalarda çalışmaları istenen kadınlar, savaş bitiminde yeniden eve gönderilmeye çabalanmış ve bunun için nasıl makbul namuslu “ev kadını” olacakları ise medya ve politik söylemlerle anlatılmış olması kadın emeği ile birikim rejiminin nasıl çatışmalarına rağmen bütünsel bir birikim sürecini yarattıklarına dair önemli bir örnek kabul edilmektedir bugün. Ancak kadınlar o günlerde eve yeniden eve kapatılmayı kabul etmemişler ve savaş sonrasında üretim sürecinde erkek işçilerin rahatsızlığına rağmen, yerlerini bırakmamışlardır.

Her dönemde aile olmanın önemi, kadınların görevlerinin neler olacağı ve makbul vatandaşların nasıl olması gerektiğine dair bilgiler, aynı zamanda hegemonya ve sermaye birikiminin ihtiyaçlarıyla ilişkili olarak üretiliyor. Erdoğan’ın iktidara geldiğinden beri çeşitli dönemlerde kullandığı, kürtaj karşıtlığından 3-5 çocuk doğurmaya kadar değişen çeşitlilikteki söylemleri, dünya üzerindeki sağ iktidarların söylemlerinin de benzeri. Erkek egemenliği, sermaye birikimi ve devletin sürekliliğini sağlayan anahtar kurum aile.

Erkekler, sermayedarlar ve her ölçekteki siyasal iktidarların, kadınların emeği, bedeni, doğurganlığını kontrol etmeyi hedefleyen iş birliği, bugün olduğu gibi her zaman kadınlara karşı baskı ve şiddet ile gerçekleşiyor. Geçen sene Türkiye’de öldürülen kadınların yüzde 60’ının cinayet mekanının kendi evleri olduğunu görüyoruz. Evin, ailenin güvenli ve huzurlu bir yer olduğuna dair inancı ters yüz ederek, “evi” ve “mahalleyi” birer cinayet mahalline dönüştürüyor kadınlar için. Şiddet, kadınların emeği, bedeni, varlığı ve dolayımı olarak ortaya çıkan ürünlerine direkt olarak erkekler ve dolaylı olarak devlet ve sermaye tarafından el konulmasının sürekliliğini garantiliyordu elbette. Kadınlığın ev işleri ve soyun yeniden üretimi üzerinden tanımlanması, yani kadınların toplumsal yeniden üretim “görevleri” üzerinden tanımlanması ile şiddet arasında nasıl bir bağ olduğu ise medyada önümüze düşen tüm şiddet haberlerinde neredeyse tekrar ediyor. Ancak bu veri, kadınların baskıya karşı dipten bir direnişlerinin de olduğunu açıkça gösteriyor.

Pandemi koşullarında ise bu sömürü mekanizmasının örtüleri söküldü, şiddet çıplak kaldı. Ayrıcalıklarımıza, güç ilişkilerine ve sınıfsal mücadeledeki pozisyonuna göre şartlar farklılaştı pandemi koşullarında. Mülteciler ve evsizler sokaklarda veya derme çatma barınaklarda, hijyen koşullarından son derece uzak sığınmış hallerde isimleri, birer numaraya bile dönüşmeden karşıladı pandemiye. Evde kalması önerilen emek gücünü satarak geçinen “ayrıcalıklı” kesim ise eve hem işini hem de işten geri kalan zamanda yapmak zorunda olduklarını sıkıştırdı. Evde çalışması mümkün olmayanlar için ise fabrikaları ve atölyeleri birer üretim kampına çevirdi. Kapitalistler üretim maliyetlerini, işçilerin evlerine paylaştırarak oldukça azalttı, ayrıca ücretin karşılığı olan emek gücünün kaç saat harcanacağına dair sınırların belirsizleşmesi ise fazla çalışmayı görünmez ve olağan kıldı.

Kadınların üretim süreci içinde olmama nedenleri, kadınların cinsiyetlenmiş bir emek piyasasında kendilerine insana yakışır ve güvenceli iş bulamamasının, bulsa da aynı kalifikasyonda olmasına rağmen daha cinsiyeti nedeniyle emeğinin değerinin düşürülmesinin önemli bir yeri var. Ancak kadınların dünyanın hemen hemen her yerinde ücretli veya piyasada değeri olan bir işi yapmaya dair isteği ve girişimini belirten oran, istihdam oranı erkeklere göre daha düşük. Bunun belirgin nedeni, ev ve bakım işlerinin kadınların üstünde neredeyse doğallaşmış bir görev gibi önceliklenmesi. Kadınlar öncelikle çocuk, hasta, engelli ve yaşlı bakımını üstleniyorlar. Kurumsal bakım hizmetinin devletin üstlendiği bir kamusal hak olmadığı yerlerde ise kadınların hane içi karşılığı ödenmeyen emek gücü olarak ayırdığı zaman çok daha yükseliyor. Kadınlar bu açıdan, devletin kamusal haklarının tırpanlandığı her yerde daha fazla, devletin çekildiği alanları telafi etmek üzere çalışmak durumunda kalıyor. Erkeklerin bu işlerde sorumluluk almaması ise hane içi bakım, ertesi güne güç toplama ve hazırlanmayı öngören ev işlerine ayrılan emek zamanından muaf kalması ise piyasada karşılığı ödenen işlerde daha fazla çalışmalarını ve dolayısıyla da bu eşitsizliğin yarattığı güç ilişkileri ile piyasayı istedikleri gibi belirleyebilmelerinin önünü açıyor. Bu bir kısır döngü. Kadınlar bir alandan çekildikçe, erkekler kadınların o alanda asla var olamayacağı şekilde o alanı yeniden biçimliyor denilebilir.

Türkiye’de öldürülen kadınların yüzde 60’ının cinayet mekanının kendi evleri olduğunu görüyoruz. Evin, ailenin güvenli ve huzurlu bir yer olduğuna dair inancı ters yüz ederek, “evi” ve “mahalleyi” birer cinayet mahalline dönüştürüyor kadınlar için. Şiddet, kadınların emeği, bedeni, varlığı ve dolayımı olarak ortaya çıkan ürünlerine direkt olarak erkekler ve dolaylı olarak devlet ve sermaye tarafından el konulmasının sürekliliğini garantiliyordu

Pandemi döneminde ise devletin sosyal politikalarına bağlı olarak kadınların bakım yükünün nasıl yeniden organize edileceğini farklılaştı. Pek çok ülkede kamusal eğitim hizmetinin eve taşınması ve eğitim hizmetinin online olarak evden verilmesi, kadınların bakım için gerek işlere ve eve iyice saplanmasını sağladı. Hane içi bakım hizmetleri, tüm günü organize etmeyi ve bir fiil emek vermeyi gerektiren bir hizmettir. Home Office çalışmak zorunda olmak veya tüm gün hastanede veya fabrikada uzun çalışma saatlerine mahkum kalmak ile farklı sonuçlar doğurdu bugün. Bir yandan daha esnek çalışma saatleri ve mekanı yarattığı sanısıyla günün tüm saatlerine el koyan sermaye, pandemi döneminde işlerin bir kısmının eve taşınmasını, maliyetlerin işçi üzerine yüklenmesini, sosyal hakların tırpanlanmasını mümkün kılan bir yeni bir “işçilik örüntüsünü” önümüze düşürüyor, buna bazı alanlarda teknoloji 4.0 ütopyasının altına saklanan çoğu kadınlardan oluşan bir “hayalet işgücü” demek bile mümkün hale gelmiş durumda. Bu yeni normalin diğer tarafında ise çalışma kampına dönüşen fabrikalar ve uzun çalışma saatlerini bir

norm haline getirmiş sağlık başta olmak üzere kocaman bir hizmet sektörü bulunuyor.

Birleşik Metal İş Sendikası Kadın Komisyonu, Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Emek Örgütü’nün(ILO) döneme dair değerlendirmelerini özetleyerek karşılığı ödenmeyen ev içi emek hakkında bazı durumları ortaya koymuş. Raporlardan ilki olan Birleşmiş Milletler’in “Politika Özeti Kovid-19’un Kadınlar Üzerine Etkisi 9 Nisan 2020” isimli rapordan dikkat çektikleri noktalar kısaca şunlar olmuş: Dünya çapında kadınlar karşılığı ödenmeyen bakım ve ev işleri için 16 saatlik ortalama uyku dışı günlük zamanın ortalama 4,1 saatini ayırırken, erkekler 1,7 saat ayırdığını ortaya koymuşlar. Kadınların evde sundukları sağlık bakım hizmetlerinin piyasa değeri üzerinden karşılığının, dünya ölçeğinde gayrisafi hasılanın yüzde 2,35’ine yani 1,5 trilyon Amerikan dolarına eşit olduğunu hatta yaşlı çocuk ve diğer bakım hizmetleri de eklendiğinde bu rakamın 11 trilyon Amerikan dolarına karşılık geldiğini tespit etmişler. Türkiye’deki durumu ise KEİG’in 2019 Ocak tarihli Çalışma Zamanı bilgisi notundan ödünç alalım: Ücretli işteki cinsiyet açığı 6 yaşından küçük çocukları olan genç çiftler için çok büyük yani, ev ve bakım işlerinde 6 saat ve 24 dakika daha fazla zaman harcayan annelere kıyasla, genç babaların ücretli işte 5 buçuk saat daha fazla zaman harcaması belirgin bir örnektir. Bu “normal” cinsiyetlenmiş ve ırkçı bir zeminde yeniden inşa edildiği için, elbette kimliğimize ve sınıfsal pozisyonuna göre katmak katman eziyeti getiriyor. Devletin piyasalaştırdığı ve çekildiği her hizmet, hayatın dönmesinden sorumlu kılınan kadınların önüne yeni görevler biçiyor. Zira yüzde 70’in üzerinde kadınların çalıştığı bir alan olan sağlık emekçileri için yoğun çalışmanın olduğu bu dönemde bakım emeğinin kamu tarafından sağlanmaması, kadınların üzerindeki yük taşınamaz bir boyuttadır. Ayrıca evde ders vermesi gereken öğretmenlerin, yine evde olan kendi çocuklarının bakımını nasıl üstleneceğine dair sıkışmışlık dikkat çekicidir.

ILO’nun 2018 yılında yayınladığı “İnsan Onuruna Yakışır Bir İş Geleceği için Bakım Emeği ve Bakım işleri” adlı raporunda ise benzer veriler gösterilmiş: karşılığı ödenmeyen bakım hizmetleri için

harcanan zaman 16,4 milyar saat/gün olduğunu ve bu işlerin dörtte üçü kadınlar tarafından karşılandığını aktarmışlar. Karşılığı ödenen ve günlük çalışma süresini 8 saat olan piyasada satılabilir bir iş olarak tanımlandığında ise ILO'nun hesabına göre yeni yaratılan 2 milyar tam zamanlı işe denk geliyormuş. Karşılığı ödenmeyen ve kadın üzerine kadılığı tanımlayan doğal bir nitelik gibi yüklenen işlerden ücret karşılığı yapılan işlere geldiğimizde de tablo netleşiyor. Karşılığı ücret olarak belirlenmiş bakım işlerinde 249 milyon kadın ve 132 milyon erkek istihdam edildiği aktarılmış (toplam 381 milyon işçi), yani toplam küresel istihdamın yüzde 11,5'i, büyük kısmı da göçmen işçilerden oluşuyor. Bakım işlerinde çalışan işçiler dünya ölçeğindeki kadın istihdamının yüzde 19,3'ünü ve erkek istihdamının yüzde 6,6'sını oluşturuyormuş. Bu çerçevede pandemi döneminin kadınlar aleyhine durumu son derece çetrefilli hale getirdiği açıklıkla ortaya çıktı. Zira evlerde çalışan kadınlar işlerini yitirirken, dışarıdan hizmet alamayan kadınlar için ise ev içi bakım yüklerine ayrılan zaman muazzam ölçüde arttı. Dahası ofislerin evlere taşınması ile evde yürütülen işlerin tüm güne yayılması ve gide-rek daha yoğun ve uzun zaman alması sağlandı. Dolayısıyla işlerde ortaya çıkan "verim artışı ve maliyet azalışı" hiçbir işverenin gözünden kaçmayacak bir fayda. Kapitalistlerin olağan üstü hali olağan hale dönüştürmek için soyunduğu haberleri sıkça gündeme düşüyor.

Türkiye'deki kadın emeğinin durumunu görebilmek için ise dair rapordan faydalanalım: 18 Eylül uluslararası eşit ücret gününde yayınlanan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Dairesi'nin (DİSK-AR) Çalışma Hayatında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği raporuna göre erkekler kadınlardan yüzde 31,4 daha fazla gelir elde ediyor ücretlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği artıyormuş. Bir karşılaştırma yapmışlar ve 2006 yılında yüzde 12 olan ücret farkı 2019'da yüzde 20,7'ye yükseldiğini tespit etmişler. Kendi hesabına çalışanlar açısından ise durum daha da vahim: Kendi hesabına çalışan erkeklerin geliri kadınlardan yüzde 77,3, yevmiye ile çalışan erkekler ise kadınlara göre yüzde 85,8 daha fazla gelir elde ediyor.

Dahası bu durumun kadınların işsizliğini daha da artırdığı da görünür hale gelmekte. Türkiye için gerçekleşen durumu önceki yazımda da ifade etmiştim. Ev içi bakım yüklerinin ekstra artmasının başka nedenleri de var. Dışarıdan hizmet alınmayan her hasta, yaşlı, çocuk ve sakat, haneye kocaman bir iş zinciri getirmekte. Pandemi ile artan temizlik ve hijyen tedbirleri de cabası. Evde tedavi, evde eğitim, evde gündelik hayatın eve sıkıştırılmasının yanında evde iş, devlet ve sermayedarların maliyetlerinin e-içine aktarılması anlamına geliyor. Kadınların bu yükü, önemli ölçüde yüklendiği ise patriyarka ve kapitalizmi birbirine dolanarak güçlendiren, ancak çevresindeki canlıları yaşatmayan sarmaşıkla anlatılabilir belki. Zira Birleşik Metal İş Sendikası Kadın Komisyonu, bu eşitsizliği Nisan 2018 ve Mayıs 2020 dönemine ilişkin Konda raporundan gösteriyor: "kadınların ev içi işler ve bakım işlerine ayırdığı zaman 2 saatten (2,1) fazla artarken, erkeklerin 1 saatten (0,8) az arttığı görülüyor". Pandeminin sonuçları eşitsizlikleri daha da derinleştiriyor, ancak mücadeleyi de bir zorunluluk haline getiriyor.

Ya şiddet... Kadınların aşk, şefkat ve sevgi duygularıyla üstlendiği ve hatta birbirleriyle rekabet ederek kendilerini ev-kadını, namuslu kadın, makbul kadın kimlikleri ile ezme ezilme ilişkilerine "rıza" gösterdiği ve hatta bazen onun parçası haline geldikleri noktada başlıyor işte. Erkeklerin tahakkümüne itiraz etmek, eşitçe ve insan gibi yaşamak isteyen kadınlar, karar veren ve uygulamak isteyen kadınlar, reddeden kadınlar veya hiçbir şey söylemeyen sadece hayatta kalmak isteyen kadınlar, her kesimden kadına değen bir şiddet bu. Erkekleri kadınlardan güçlü, haklı, özgür, üstün gördüğü her durumda devletin ve toplumun yargılarını arkasına alan şiddet ile kadınlar karşı karşıya. Tüm mekanizma basitçe bir emeğe, bedene ve tarihe el koyma. Aynı kapitalistlerin emeğin artı değerine el koyarak birikim yapabilmesi gibi, kadınların emeğine el koymanın kurumsallaştığı bir hal bu şiddet. Bu yüzden patriyarkanın kurulduğu yüzyıllar öncesinden beri erkeklerden alacaklıyız; emeğimiz kıymetsiz değil!

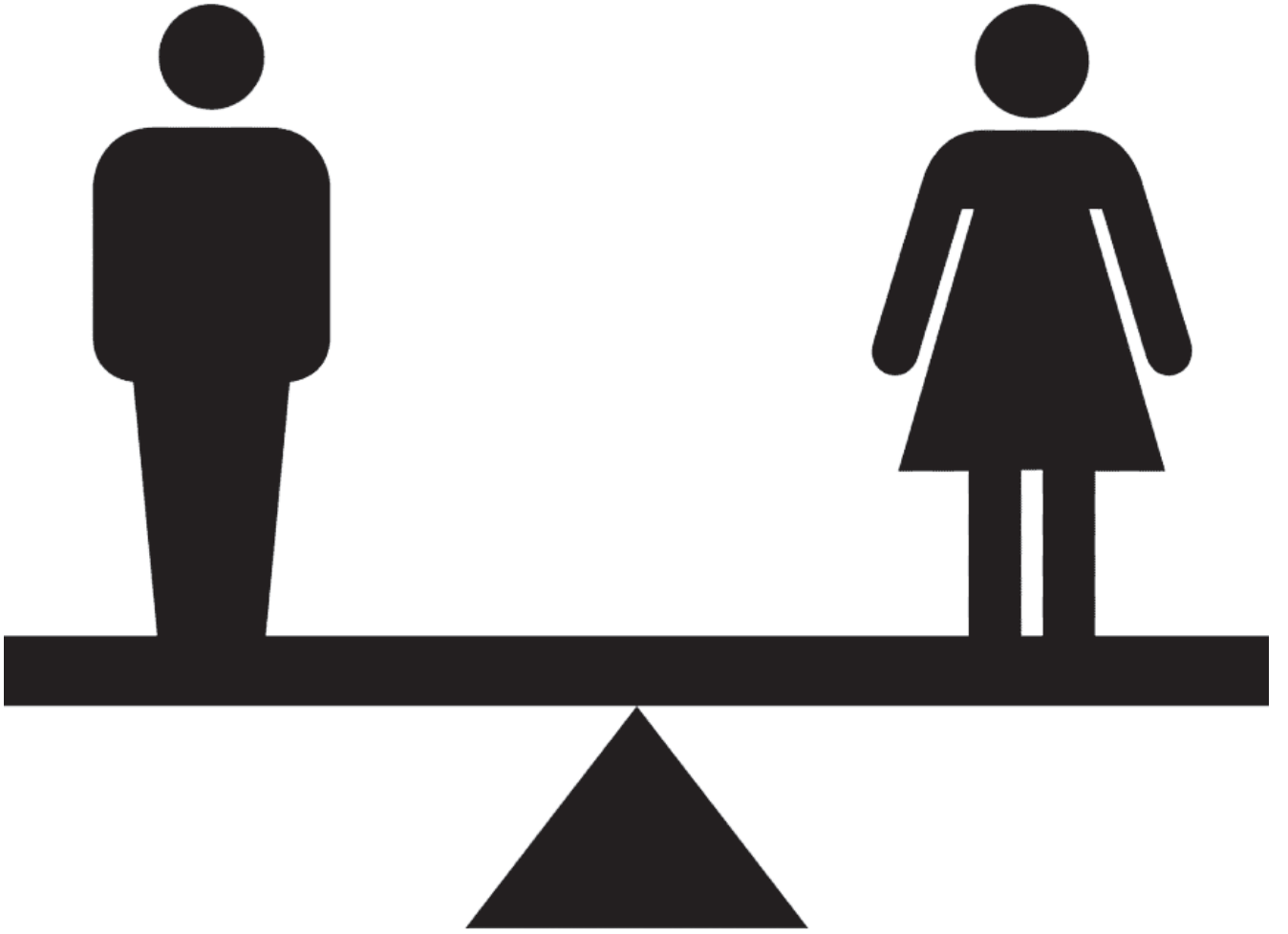
GÜNDEM

EŞİT DEĞERDE İŞE EŞİT ÜCRET

Prof.Dr. Şemsa Özar / Doç.Dr. Emel Memiş

Kadınlara, sadece kadın oldukları için erkeklerden daha düşük ücret verilmesi toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin en somut göstergelerinden biridir. Kadın emekçilerin eşit işe eşit ücret mücadelesi hep, türlü çeşitli yalan yanlış iddialar ileri sürülerek püskürtölmeye çalışıldı, çalışılıyor. Öne sürölen savlar zaman içinde bilimsel kanıtlarla diskalifiye edilseler de biçim değıştirdiler ve erkek egemen anlayış kadınlara düşük ücret vermeye devam etti. İktisat alanında Nobel

Ekonomi ödölü almış, hane ekonomisi üzerine çalışmalarıyla bilinen Gary Becker'in kadınların ev içi sorumlulukları nedeniyle evde yoğun enerji sarf ettikleri için ücretli işlerde erkekler kadar etkin olamayacakları varsayımı bile bulunmakta. Bazıları da kadınların erkeklere göre eğitimsiz olduklarını ve erkeklere göre mesleki deneyimlerinin düşük olduğundan hareketle bu ayrımcılığı meşru kılmaya çalıştı. Zaman içinde yapılan veriye dayalı araştırmalar gösterdi ki, aynı eğitim

düzeyinde, aynı yaşta, aynı mesleki tecrübeye sahip, aynı sektörde ve hatta aynı iş yerinde çalışan kadınlar, bir üretim için gerekli tüm nitelikleri erkeklerle eşit bile olsa onlardan düşük ücret almaya devam ettiler.

Eşit işe eşit ücret mücadelesinin önüne hep yeni engeller çıkarıldı. Erkeklerin yoğun olduğu işler daha kıymetli, kadınların yoğun olduğu işler ise değersiz sayıldı. İlginç yanı da bu değersizleşme ülkeden ülkeye farklılık gösterdi. Örneğin, bir ülkede konfeksiyon atölyelerinde ütücüler erkeksen, onlarla eşit değerde başka bir iş yapan kadınlardan daha yüksek ücret aldılar. Oysa başka bir ülkede, sırf ütücüler kadın diye onlara daha düşük ücret veriliyordu. Böylelikle, kadın emekçilerin mücadelesi "eşit işe eşit ücret"ten "eşit değerde işe eşit ücret" sloganı ile yoluna devam etmeye başladı.

Eşit değerde işe eşit ücret nedir?

Eşit iş yerine eşit değerde işler denmesi sadece aynı ve benzer işlerde çalışan kadın ve erkeklerin aynı ücreti alması anlamına gelmiyor; kadın ve erkeklerin, tamamen farklı ancak objektif kriterlere göre değerlendirildiğinde eşit değerde olan işleri yaptıklarında eşit ücret almaları gerektiği anlamına da geliyor. Bu objektif kriterler "işin gerektirdiği beceriler, nitelikler, çalışma koşulları, sorumluluk seviyeleri ve çaba gibi faktörler" olarak dikkate alınıyor.

Toplumsal cinsiyet temelli ücret eşitsizliği gerek araştırmalar gerek kadın emekçilerin mücadelesi sonucu o denli açığa çıktı ki uluslararası örgütler de bu konuya duyarsız kalamadı. Yakın zamanda, eşit değerde işe eşit ücret koalisyonu oluşturarak mücadeleye katıldılar.

Uluslararası eşit ücret koalisyonu

18 Eylül 2017 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda hükümetleri, işverenleri, çalışanları ve diğer paydaşları kadınlar ve erkekler arasında eşit ücret ödemeleri için desteklemek üzere küresel, bölgesel ve ulusal düzeylerde iş birliği yapacak bir koalisyonun, Eşit Ücret Uluslararası Koalisyonu'nun (EPIC), kurulmasına karar verildi. EPIC, savunuculuk, bilgi paylaşımı, kapasite geliştirme, teknik danışmanlık hizmetleri, veri analizi ve izleme yoluyla eşit değerde işler için eşit ücret talep eden Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 8.5'i gerçekleştirmeyi hedefliyor. Ayrıca, kadınların insana yakışır işlere erişimi konusunda küresel eylemi geliştirmede katalitik bir rol oynayacak. Bugün EPIC'in yürütme kurulu üyeleri arasında Kanada, Mısır, İzlanda, Ürdün, Yeni Zelanda, Panama, Güney Afrika, İsviçre, Uluslararası İşverenler Örgütü (IOE) ve Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) bulunuyor. Birçok başka devletin, işçi ve işveren kuruluşlarının, özel sektör şirketlerinin, sivil toplum örgütleri ve akademik kurumların üyesi olduğu bu Koalisyona, ne yazık ki Türkiye'den herhangi bir kamu ya da özel sektör kuruluşu ya da bir sendika üye değil. EPIC'in hedefi, her sektörde ve işyerinde kadın ve erkeklerin eşit ücret alması ve aynı zamanda ülke mevzuatlarını bu hedefe hizmet edecek şekilde iyileştirilmesi. Cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğini önlemek isteyen şirketler ve kuruluşlar EPIC'den destek alabiliyor. Bu Koalisyon, aynı zamanda şirketlere cinsiyetçi ücret açığı ile nasıl baş edecekleri konusunda fikir ve görüşlerini ifade ettikleri bir platform sunuyor.

EPIC'e göre, cinsiyetçi ücret açığıyla mücadele edebilmek için ücret eşitsizliğini farklı sektör ve mesleklerin hem birlikte hem de kendi içlerinde tartışmasının önemi büyük. İşlerin niteliğini objektif olarak değerlendirmenin göçmenler/mülteciler, engelliler, azınlık gruplar ve LGBTİ bireyler gibi işyerlerinde sıklıkla ayrımcılığa uğrayan diğer grupları da olumlu yönde etkileyeceği ileri sürülüyor.

Türkiye'de eşit değerde işe cinsiyetçi ücret

Türkiye'de 2018 yılı, TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi verisine göre cinsiyet

ücret açığı yüzde 15,6 düzeyinde. Daha açık bir ifadeyle ücretli çalışanlar arasında erkeklerin ortalama ücreti 100 TL iken, kadınların ortalama ücret düzeyi 84.4 TL düzeyinde. Ücret eşitsizliği, yaşa göre farklılaşıyor, yaş arttıkça eşitsizlik de artış gösteriyor. Çalışma yaşamının başlarında düşük düzeydeyken (%3,8), 40'lı yaşlarda kadınların aleyhine dikkat çekici düzeyde artıyor (%25,9) (ILO ve TÜİK, 2020). Kayıt dışı, sosyal güvenceden yoksun çalışan ücretlilerde (%24,2), güvenceli çalışanlara (%11,5) kıyasla cinsiyete dayalı ücret açığı yaklaşık iki kat daha yüksek düzeyde.

Türkiye'de ücretli çalışan on kadından dördü yükseköğretim veya üniversite mezunu. Fakat buna rağmen, bir yanda işe girişte etkili olan cinsiyetçi önyargılar, öte yandan istihdamda kadın işi erkek işi ayrımı ve kadınların yükselmelerinin önünde engel teşkil eden hane halkı bakımı ve ev işlerinin eşitsiz dağılımı, kadınların erkeklerle kıyasla daha düşük ücretli işlerde yoğunlaşmasına sebep oluyor. Çalışan anneler ise, çalıştıkları için cezalandırılıyorlar sanki. Çocuklu kadınlar, çocuksuz kadınlara göre daha az para kazanıyor. Buna karşın babalar mükafatlandırılıyor. Yani çocuklu erkekler, çocuksuz erkeklerden daha fazla kazanmakta. Türkiye'de annelik ücret açığı olarak tanımlanan ücret eşitsizliği göstergesi çocuğu olan kadınların ücret düzeyi babalar ile kıyaslandığında, annelerin aleyhine %19 düzeyindedir. Emek piyasasındaki bu ayrımcılık kadınların daha düşük emekli maaşı almalarına ya da emeklilik haklarının ihlal edilmesine sebep olmaktadır.

Eşit değerde işe eşit ücret mücadelesinde sendikalar neler yapabilir

Eşit ücret mücadelesi sendikalara önemli sorumluluklar yüklüyor. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) emek piyasalarında geçerli olacak yeni norm ve standartlarının belirlenmesinde, eşitsizlik alanlarının tespit edilmesi ve belgelerinin hazırlanmasında sendikalar katılım sağlar ve oy kullanırlar. Aynı zamanda, söz konusu standartları sözleşmeler kapsamında hükümetlerin onaylamaları ve uygulamalarında etkili rol oynarlar, takipçi olurlar ve ILO'ya periyodik raporlar sunarlar. Periyodik raporların sadece ILO'ya değil emek örgütlerine ve işveren örgütlerine sunulmasına da katkıda bulunurlar. Sendikalar işyeri sözleşmelerinde de ücret farkı ve ayrımcılık üzerine gündem oluşturulmasını sağlayabilir. ILO eşit değerde işe eşit ücret mücadelesinde sendikalara yönelik olarak 4 temel strateji öneriyor:

■ Geniş kapsamlı toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla mücadele

■ Geniş kapsamlı ücret eşitsizliğiyle mücadele

■ Belirli toplumsal cinsiyet ücret açıkları

■ Karar alma mekanizmalarında kadınların temsiliyeti

Bu stratejilerin ücretlerin eşitlenmesi hedefinin ötesine geçerek toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla topyekûn mücadeleye işaret etmesi bizce patriyarkal kapitalist sistemle uzun soluklu mücadelenin deneyimlerine dayanıyor. Sadece ücret alanında verilen mücadele, geniş kapsamlı toplumsal cinsiyet ayrımcılığı mücadelesi ile beslenmedikçe hem başarılı olma şansı zayıflıyor, hem de geriye dönüşler çok hızlı olabiliyor. Patriyarkal kapitalist sistem yeni ayrımcılık yol ve biçimleri bulmakta oldukça hünerli. Böyle bir sisteme karşı mücadele de en az onun kadar donanımlı olmak zorunda.

KAYNAKÇA

ILO ve TÜİK (2020) Cinsiyete Dayalı Ücret Farkının Ölçümü: Türkiye Uygulaması Raporu, ILO-Türkiye Ofisi : https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_756626/lang--tr/index.htm

ILO (2019) Closing the Gender Pay Gap: What Role for Trade Unions, ILO:Cenevre

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/publication/wcms_684189.pdf

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE* NEDEN KARŞILAR?

* (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul'da imzaya açıldığı için kısaca İstanbul Sözleşmesi adıyla anılmaktadır).

Av. Hülya Gülbahar

EŞİK (Eşitlik İçin Kadın Platformu)

"Polonya diplomasisi 'aile haklarının korunması' amacıyla uluslararası bir çalışma başlattı." (Polonya Dışişleri Bakan Yardımcısı Pawel Jablonski)

"İstanbul Sözleşmesi 'zararlı', çünkü okullarda çocuklara cinsiyet hakkında bilgi verilmesini gerektiriyor." (Polonya Adalet Bakanı Zbigniew Ziobro)

"LGBTİ+ haklarının tanıtımı komünizmden daha yıkıcı bir 'ideoloji'". (Polonya Cumhurbaşkanı Andrzej Duda)

İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkan iktidarlar ve hareketlerin benzerliklerini görmek için Polonya çok iyi bir örnek. EŞİK-Eşitlik İçin Kadın Platformu'nun 15 Temmuz'da düzenlediği ve 15 beş farklı ülkeden 170 kadının katıldığı uluslararası toplantıda konuşan Türkiye, Polonya, Hırvatistan, Macaristan ve Bulgaristan'dan konuşmacılar, sözleşmeye yönelik saldırıların siyasi bağlamının ve kullanılan argümanların benzerliğini gayet net biçimde ortaya koymuşlardı. (*) (<https://esikplatform.net/uluslararası-feminist-bulusma-15-10-2020/>)

Polonya Temmuz 2020’de sözleşmeden çekilmek için yasal süreci başlatmıştı. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi’nin (PACE) Eşitlik ve Ayrımcılıkla Mücadele Komitesi, 11 Eylül 2020 tarihli açıklamasında hem Polonya’nın hem de Türkiye’nin adını birlikte anarak iki ülkeyi de kınadı. Açıklamada, “... politikacıların, İstanbul Sözleşmesi’nden çekinilmesi yönündeki istekleri ile diğer ülkeleri de kendi örneklerini izlemeye teşvik ettikleri manşete taşınan açıklamaların, Söleşme’nin amaçlarının ve hükümlerinin kasıtlı bir biçimde yanlış tanımlanmasının sonucu olduğu” belirtildi.

Polonya’da olduğu gibi, Türkiye’deki AKP iktidarı da 2020 yazı boyunca sözleşmeden çıkmayı tartıştı, tartıştırdı. Sürekli olarak kamuoyuna önünde çeşitli seçenekler olduğu ve sözleşme konusunda bir “yol haritası” oluşturdukları bilgilerini sızdırdı. Tartışılan seçeneklere bir bakalım:

- **Doğrudan sözleşmeden çıkmak:** Erdoğan, ailesindeki kadınlar ve 4 milyon 800 bini aşan üyesi olduğu iddia edilen AKP kadın kollarını ve Türkiye toplumunu ikna edemediği için bu seçeneği hemen elemek durumunda kaldı. Kamuoyu araştırmaları AKP seçmeninin yarısının (%49,7) sözleşmeden çıkılmasını istemediğini gösteriyordu. Toplumun sadece %17’si sözleşmeden çıkılmasını onaylıyordu (Metropol araştırmaları şirketi, Temmuz 2020). (*) (<https://www.birgun.net/haber/anket-akp-lilerin-yuzde-50-si-istanbul-sozlesmesi-nden-cekilmeyi-onaylamiyor-309595>) Kadın hareketinin mücadelesi ve kamuoyunun bu mücadeleyi desteklemesi sonucunda sözleşmeden çıkılmasını isteyenlerin oranı bir ayda 10 puan düşmüş, %7’ye inivermişti (Konda araştırma şirketi, Ağustos 2020). (*) (https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2020/09/Barometre_111_IstanbulSozlesmesi.pdf)
- **Sözleşmeden çıkmak, kadına karşı şiddeti önleyecek kapsamlı bir kanun yapmak:** Bu seçenek, sözleşmeden çıkmanın yaratacağı tepkileri önlemek için dile getirildi. AKP kurmayları söz-

leşmeden çıkılması durumunda herhangi bir yasal boşluğun oluşmayacağına dair bir çalışma yapıp Erdoğan’a sunmuşlardı. Sunumda, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un kadına karşı şiddetin önlenmesinde yeterli olduğu anlatılmıştı. Sözleşmeden çıkılmasını isteyenlerin 6284 sayılı yasaya da karşı oldukları açıkken, 6284 sayılı yasadaki kapsamlı bir yeni yasa yapmayı kimsenin kabul etmeyeceği ortada idi, bu fikirden de vazgeçildi.

- **Hırvatistan’ın yaptığı gibi açıklayıcı yorum yapmak:** Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği dahil olmak üzere ayrımcılık yasağı getiren 4. Maddeye yönelik bir açıklayıcı yorum yapılması da tartışıldı. Böylece, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini içeren müfredat yükümlülükleri olmadığı, eşcinsel evlilikleri ve eşcinselliğin yayılmasını engellemek için çalışmaları vurgulanacaktı. Sözleşmenin temel maddelerine (ve temel maddelerden biri olan 4. Maddeye) çekince koymanın mümkün olmadığını, açıklayıcı yorum gibi bir bildirimin ise pratikte hiçbir yararı olmayacağını görünce bu seçeneği de rafa kaldırdılar.
- **Yeni bir sözleşme yazmak:** Erdoğan’ın “Dünya 5’ten büyüktür” sözünden hareketle üretilen bu seçenek, İstanbul Sözleşmesi’nden de daha geniş kapsamlı olacak yeni bir insan hakları sözleşmesi hazırlanmasını öngörüyor ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, yeni bir sözleşme fikrine olumlu bir yaklaşım sergilediği açıklanıyordu. Bu seçenek çeşitli adımlardan oluşuyordu. Önce sözleşmedeki tartışmalı iki madde (ayrımcılık yasağı getiren 4. Madde ve toplumsal cinsiyet konusunda hassasiyet gerektiren politikalar, kadın erkek eşitliği ile ilgili 6. Madde) yeniden yazılacaktı. Aslında üçüncü bir maddeyi daha tartışmak ve tartıştırmak istiyorlardı: Devletlere kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus” gibi kavramların sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını sağlama görevi veren 12. Maddesini... Türkiye olarak bu maddelere alternatif maddeler yazılacak ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri’ne sunulacaktı. İstanbul Sözleşmesi’nin 72. Maddesi uyarınca bu öneriler tüm Avrupa Konseyi üye

Devletlerine, sözleşmenin tüm imzacılarına, sözleşmeyi imzalamaya ya da kabule davet edilen tüm devletlere ve Avrupa Birliği'ne gönderilecekti. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi devletleri, Sözleşme'nin 75. Maddesi gereğince Asya'da Kazakistan'dan, Afrika'da Tunus'a, Nijer'e, Nijerya'ya, Güney Amerika'da Brezilya, Meksika ve dünyanın birçok ülkesine sözleşmeye taraf olmaları daveti göndermişti. Türkiye'nin kadın erkek eşitliğine, farklı aile modellerine ve insanların cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine karşı açtığı savaş tüm dünyada konuşulacaktı! Türkiye'nin bu maddelere ilişkin değişiklik tekliflerinin kabul edilmemesi halinde, Türkiye olarak geniş kapsamlı bir insan hakları sözleşmesi hazırlanacak ve tüm dünyada imzaya açılacaktı. "Asrın dünya lideri" için, kendini tüm dünyada tartıştıracak büyüleyici bir seçenektir.

Bu amaçla parti içinde bir metin yazım ekibi bile kurdular. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın koordine ettiği çalışmalar yürüttüler.

Ah Polonya Ah!

Polonya ise AKP'den erken davranmış ve "aile haklarının korunması" amacıyla uluslararası bir çalışma başlatmıştı. Basına yansıdığı kadarıyla Çekya, Slovakya, Hırvatistan, Slovenya, Macaristan ile ortak çalışmalar yürütülüyordu ama "Müslüman Türkiye"nin adı anılmıyordu.

Oysa ki, Erdoğan da sürekli aile vurgusu yapıyordu. Hatta 13 Ağustos 2020'de, AKP'nin 19. Ku-

runuş Yıldönümünde Türk milletinin "aileerkil" bir millet olduğunu dile getirmişti.

Kimlerle yarışıyoruz? Erdoğan ilk kez duyduğumuz "biz aileerkil bir toplumuz" laflarını ederken, Polonya'nın en bilinen sloganlarından biri "Polonya Aile Cumhuriyeti" idi. Üstelik Polonya Avrupa'nın en dindar ülkesi idi ve Katolik olduğunu söyleyenlerin oranı %90'a, düzenli olarak kiliseye gittiğini beyan edenlerin oranı ise %80'e ulaşıyordu. Dindarlıkta da Polonya vb. ülkelerle yarışamazdık. Nitekim Polonya, İstanbul Sözleşmesi'ne imza koyarken, kendi anayasasındaki hükümlerin saklı olduğuna dair bir ihtirazi kayıta bulunmuştu.

“İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkan iktidarlar ve hareketlerin benzerliklerini görmek için Polonya çok iyi bir örnek. EŞİK-Eşitlik İçin Kadın Platformu'nun 15 Temmuz'da düzenlediği ve 15 beş farklı ülkeden 170 kadının katıldığı uluslararası toplantıda konuşmacılar, sözleşmeye yönelik saldırıların siyasi bağlamının ve kullanılan argümanların benzerliğini gayet net biçimde ortaya koymuşlardı.

Ayrıca Polonya, Rusya ve kimi muhafazakâr ülkeler tarafından hazırlanan Aile Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of the Family) taslakları yıllardır ortalıkta dolaşıyordu. İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkıp, sanki İstanbul Sözleşmesi aileye karşı düzenlemeler içeriyormuş gibi propaganda yapan ve aileyi korumak için özel yasal düzenlemeler yapılmasını isteyenlere kötü bir haberimiz var: Aile Hakları Sözleşmesi vb. taslaklarda mecburen bir aile içi şiddet bölümü var ve bu bölüm adeta İstanbul Sözleşmesi'ndeki düzenlemelerin tekrarı gibi. İstedığınız kadar "aile içi şiddet" diyerek kadına karşı patriarkal şiddetin üzerini örtmeye çalışın, bu çağda ne şu şiddetle ne de bu şiddetle mücadele için gerekli mekanizmaları inkâr edebilmek mümkün değil.

Türkiye'de aile reisliği geri getirilsin diye çırpınanlara hatırlatalım ki, bu aile ile ilgili sözleşme taslaklarında "aile reisliği" yok ve eşlerin eşit hak ve yükümlülükleri olduğunun altı çiziliyor. 21. Yüzyılda ne kadar muhafazakâr ve dindar olunursa olunsun, bundan geriye gidilemiyor!

İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkanlar kimler?

İstanbul Sözleşmesi karşıtı hareketler, dünyada yeni yükselen anti-feminist, anti-gender (toplumsal cinsiyet karşıtı) hareketlerle ortaklaşıyor. Yükselen kadın hareketi ve LGBTİ+ harekete bir tepki olarak hızla örgütleniyorlar.

(*) <http://feminisite.net/index.php/2020/06/avrupada-ve-turkiyede-toplumsal-cinsiyet-esitligi-karsitligi/>

Türkiye'de olduğu gibi, dünyanın birçok ülkesinde de kadın hakları çok ciddi bir saldırı altında ve yeni bir olgu olarak ilk defa açıkça örgütlenmiş bir erkek hareketiyle karşı karşıyayız. Daha önceleri de her kesimden erkek, kadın haklarına karşı adı konmamış, örtülü, gizli bir örgütlenme içindeydi, her fırsatta gizli ittifaklar oluşturuyorlardı. Şimdi ise, örneğin Türkiye'de Yeniden Refah Partisi gibi bir takım politik partilerin erkekleri, sayısız İslami cemaat ve tarikat, kadın düşmanlığı yapan bir grup erkek ve etraflarına topladıkları kimi kadınlar; boşanmış babalar, dağılmış aileler, süresiz nafaka karşıtları, aile meclisleri, aile platformları

gibi çeşitli adlar ve biçimler altında açıkça örgütlenmiş durumdadır.

Yeni bir patriarkal örgütlenme dalgası bu. Gizli ya da açık ittifaklar ile hareket eden bir topluluk var karşımızda. Hristiyan ya da Müslüman fark etmiyor her çeşit köktendinciler, aşırı dindarlar var bu ittifakın içinde. Aşırı milliyetçiler var. Son olarak da aşırı dindar ya da milliyetçi olmamakla birlikte kadın düşmanı mizojenik duruşları ile bu ittifakın içinde yer alan her siyasi görüşten erkekler var. Bu çekirdek ittifak, kürtaj karşıtlığı gibi, çocuklara cinsellik eğitimi verilmesi gibi, (Türkiye'de boşanan kadının yoksulluk nafakası gibi) konulara göre kamuoyundan kendilerine daha yakın kesimlerin de desteğini alıyorlar.

Türkiye örneğinde olduğu gibi, bu kesim aslında marjinal bir kesim. Bunlar açıkça kadın erkek eşitliğine karşı oldukları halde, Türkiye'de toplumun %84'ü devletin asli görevlerinden birisinin kadın erkek eşitliğini sağlamak olduğu söylüyor. Bir erkeğin, zaman zaman da olsa içi şiddete başvurulabileceğini savunanların oranı sadece %5

(*) (<https://www.khas.edu.tr/uploads/pdf-doc-vb/toplumsal-cinsiyet-ve-kadin-algisi-arastir-masi-2019-sonuclari-2.pdf>)

Kendisine milliyetçi diyenler açısından bakarsak, Metropoll araştırmasına göre, İyi Parti seçmenlerinin %85,2'si İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasını istemiyor. Bu oran MHP seçmeninde %39,1'e düşüyor.

İstanbul Sözleşmesi'ne neden karşı çıkıyorlar?

Türkiye'de ve Avrupa'da İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkanların temel itiraz konuları, antifeminist, antigender hareketlerinkiler ile aynı. Türkiye'de olduğu gibi fikirleri iktidarda ya da iktidar ile ittifak içinde oldukları takdirde nefret söylemleri ve uyguladıkları politikalar ile toplumsal barış ve huzur için ciddi bir tehdit oluşturuyorlar.

Öncelikle bunlar eşitlik kavramının kendisine karşı. Sadece cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği değil, sadece kadınlar da değil; toplumda eşitlik,

toplumsal eşitlik fikrine karşılar. Eşitlik üzerine dayalı bir toplum düzenini istemiyorlar. Baş başa bağlı olsun, baş padişaha bağlı olsun, ayaklar hiçbir zaman baş olmasın, herkes haddini bilsin diyorlar.

Türkiye’de ve dünyada İstanbul Sözleşmesi’ne karşı çıkanların itiraz konuları ve gerekçeleri genelde aynı. Kelimenin gerçek anlamıyla birbirlerinden tercüme ediyorlar çünkü. En radikal Katolik ile en radikal Sünni Müslüman’ın, en aşırı Rus ya da Alman milliyetçisi ile Türk milliyetçisinin, bu konularda adeta birbirinin klonlanmış kopyaları gibi düşünüp hareket etmeleri ilginç gerçekten de... Yerli ve milli olma iddiasında bulunanların bu evrensel buluşması, temel haklar söz konusu olduğunda, bu hakları savunanların da karşı çıkanların da evrensel olmaktan başka çarelerinin olmadığını ispatı.

İstanbul Sözleşmesi’ne karşı itiraz konuları ve talepleri özetle şöyle;

- Sözleşme’deki kadın erkek eşitliği vurgusuna ve kadın erkek eşitliğine karşılar. Eşitlik yerine fitrat, farklılık, tamamlayıcılık, eşdeğerlik, adalet gibi kavramları kullanıyorlar.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine de karşılar. Sözleşmenin, biyolojik cinsiyete karşı sosyokültürel bir cinsiyet dayattığını iddia ediyorlar. Geleneksel cinsiyetçi rollerin doğal roller olduklarını savunuyorlar.
- Kadınlara karşı şiddetin nedenini, kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal eşitsizliklere değil; alkolizm, porno, ailelerin dağılması, boşanmaların artması ve bunlarla beraber gündeme gelen sosyal sorunlara bağlıyorlar. Kadına yönelik her türlü şiddeti kapsayan “kadına karşı şiddet” yerine “aile içi şiddet” kavramını öne çıkartıyorlar.
- Sözleşmenin aileye, evliliğe, cinsiyete ve ebeveynlik kavramlarına yönelik tehdit oluşturduğunu; evlilik ve ailenin “doğal” kimliğini bozduğunu iddia ediyorlar. Farklı aile formlarına karşılar ve sözleşme metnine geleneksel/klasik aile tanımının (bir erkek, bir kadın ve çocuklardan oluşacak birlik) eklenmesini ta-

lep ediyorlar. Aile meselelerine devletin ancak istisnai hallerde müdahil olması gerektiğini savunuyorlar. Aile ile ilgili talepler arasında erkeğin yeniden aile reisi olarak tanımlanması talebi de var.

- Sözleşme’nin LGBTİ+’lara ayrımcılık yapılmayacağını düzenlemesi nedeniyle eşcinsel birliktelikleri desteklediğini, eşcinselliğin insanın “doğal” yapısını bozduğunu iddia ediyorlar. Eşcinselliğin yasaklanmasını, eşcinsel birlikteliklerin aile olarak değerlendirilmemesini, eşcinsel çiftlerin aile haklarından, çocuk yetiştirmekten ve mirastan mahrum bırakılmasını talep ediyorlar. Papaz ya da imam fark etmiyor, koronavirüsün nedenini bile LGBTİ+’lara bağlıyorlar.
- Sözleşme karşıtları, “Okullarda çocuklarımıza mastürbasyon dersleri veriliyor” gibi çarpıtmalarla okullardaki cinsellik eğitimlerine de karşı çıkıyorlar. Çocukların masumiyetinin zedelendiği, çocukların cinselliklerinin kışkırtıldığını iddia ediyorlar. Bunu iddia edenler arasında, Kilisenin ya da Türkiye’deki gibi dinsel kurumların çocuklara yönelik cinsel suçlarının üzerini örtmek isteyenler başı çekiyor. Aynı şekilde üniversite müfredatlarında toplumsal cinsiyet konularının yer almasına da karşı çıkıyorlar. Toplumsal cinsiyet çalışmalarının bilim değil, ideolojidir olduğunu iddia ediyorlar.
- Çocuklar üzerinde ebeveynlerin yetkilerini artırmayı talep ediyor, özellikle dini ve ahlaki eğitiminde daha büyük sorumluluk verilmesini ve devletin müdahalesinin sınırlandırılmasını talep ediyorlar.
- Doğurganlığa müdahale önlemlerinin ve kürtajın yasaklanmasını talep ediyorlar. “Her çocuğun ebeveynlerini tanıma hakkı vardır” diyerek sperm bankaları, tüp bebek, taşıyıcı annelik gibi uygulamalara karşı çıkıyorlar. Çok çocuklu ailelerin özel olarak desteklenmesini istiyorlar.
- Milliyetçiler ve yabancı düşmanları, Sözleşmenin göçmenlerin oturma ve çalışma izni ile yaşamsal şiddet riski nedeniyle mültecilik statüsünün kazanılması konusundaki hü-

kümlerine de karşı çıkıyorlar. Yaptıkları yerlilik ve millilik vurgusu ile toplumun yabancılardan ve kültürün yabancı unsurlardan arındırılması konusundaki ırkçı ve faşizan bir bakış açısını savunuyorlar.

- Sözleşme karşıtlarının çoğunluğu, ülkelerindeki göçmen karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı ile birlikte; çoğulculuk, demokrasi, insan hakları, inanç ve ifade özgürlükleri gibi konularda ki itirazları ile demokrasiye de karşı çıkıyorlar.

Türkiyeli ve Polonyalı kadınların kitlesel eylemleri

Polonya'da da Türkiye'ye benzer şekilde hukuk ve adaleti ortadan kaldırmak için çalışan Hukuk ve Adalet Partisi iktidarda. Yaz ayları boyunca her iki ülkede de İstanbul Sözleşmesi tartışılmıştı. Her iki ülkede de kadınlar kitlesel protestolar ile bu girişimlere karşı çıkmıştı.

Polonya Anayasa Mahkemesi ceninde çok ciddi sağlık sorunları olması halinde kürtaja izin veren yasa maddesini iptal edince Polonya'lı kadınlar ülke çapında büyük gösteriler ve kitlesel katılım- lı bir kadın grevi örgütlediler. İktidara ve kürtaj yasağını destekleyen Katolik Kilisesi'ne yönelik tepkinin büyüklüğü karşısında şaşkına dönen iktidar, mahkeme kararını yayınlamayı ertelemiş ve kadınları kiliseyi desteklemeye çağırmıştı.

ABD'de Donald Trump, Rusya'da V. Putin, Türkiye'de R.T. Erdoğan, Brezilya'da Jair Bolsonaro, Macaristan'da Viktor Orban, Polonya'da Andrzej Duda gibi sağcı liderler ve iktidarlara hız verdikçe kadınlar da mücadeleyi yükseltiyor. ABD'de Donald Trump'ın gidişinin ardından, hepsinin iktidardan inişlerini tez zamanda görme umuduyla...

KADINLAR İÇİN PANDEMİ: BETERİN BETERİ...

Hilal Tok

Ekmek ve Gül Editörü

Mart ayının başından bu yana artan ve önlemlerin yetersiz kaldığı; her gün hastalık ve ölüm riskiyle karşı karşıya kalınan bir salgın süreci yaşadık, yaşıyoruz. Hali hazırda krizin yükünü çok uzun süredir çeken halkın, pandemi ile birlikte yoksulluğu daha da derinleşti. Hükümet destek paketi açıklamalarıyla sermayeye sırt çıkarken işçilere ise bu süreçte gösterilen; ücretsiz izin, riske rağmen çalışma ya da kısa çalışma ödeneği denilen kuş kadar ücretle yaşamaya mecbur bırakılmak oldu. Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu sağlık emekçilerinin de uzun saatler, yetersiz önlemlerle tükenene kadar çalıştırıldığı, hastalandığı, şiddet gördüğü, hatta yaşamını kaybettiği bir süreç yaşadık.

Bu etkilere ve sonuçlara ilişkin pek çok işçi ve kadın örgütünün araştırmaları, analizleri belirleyici kaynaklar sundu. Ekmek ve Gül'e yazan, bu süreçte yaşadıklarını anlatan kadınların deneyimleri de pandemi sürecinin kadınların yaşamlarına yansımalarına ilişkin önemli bir gösterge oluştu.

Pandemi süreci ile birlikte ağırlaşan yoksulluk, şiddet, artan iş yükü, sermaye ve hükümet gözünde canının zerre kadar değerinde olmadığını iliklerine kadar hisseden ve yaşayan kadınların anlatımlarından açıkça gördük ki; salgın sadece ölüm riski ya da hastalanma korkusu değildi kadınlar için. Aynı zamanda üretim ve yeniden

üretim alanlarında yükünü ve zorluklarını artıran, yalnızlaştıran, şiddete daha açık hale gelmelerine sebep olan, gelecek kaygılarını artıran bir süreçti de. Ekmek ve Gül'e yazan kadınların anlatımları ve deneyimleri Türkiye'deki kadınların bu yaşadıklarını en çıplak haliyle ortaya serdi...

PANDEMİDE İŞÇİ KADINLAR NELER YAŞADI?

Koronavirüsün en ağır bilançosunu yaşayan kesimlerden biri kuşkusuz işçiler oldu. Kimi sektörler cirosunu 10'a katlarken işçiye düşen pay daha fazla iş yükü ve sömürü oldu. Örneğin gıda sektörü pandemi boyunca kesintisiz üretim yaptı. Birçok fabrikada üretim artarken bunun işçilere dönüşünün ise daha fazla baskı, daha fazla çalışma ve daha fazla mesai olduğunu gördük. Yaklaşık 1000 kadın işçinin çalıştığı Dardanel Ton'da da sermayenin pandemiye nasıl da çarkına uydurduğunu en vahşi haliyle gördük. Kapalı devre çalışma sistemi adı altında zorla çalıştırılan Dardanel işçisi kadınların anlatımları o çarkın nasıl döndüğünü de açıkça gösterdi: "Asgari ücret alıyorum. Ücretlerimiz asgari ücretle beraber artıyor, başka da bir şey yok. Fazla mesaiye kalmam desen hemen kapı gösteriliyor. En küçük bir itiraz hakkımız yok, yapsan pabucun eline veriliyor. Nereye gideceksin, ne yapacaksın, ne iş bulacaksın. Ton balığı kadar değerimiz yok mu? İşyerinde psikolojimiz bozuluyor, bantlarda nefes alamıyoruz, tuvaletlere gidip gelme bile sorun oluyor. Müdürler, amirlerin gözü hep üstümüzde. Hayatımız adeta rehin alınmış durumda. Son karar da bunun somut örneği zaten. Patronun işi aksamasın diye hepimizi ateşe atıyorlar." Dardanel işçisi kadının "Hayatımız adeta rehin alındı" sözü, kapitalizmin her ne pahasına olursa olsun karından vazgeçmeyeceğini, gerekirse işçileri ailesinden, kendi yaşamlarından uzaklaştırıp günlerce kapalı bir alanda çalıştırarak alıkoyacağının ve bunu yaparken hiçbir engeli tanımayacağına çarpıcı gerçekliğini, işçilerin hayatındaki karşılığını özetliyor aslında.

Salgın süresince evde kal çağrılarına rağmen fabrikalarda sürü bağışıklığı anlayışıyla çalışan işçiler arasında Şölen işçisi kadınlar da var: "Bazen 12 saat çalışmak zorunda kalıyoruz. İş yerinde bitişik çalışıyoruz, bir maske ile akşama kadar idare edin diyorlar. Kıyafetlerimizi burada

yıkıyor ama temiz yıkanmıyor. Servislerde gündüzleri göz boyamak için tekli oturtuyorlar ama geceleri ikili üçlü derken bir bakıyoruz ayakta gittiğimiz oluyor. Söylüyoruz itiraz ediyoruz ama boş. Servislerde maske yok, ya kendimiz para verip alıyoruz, ya da takılmıyor. Biz burada dip dibe çalışıyoruz. Bir sigara odası var küçücük, içeride 70 kişi birlikte sigara içiyor. İşçilerin durumu çok kötü, gün geliyor ağlayanlar da oluyor, korkuyorlar işyerine gidip gelirken; 'Acaba çocuğuma bulaşır mı, ben de var mı?' Kaygılıyız"

Çalışmak zorunda kalan 'eve sığamayan' işçi kadınlar artan iş yüküne, ama buna rağmen ücretlerinde hiçbir değişim olmamasına da öfkeli. Kargo şirketleri de bu süreçte karına kar katan şirketlerden oldu. Yurtiçi kargoda çalışan temizlik işçisi bir kadının anlatımlarına kulak verdiğimizde artan iş yükünün bedelini görmek az da olsa mümkün: "Temizlik işim 5 katına çıktı. Günde bir defa temizlediğim yerleri artık 5 defa temizler oldum. İş arkadaşlarım gece 10'lara kadar evlere dağıtım yapıyor. Ama bunun karşılığında fazladan aldığımız tek şey yemek çekimizde 50 liralık bir artış sadece. Patron kâr ediyor ama bizim elimize bundan geçen hiçbir şey yok. Evlere kargo vermeye giden arkadaşlarımıza potansiyel virüslü gözüyle bakıp aşağılayan müşteriler var. Bu kadar çalışmamıza rağmen patron evinde oturuyor, biz saatlerce bunca kötü koşullarda çalışmak zorunda kalıyoruz. Dünyanın çilesini çekiyoruz ama aldığımız fazladan 50 lira. Ama biz ölmek istemiyoruz insanca yaşam istiyoruz..."

Bir başka kargo işçisinin söyledikleri işçilerin bu süreçte nasıl da çaresiz bırakıldığını özetliyor: "Kaygılarımız büyük. İşsiz kalmak gibi, ev izni verilse ve ücretsiz verilirse ne yapacağımızla ilgili hiçbir fikrimiz yok. Virüs, ölüm, çaresizlik, korku, endişe biz işçi sınıfına kalıyor tek farkında olduğum bu... Virüs giderek baş edilemez hale geliyor ve bizim için hâlâ hiçbir şey yapılmıyor..."

Pandemi sürecinde işsiz kalma ve ücretsiz izne çıkartılma korkusu işçilerin en büyük kaygılarından biri oldu. Artan faturalar, ödemeyen borçlar, kira üstüne bir de sürekli hijyen ürünlerine bütçe ayırmak gerekti. Üstelik tüm bunlar "hastalanırsam, çocuklarım ne olacak" kaygısı içinde yaşandı.

Eşi de işçi olan metal işçisi bir kadın çalışmak zorunda olduğu için günlerce çocuklarını göremediğini anlattı Ekmek ve Gül'e. Gelen birçok mektup ve görüşmeden gördük ki birçok işçi kadının yaşadığı sorunlar arasında "çocuğumu nereye bırakacağım, onu çalışırken hastalıktan nasıl koruyacağım" kaygıları da oldu: "Ben ve eşim çalışıyoruz, çocuklarımız küçük, eve virüs taşımaktan korktuğumuz için çocukları anneme verdik, yaklaşık 22 gündür çocuklarımızı göremiyoruz. Bizim yaptığımız işin hiçbir acil durumu yok. Patron sadece stok yapmak ve bugünler geçince de kâr yapmak istiyor. İlk günlerde hiçbir önlem alınmadı, dip dibe korku içinde çalıştık, hatta fazla mesai bile yaptık. Sonra 3 arkadaşımız koronaya yakalandı. Bunun üzerine ateşimizi ölçmeye başladılar, yemekhanede bazı düzenlemeler yaptılar. Bunların dışında başka da önlem alınmadı, canımız hiçe sayıldı. Birçoğumuza senelik izinleri kullandırıldı. Psikolojilerimiz alt üst oldu. Her gün işe kaygıyla gidiyoruz, boynumuzu borçlarımız büküyor. Ben patronlar kâr edecek diye günlerdir çocuklarımı göremiyorum. Her gün telefonda, "Anne dikkat et seni korona yakalamasın" diye ağlıyorlar. Her gün sefalet içinde

yaşıyorduk şimdi bir de bu lanet hastalığın yükünü bizim omuzlarımıza yüklediler."

Başka bir metal işçisi kadın da çocuk bakımının okullarında kapatılmasıyla bu süreçte özellikle çalışan kadınlar için nasıl bir sorun haline geldiğini anlatıyor: "Hem ev, hem iş, hem de çocuğu idare etmeye çalışıyorum. İlk önlem olarak okullar tatil oldu, bu çocuklarımızın sağlığı açısından doğru bir davranıştı ancak milyonlarca insan çocuğu evdeyken kendisi işe gitmek zorunda ve akli evde kalıyor... İş yerlerimize kimimiz toplu taşıma, kimimiz servisle gidiyoruz. Ne kadar dikkat etsek de bulaşma ihtimaline karşı panik halindeyiz."

Market çalışanları da korona sürecinin başında birçok önlemden mahrum kaldı. Adeta bir virüs yuvası haline gelen marketlerde çalışan işçilerin neler yaşadığını ise A101 çalışanı bir kadının anlattıklarında görmek mümkün:

"Biz market işçileri işsiz kalmamak için ses çıkartmıyoruz ama can güvenliğimiz yok. İki gün önce bizlere sadece eldiven verdiler, ama onu da

sayılı kullanmamıza izin veriyorlar. Günde 1 eldivenle akşama kadar çalışıyoruz. Sabah 10, akşam 8 kapanış oluyor, aslında 6'da çıkmam gerekirken mesai denilerek market kapanışına kadar bekliyorum. Marketin çalışma saatleri azaldı ama işçilerin çalışma saatleri daha fazla uzadı, hem de iki kat yorularak çalışıyoruz. Bizim dezenfekte olmamız için kolonya bile vermiyorlar. Varsa yoksa kasa başında durmadan, soluk almadan çalışmamızı bekliyorlar. Ekstra performans harcamamızı bekliyorlar fakat bizim virüsten korunmamız için yöneticilerin hiçbir performansı yok." Çalışırken ecel terleri döken, tükenen, yetersiz önlemlerle çalışma dayatmasına maruz kalan, hükümetin "evde kal" söylemlerinin hiçbir karşılığının olmadığı işçi kadınlar arasında tekstil işçisi kadınlar da yer aldı: "Bütün kahve, dernek, cami, çocuk oyun parkı, tiyatro, sinema gibi yerler geçici süreyle kapatıldı, eğitime ara verildi. Ancak biz hâlâ çalışıyoruz. Sağlık söz konusu evet ama çalışmasak da olmuyor. Herkes korkuyor virüsten, ancak kimse "Sağlık daha önemli" diyerek işi de bırakmıyor. Benim çalıştığım yerde sadece süpürüyorlar yerleri. Yıkama, ilaçlama yok. Ki ipliklerin, yaptığımız işlerin tozu çok fazla. Normal zamanda bile ağzımızı, yüzümüzü tülbent ve maskeyle kapatarak çalışıyoruz. Biz insan değil miyiz? Herkes tedirgin. 'Bol bol dua edelim, kendimiz temiz tutalım' dediler. Biz işçiler her şekilde mağduru, en kötüsü de işsizlik. Yaşımız ileri ve böylesi bir dönemde bizim yaşımızdakileri kimse işe almaz. Hepimizin ailesi, geçim derdi var, bütün bu yükler yine kadınların omuzlarında."

Gördük ki; korona sürecinde ücretli emeğin kadın yarısı çalıştıkları yerlerde ölüm dolu bir çalışma düzeni ile karşı karşıya kaldı. Bu risk hala da sürüyor.

Kadın işçilerinin anlatımlarından alıntıladığımız sadece bir kısım bile; halkı, işçileri hiçe sayan üretim sistemiyle yaratılan "cinayet" düzenini teşhir ediyor.

KAYIT DIŞI İŞÇİLER, ÜCRETSİZ İZİN, İŞTEN ATMA, DERİNLEŞEN YOKSULLUK...

Ücretsiz izne çıkarılan, işten ayrılmaya zorlanan kadınlar yoksulluğun en beter haliyle karşı karşıya kalırken, kayıt dışı çalışan kadınlar ise yine en

görünmeyen kesim oldu. Yoksulluğun dibine itilen, "ne yaptığı, nasıl yaşadığı, ne halde olduğu" işverenleri ve hükümet tarafından zerre umursanmayan kadınlar yazarak, anlatarak, seslerini duyurmaya çalışarak çare aradı.

Örneğin; geçimlerini günlük çalıştıkları evlerden aldıkları yevmiyeyle sağlayan ev işçisi kadınların büyük bir kısmı salgın sonrası işverenlerin "Artık gelme" sözleriyle karşılaştıkları için işsiz kaldı. Çalışmaya devam ederse virüs kapma kaygısıyla yaşayacak çalışmazsa da açlığa mahkum olacak kadınlar çoğu zaman iş arama yolunu seçse de çabaları çoğunlukla karşılıksız kaldı. İşverenleri de "eve virüs getirir" kaygısıyla kapı önüne koyuyordu çalışanları. Bu süreci yaşayanlardan biri olan Ömür'in gittiği evler yarı yarıya düştü, bu eline geçen gelirin de yarıya inmesi demekti: "Gittiğim evlerde tedirgin olanlar oldu. 'Montunu hemen balkona as, ellerini yıka, sen kahvaltını yap biz daha sonra yaparız' gibi... Yıllardır gidip beraber oturup beraber kalktığım insanlardan bu tepkiyi gördüm. Zoruma gitti. İş yoğunluğu da arttı. Daha fazla özenmeni istiyorlar, daha fazla ekstra iş istiyorlar. Eskiden 'Kapı kolunu sildin mi, dış kapıyı sildin mi, onu yaptın mı bunu yaptın mı' gibi şeyler olmuyordu. 7 yıldır hiçbir güvencem olmadan çalışıyorum, korona sürecinde de çalışmaya devam edeceğim, başka bir alternatif yok. Çözüm üretecek ya da destek alabileceğim bir yer yok."

Korona sürecinde onlarca ev işçisinin çalışırken virüse yakalandığını duyuran Ev İşçileri Dayanışma Sendikası, birçok ev işçisinin de işsiz kaldığını duyurdu.

Yaşlı bakımıyla evini geçindiren risk grubundaki bir kadının çaresizliği ve mecburiyeti de "evde kalamayanların" halini ortaya koyuyor: "Yaşamak ve ayakta kalabilmek için altmışlı yaşıma rağmen yaşlı bir erkeğin bakım işine başlamak zorunda kaldım. Kızımınla beraber kendi yağımızda kavrulup giderken, zaten zor olan hayatımıza bir de virüs eklendi. Kızım bir alışveriş merkezinin satış departmanında çalışıyordu. Birçok insan gibi onun da ücretsiz izne çıkarılacağını duyunca korona olacağım korkusu içinde, sağlık problemlerime ve otobüsle gidip gelmeme karşın işime devam ediyorum. Ayakta kalabilmek için çalı-

şıyorum. Birçok yardım kuruluşuna yardım için müracaat ettim, fakat onay vermediler. 80 yaşında bir yaşlıya bin 500 liraya bakıyorum, yol parası istedim, 'Yarısı senden yarısı benden' dedi. Yıllarca evde çalıştım, ayrıca ev temizliklerine gittim ama hiç sosyal güvencem olmadı, olsaydı şimdiye emekli olmuştum. Derdim kimseye muhtaç olmamak; evde reçel, tarhana yapıyorum, az da olsa onları satıyorum. Zor olan hayatlarımız bu karantina günlerinde daha da zorlaştı. Çalışmam riskli olsa da çalışmaya mecburum, kızın işyeri ne zaman açılır belli değil. Faturalar, ödemeler hepsi bize bakıyor...Dünyaya sürünmek için mi gelmişim diye düşünürüm zaman zaman."

İşten atmaların yasaklandığı süreçte işten atılmaktan beter edilen, ayrılmaya zorlanan depo işçisi bir kadının çocuk bakımına ilişkin çaresiz kalışına dair anlattıkları da vaziyeti özetler noktada: "Kreşler kapalı, çocuğumu bırakabileceğim bir kreş de yok. Senelerdir gece gündüz demeden çalıştığım yer, şimdi beni işten çıkmaya zorluyor."

EV İÇİ YÜK ARTARKEN...

Evde kalıp uzaktan çalışan ya da ücretsiz izne çıkarılan, evde karşılıksız emek harcayan kadınlar için "ev" vahimleşti. Artan ev işleri, ev içinde durmadan sürüp giden koşturmaca, yokluk içinde olmayanı var etme çabası evdeki cinsiyetçi iş bölümünü katmerledi. Çocukların, yaşlı ve hastaların bakım yüküne eğitimi, sağlığı, korunmayı, hijyeni, bakımı tümüyle kadınların yapabilirliklerine bırakan kayıtsızlık kadınları daha da tüketen, çaresizliğe iten bir süreç yaşattı.

Çalışan ya da çalışmayan kadınların çocuk bakım derdi, çıkmaza dönerken ya çocukları işyerlerinde virüs riskine rağmen yanında götürmek zorunda kalan, ya evde tek başına bırakmak zorunda kalan ya da yaşlı ailesine teslim eden ama onların sağlıkları sebebiyle günlerce çocuklarını göremeyen kadınların yanı sıra evde kalabilen ancak uzaktan eğitimin yetersizliği ile ev içi yüklerine bir de eğitim yükü eklenen, hijyen ve temizlik için ayrıca mesai harcayan kadınların çırpınışlarına tanık olduk.

Şiddetin her türlüşünü bu süreçte en ağır şekilde yaşayan kadınlar çare ararken ise karakollarda karşılarına “virüs var” sözleriyle tekrar evlerine gönderildi.

Özel sektörde çalışan Özlem, çocuk bakımının bu süreçte kendisini nasıl bir zorluğa soktuğunu anlattı: “Son zamanlarda işsizlik ve geçim sıkıntıları yetmezmiş gibi bir de salgın çıktı. Son 6 aydır herhangi bir işyerinde düzen tutturamamamın sonucunda mecbur kalarak sigortasız, hiçbir güvencesi olmayan bir işe başladım. Fakat okullar tatil edilince çocuğumu kimseye bırakamadım. Hem işe ihtiyacım var hem de çocuğuma bakmam lazım. Çareyi çocuğumu yanımda işe getirmekte buldum. Her ne kadar iş ortamı buna müsait olmasa da mecbur kaldım.”

ŞİDDET DE BAHANESİ DE ARTTI

Bir diğer taraftan kadınlar için en büyük sorun pandemi sürecinde artan şiddet oldu. Hükümet “evde kal” çağrıları yaparken evde kalan kadınların şiddet failleriyle baş başa kaldığı görmezden gelindi. Kadın örgütlerinin şiddete karşı acil önlem uyarıları önemsenmedi bile. Akabinde açıklanan raporlar ve kadın cinayetleri pandemi sürecinde türlü bahanelerle şiddetin nasıl da arttığını da verilerle görmüş olduk.

Ekmek ve Gül’e Esenyalı Mahallesinde korona sürecinde şiddet olaylarını aktaran Adile Doğan’ın anlattıkları gerçeğin en acımasız halini ortaya koyuyordu. “Bize mesajla ulaşan bir kadın, yaşadığı şiddetin bahanesini, ‘Sabah kuşlara ekmek kırıntısı atmam’ diye açıklıyor... Ekmek kırıntısı...”

Kadınların anlatımları şiddetin bahanesinin de boyutunun da arttığını gösteriyor bu süreçte: “Ben aslında her sabah kuşlara ekmek kırıntısı atarım... Şimdi evde ya kaç gündür, ne yapsam

batıyor adama...” diyor. ‘Sen niye bu diziyi izliyorsun? Kesin o erkek oyuncuya aşıksın...’ bahanesiyle gördüğü şiddet yüzünden kafasına 5 dikiş atılan kadın uygunsuz videolar izlediği erkeği uyardığı için de boğazı sıkılarak cezalandırılıyor!

Şiddetin her türlüşünü bu süreçte en ağır şekilde yaşayan kadınlar çare ararken ise karakollarda karşılarına “virüs var” sözleriyle tekrar evlerine gönderildi.

Şiddet artarken, hükümet önlem almak yerine ise HSK eliyle, kadına karşı şiddetin önlenmesine dair 6284 Sayılı Kanun’daki tedbir kararının kadınların aleyhine işleyeceği açık olan bir karar aldı. Korona salgını karşısında şiddet uygulayan erkeğin sağlığını korumaya gösterilen hassasiyetin bir gıdımı şiddet gören kadının can güvenliğini korumak için gösterilmedi.

Cezaevlerindeki doluluğu azaltmak için planlanan infaz düzenlemesiyle tecavüzcüler, istismarcılar, salıverildi. Akabinde çocuk yaşta evliliklere af getiren tasarının taşları döşemeye devam ederken normalleşme sürecindeki ilk hedeflerinden biri İstanbul Sözleşmesini kaldırmak oldu.

Sadece evlerde değil, işyerlerinde de ayrımcı ve şiddet dolu uygulamalar alabildiğine arttı. Kadın işçiler ustabaşlarının zoruyla yaptıkları işin yanı sıra fabrikalarındaki temizlikten dahi sorumlu tutulduklarını gördük. Gelecek korkusu, kadınların ses çıkarmasının önüne geçerken, ilk işten çıkarılacak olma kaygısı, aileye, babaya, kocaya ekonomik olarak daha da bağımlı olma korkusu, ekonomik destek arayışında tümüyle yalnız olma hissi kadınları daha da çaresiz hissettirdi.

Ancak bu kara tabloya, baskılara, ayrımcılığa, şiddete ve hükümetin kadınların haklarını hedefe alan uygulamalarına rağmen kadınların sokağa çıkarak ya da çalışırken çektikleri videolar, yazdıkları yazılarla haklarından ve hayatlarından vazgeçmeyeceklerini de gösterdiler. Bu vazgeçmeleş ve birliktelik kadınların umudu olurken, açılan eşitsizlik uçurumunun üstesinden de ancak bu birliktelikle gelineceğini gösterdi...

FARKINDAYIZ, BİRLİKTEYİZ, GÜÇLÜYÜZ

Dilek Kanlıbaş Demir

Eğitim Sen İzmir 2 Nolu Şube Kadın Meclisi Üyesi

Kadına yönelik şiddet politikalarının ivme kazandığı bir süreç ten geç(e)miyoruz maalesef. Hız kesmeden uygulanan kadın düşmanı politikalar her gün onlarcamızın yaşamına mâl oluyor. Geçmişten günümüze iktidar ve sermaye tekellerinin azami kâr hırslarıyla ezip geçtiği, kırımdan geçirdiği, toplumsal doğanın en çok hasara maruz kalan kesimleri kadınlar olarak. Bir yandan baskı, sindirme, zor aygıtlarıyla yok etme politikalarını aralıksız sürdüren erkek devlet, uzanamadığı kadınlara da mikro devlet olarak tanımlayacağımız, bizzat mühendisliğini yaptığı aile faktörüyle uygulama(t)maya devam ediyor şiddetini. Gün geçmiyor ki kadın cinayeti, kaybetme, itibarsızlaştırma, intihar vakaları haberleriyle uyanmayalım. Bıçağın kemiğe dayandığı bir noktadayız.

Benzeşmeyi, boyun eğmeyi reddeden, renkleri-

mizle biz de varız diyen Kürt kadınları yaşama-ya çalıştıkları şehirlerde savaş ve yok etme politikalarının bir parçası olarak devam eden kirli uygulamalara maruz kalıyor. Genç kadınlar taciz, tecavüz, itibarsızlaştırma, intihara sürüklenme, uyuşturucu ve fuhuş aracılığıyla yok edilmeye karşı karşıya bırakılıyor. Ve bu durumlar toplumda normalleştirilmeye çalışılıyor. Batman'da tecavüz sonrası intihara sürüklenen İpek Er, Dersim'de yaklaşık 300 gündür bulun(a)mayan Gülistan Doku, yine Şırnak'ta 13 yaşındaki kız çocuğunun A.A isimli uzman çavuş tarafından istismar edilmesi... Kamuoyunda gündeme girenlerden yalnızca üç tanesi. Olaylar sonrası faillere yaklaşım ve valiliklerin açıklamaları daha da facia. Caydırıcı, teşhir edici açıklamalar yerine güçlendirici (yanındayız mesajı aslında) söylemler ve cezasızlık politikaları kadını ne kadar düşman ne

kadar yok sayan bir zihniyetle karşı karşıya olduğumuzu bir kez daha hatırlatmış oluyor bizlere.

Devletin yapması gerekeni üstlenen kadın kurumları ise kriminalize edilerek baskılar, gözetimler ve tutuklamalarla sindirilmeye, işlevsiz kılınmaya çalışılıyor. Tıpkı Rosa Kadın Derneği çalışanlarına yapıldığı gibi. Sağlıklı bir toplum için, kadınların yaşayabilmesine olanak yaratmak için tüm belediyelerde olması şart olan ama gündemlerine bile almadıkları kadın çalışmalarının yaşamsallaştırılması bir yana, toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan bir anlayışla kadına yaşam olanakları sunmaya çalışan belediyelerdeki kadın çalışmaları hedef alınarak, kayyımlar atanarak kadın birimleri kapatılmakta ya da kadın birimlerine erk(ek) yöneticiler atanmaktadır. Oysa ki bu kurumlar bir kişi daha eksilmemek, kadın dayanışmasını büyütmek ve kadınlara yaşam olanağı sunmak için olmazsa olmazlardandır.

Kadının özgürleşmesinin, ben de varım demesinin önüne geçmek için kadın mücadelesinin, kazanımlarının büyümesini engellemek için devlet üniformasıyla işlenen cinayetlerin, tecavüzlerin failleri erkek yargı tarafından bilinçli bir biçimde serbest bırakılıyor, daha çok suça teşvik ediliyor failler. Kötülüğün sıradanlaştırılması bu olsa gerek. Olayların biçimi, zaman, mekân değişti-

yor ama bu kırıma neden olan zihniyet aynı: Güç düşkünü erkek egemen zihniyet!

Toplumun sessiz kalmasını da tesadüfi görmek imkânsız. Erkek egemen sistem toplumun en küçük gözeneklerine kadar ilmek ilmek işlediği ideolojik hegemonyasını tahakkümü altındaki medya yoluyla, adalet ve ahlaki değerlerden yoksun kıldığı yargısıyla, cezasızlık politikalarıyla, emir eri kıldığı kolluk güçleriyle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, homojenliği, tahammülsüzlüğü zihinlere küçük yaşlardan itibaren kodladığı merkezler haline getirdiği eğitim kurumlarıyla meşrulaştırmaktan geri durmuyor. Ve bu zihniyetin muhafızları, egemenler (sermaye ve iktidar odakları) dışında kalan herkesi ahtapot gibi sarmış durumda.

Bu farkındalıkla yaşamın yaratıcıları, öznelere emeğimize, bedenimize, kazanımlarımıza, öz olarak varlığımıza sahip çıkmak istiyorsak, erkek-devlet şiddetine karşı tüm renklerimizle -özgünlüklerimize sahip çıkarak- birleşik bir mücadele hattını örmek, örgütlülüğümüzü büyütmek önümüzdeki en acil görev. Öz savunmamızı birlikteliğimizden, dayanışmamızdan aldığımız güçle oluşturabiliriz. Yaşamlarımıza sahip çıkmak için yaşamın her alanında olmak boynumuzun borcu olsun.

PANDEMI SÜRECİNDE EĞİTİM EMEKÇİSİ KADINLAR

Gülperi Fatih

Eğitim Sen Mersin Kadın Sekreteri

Pandemi süreci, emek mücadelesini ile birlikte bütün mücadele alanlarımızı daraltan ve bizleri zorlayan bir süreç oldu. Kadınların tarihsel süreç içerisinde var olma biçimlerine baktığımızda, sadece pandemi gibi olağandışı zamanlarda değil, yüz yıllardır zor bir dönemden geçtiğimizi görmemiz zor olmayacaktır. Covid-19 süreci ile uygulanan karantına günleri de kadınlar için var olan şiddet ortamının katlanarak artmasına sebep olmuş, şiddetin türlerinin ve boyutlarının görünür-lüğünü ortaya çıkarmıştır. Kadına yönelik şiddetin pandemide arttığı vurgusu doğrudur ancak 2019 yılının en çok kadın cinayetinin işlendiği yıl olarak kayıtlara geçmesi ve 2019'da salgın gibi olağandışı bir durum yaşanmaması bize şiddetin kaynağının pandemi değil daha derinlikli bir durumdan kaynaklandığını göstermektedir.

Cinsiyet eşitliği, hayat kurtarıcı bir önlem olarak COVID-19'a verilen yanıtların merkezinde olmalıydı. Pandemi sürecinde yaşanan sorunlar ve bu sorunlar karşısında alınması gereken önlemleri cinsiyet eşitliği zemininde ele almak gerekir. Çünkü pandemiler, erkekleri, kadınları, çocukları ve farklı cinsiyet kimliklerine sahip olan insanları farklı şekilde etkiler. Salgın ve müdahale ile ilgili tüm veriler cinsiyete, yaşa ve engellilik durumuna

ve diğer sosyal özelliklere göre ayrılmalıdır ki buna göre pratikler geliştirilebilsin. Farklı demografik gruplardaki bireyleri de etkileyen faktörleri tanımak ve bu tanıma göre hareket etmek, daha etkili ve adil çözümler oluşturmada bir gerekliliktir. Pandemi sürecinde dünyada hiçbir ülke bu temelli yaklaşım sergilemediği gibi cinsiyetçi söylemlerin ve şiddetin tavan yaptığı bir süreçten geçtik, geçmekteyiz.

Acil durumlar genellikle cinsiyete dayalı şiddetin artmasına neden olur. Karantina ve sosyal uzaklaşma bu riski daha da arttırabilir; çünkü kadınlar, çocuklar ve farklı cinsiyet kimlikleri olan kişiler kapalı alanlarda istismarcı eşler, aile üyeleri ve ebeveynleri ile sınırlı bir alandadır. Kadınlar zaten ücretsiz bakım ve ev işlerinde erkeklerden 2-10 kat daha fazla zaman harcarken; bir de pandemide bu durum daha da kötüleşti. Yaşlılar da dahil olmak üzere hasta aile üyelerine bakmak için birincil sorumluluk kadınlarındır. Çocukların da en çok evde şiddete uğradıkları gerçeğini düşünürsek çocuklar açısından da bu süreç fazlasıyla zor bir süreçtir.

Ekonomik belirsizlik, sivil huzursuzluk ve felaket zamanları, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin artması ile bağlantılıdır. Salgın

hastalıklar bir istisna değildir. Aslında, pandemi ile ilişkili bölgesel veya küresel düzlemde oluşan değişiklikler ve buna bağlı korku ve belirsizlik, çeşitli şiddet biçimlerinin artmasına sebep olmaktadır. Kadınlara ve çocuklara şiddet, sağlık çalışanlarına uygulanan şiddet ve polis şiddetinin arttığı bir dönemdir pandemiler. Bu dinamiklerin altında yatan mekanizmaları anlamak, olumsuz etkileri azaltmak için politikalar doğrultusunda çeşitli programlar hazırlanması gerekir. Elbette bu da devletlerin politikası ile doğrudan ilişkili bir durumdur.

Pandemi sürecinde kadın devlet başkanlarının yönettiği ülkeler örnek gösterildi. Daha erken önlemler alınmasının daha az can kaybına sebep olduğunu gördük. Bu önemli bir şey ancak şiddetin boyutuna dair bize bir veri sunmuyor bu durum. Finlandiya da bir kadın başkana sahip ancak pandemi döneminde Finlandiya'daki işsizlik oranlarına

baktığımızda kadınların işsiz kalma oranları erkeklere göre %37 daha fazla olduğunu görüyoruz. Bu da bize toplumsal yaşam politikalarının daha köktenci bir anlayışla ele alınması gerektiğini gösteriyor.

Meselenin bir cinsiyet meselesi değil bir iktidar meselesi olduğunu görmek daha güçlü ve bütünlüklü bir mücadelenin temelini oluşturacaktır. Çünkü pandemiye rağmen şiddetin durmadığı dünyada Amerika'da siyahilere saldıran, ülkemizdeki seçilmiş belediye başkanlarını görevden alan zihniyetle kadına yönelik şiddetin kaynağının aynı olduğunu görüyoruz.

Mersin'de yaşayan kadınlar olarak bizler de bu sürecin olumsuz etkilerinden nasibimizi aldık. Şiddetin her zaman bağıra bağıra gelmediğini çeşitli yaşam pratikleri içerisinde bir kez daha deneyimledik. Bu süreci arkadaşlarımızın pratikleri ile onların gözünden bakalım istedik:

RUKEN BAYRAM (EĞİTİM EMEKÇİSİ): 11 Mart 2020 tarihi itibarıyla Dünya, pandemi süreci olarak ilan edilen Covid-19 salgını ile yüz yüze kaldı. Her savaş ve salgın döneminde olduğu gibi bu salgın dönemi de kadının ve çocukların en çok mağdur olduğu bir dönem oldu. Kadınlar en yakınlarında bulunan erkekler tarafından fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kaldı.

Bu anlamıyla bu süreci en şanslı atlatan kadınlardan biri olduğum halde yine de süreci ağır yaşadım: Aile fertleri olarak hepimizin aynı mekân içerisinde uzun süre ayrılmaksızın kalışı; bitmek tükenmek bilmeyen (en büyük zaman hırsızı) ev işlerinin kendini daha bir tekrar eder olmasına neden olmuştu. İşin bir ucunda tutan olsa da virüs çekincesinden dolayı evdeki hijyen standartlarını yükseltme ihtiyacı ciddi bir bedensel yorgunluğa neden oluyordu. Eve alınan malzemeler ve özellikle de gıda malzemelerinin virüs taşıyor ihtimaline karşı sürekli sürekli tekrar tekrar defalarca yıkanması, acaba temizlendi mi bir kez daha yıkasam mı, dışarıdan getirdiğimiz yıkanmamış bir şey kaldı mı düşüncesi ve eylemi neredeyse temizlik hastalığı denilen "Obsesif Kompulsif Bozukluğa" neden olacak kadar yıpratıcı idi.

Evdeki süreçler daha tamamlanmadan az ileride yalnız yaşayan 70 yaş üzeri ve dışarıya çıkamayan annemin bakım sorunu, market alışverişi, hijyen standartlarını yükseltme derken bende

kronik bir yorgunluk sendromu başladı. Oğün bugündür hala yorgunum.

Bu süreçte ayrıca 18 yaşında küçük çocuğumun dışarıya çıkmaması nedeniyle yaşadığı izolasyon psikolojisi aynı şekilde 70 yaş üzeri annemin izolasyon sorunlarına çözüm olma gayreti de beni tam bir tükenmişlik sendromuna getirdi. Birkaç parçaya bölünmüş parçalarını mı toplayamıyor ve yorgunluğumu yoğunluğumu gideremiyordum. Bu sürecin en şanslı kadınlarından biri olarak pandemi sürecini böyle yaşarken diğer kadınları düşünmek bile zor geliyordu.

ÖZLEM ASLAN (EĞİTİM EMEKÇİSİ): Pandemide kadın olmak bana göre yaptığımız mesleki işlere ek olarak daha fazla ev işine, hasta ve yaşlı bakımı, çocuk bakımı vb. işlere daha fazla maruz kalmak demek. Biz kadınların gelişimine hiçbir olumlu katkısı olmayan, aksine bizi tüketen ve sürekli tekrarlanan bu işler aslında toplumcu bir sistemde kolektif olarak yani toplumsallaştırılarak çözülebilir ancak mevcut sistemde bu hizmetlere sadece paran varsa ulaşabiliyorsun. Yine de tüm bu ekstra iş yüklerinin altında ezilirken şunu düşünmeden de edemiyorum, ya işsiz, yoksul şiddet gören bir kadın olsaydım insanı kendi kaderine terk eden bu sistemde pandeminin de zorlukları eklenince ne yapardım.

ZUHAN GERGİN (EĞİTİM EMEKÇİSİ): Pandemi süreci başladığı günden beri hem eğitimci olarak

hem de bir kadın olarak yalnızlaştırırdık. Bu süreçte psikolojik olarak desteklenmemek ve her şeyin sorumluluğu direk olmasa da bize yüklenmesi içte kendimizle yüzleşmemizi sağladı. Eve kapanan kadın çalışma hayatında uzaklaştırılarak sadece evdeki öteki kadın olma konumuna sürüklenmeye başladı. Aynı zamanda da iş yerinden beklenen performans öncekinden de fazla olduğu için altından kalkılamaz hale geldi. Buna karşın evde tatil yapıyormuş izlenimi herkesçe kabul gördü. Oysa biz de herkes gibi sınırlanan, dört duvar arasına hapsolan diğer bireylerdendik.

Z.L. (EĞİTİM EMEKÇİSİ): Pandemi gündemim 29 Ocak'ta çevremde yurtdışından gelen çocuğumun zatürre tanısı almasıyla başladı ve Irak'ın 20 Şubat'ta İran sınır kapısını kapatması haberiyle kuşkuya yer bırakmayacak duruma geldi. Yakın çevremizde 3 Şubat tarihinden itibaren fiziksel mesafe konusunu uygulamaya koyduk. Yaptığımız bilimsel verileri bir araya getirmektir. Okul içerisinde hazırlık yapmak istediğimizde 11 Mart tarihine kadar ciddiye alınmadı. Ama 11 Mart tarihinde bu konuda psikososyal ekibi olarak toplantı yapabildik. Öğrencilerin yüz yüze eğitimden evlerine gönderildiği 13 Mart tarihinde ailelere ve öğretmenlere bilgilendirme rehberleri hazırlayarak gönderebilmiş olduk. 13 Mart tarihinden

bugüne değin eğitimle ilgili plansızlık ve koordinasyon eksikliğiyle mücadele ediyoruz.

Y.A. (EĞİTİM EMEKÇİSİ): Üç oda bir salona, iki çocuk bir yetişkinin nasıl sığmaz olduğunu günbegün yaşadığım pandemi sürecinde, anneliğin nasıl aleyhte işleyen bir "kutsallığa" sahip olduğunu yeniden ve yeniden gördüm. Üç öğünden altıya, yediye çıkan sofralar, dip bucak temizlik sonrası tekrara düşen dağınıklıklar, bitmek bilmeyen bulaşık ve çamaşırlar bir yana asıl başa çıkılması gereken iki ergen çocuğun düşünsel ve duygusal durumlarına bir taş düşmesin çabalarından sağ ve sağlıklı çıkabilmek, hali hazırda tek başına çocuk yetiştirmek durumunda olan yalnız bir annenin başına gelebilecek en muazzam zorluklardan biri olsa gerek. "Neden en çok anneye kalır bütün dezavantajlar?" sorusunu kendime sormayı bırakalı uzun zaman olsa da, çıkmazlara bir yol bulabilme, tüm bu karmaşada nefes alacak alanlar belirleme noktasında ne kadar sağlıklı ve güçlü bir birey olsam da sürecin tüm kadınlarda yarattığı tahribatları görmezden gelemiyordum. Bu süreçte artarak devam eden taciz, tecavüz, şiddet, cinayet ve kadını hapseden görünmez sömürüyü okumak, izlemek ve hiçbir şey yapamamak dört duvar arasına sıkışmış başka bir şiddetti ve hayata olan güvensizliğimizi arttıra arttıra kalbimizde yaralar açıyordu ve "Anne acıktım" cümlesi hala devam ediyordu.

LGBTİ+ İŞÇİ VE EMEKLİLER PANDEMİDE HANGİ GEMİDE?

Yıldız Tar

Kaos GL Medya ve İletişim Program Koordinatörü

Yeni tip koronavirüsün (Covid-19) yaygınlaşmasının yarattığı küresel kriz devam ederken bir yandan da hükümetlerin "Aynı gemideyiz" söylemleri pandemiyle mücadelenin temel söylemlerinden biri olmaya devam ediyor. Türkiye'de ilk vakanın tespit edildiği 11 Mart'ta açıklandı. 11 Mart'tan beri virüsün yaygınlaşmasının önüne geçmek amacıyla Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı öncülüğünde hükümet birtakım önlemler alıyor ve bazı tedbirleri hayata geçiriyor.

Sağlık Bakanlığı bir yandan evde kalma çağrısı yaparken, diğer yandan birçok iş kolunda işçiler işlerine gitmek zorunda kalıyor. "Herkesin kendi

OHAL'ini ilan etmesi" çağrısıyla özetlenebilecek Türkiye'nin Covid-19 hikayesi; halihazırda ülkedeki en kırılgan, haklara erişimde ciddi sorunlar yaşayan, yaşam hakkı da dahil olmak üzere bir dizi hakkı sistematik olarak ihlal edilen LGBTİ+'lar açısından da ciddi sorunlara yol açıyor.

Sağlık hakkına erişim, istihdam sürecindeki eşitsizlikler, evlere kapanmak zorunda kalmakla birlikte artan ev içi şiddet bir yana; LGBTİ+'lar koronavirüs günlerinde çeşitli nefret kampanyalarının da hedefi haline geldi.

Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği'nin (SPoD) Haziran ayında yayınladığı, COVID-19 sürecinin ilk üç ayında derneğin çeşitli çalışma alanlarına ilişkin deneyimlerine yer veren Pandemi Raporu'na göre¹ Diyanet İşleri Başkanlığı'nın COVID-19 pandemisi devam ederken yayınladığı LGBTİ+'ları ve HIV ile yaşayanları hedef gösteren merkezi Cuma hutbesinin ardından cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelli ayrımcılık ve şiddet vakalarında yüzde yüz artış yaşandı.

Genç LGBTİ+ Derneği'nin COVID-19 Salgınında LGBTİ+ Topluluğunun Durumu² araştırmasının verileri de ev içi şiddetin boyutunu ortaya koyuyor. Rapora göre birden fazla şiddet biçimine maruz kaldıklarını ifade eden katılımcıların 42'si ev içi şiddete (aile ya da ev içinde yaşayan bir ya da birden fazla kişiden gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik vb. her türlü şiddet) maruz bırakıldığını belirtti. Şiddet biçimleri arasında duygusal şiddet, ekonomik şiddet, sözlü şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet ve siber şiddet de öne çıkıyor.

Covid-19'un yayılmasını engellemek adına evde kalma ve karantina çağrıları, doğru ve yerinde olsa da; evde kalma ihtimali olmayan ya da evde kaldığında aile fertleri tarafından şiddet görme ihtimali olan LGBTİ+'lar açısından yeni sorunlar yaratabiliyor. Bu sorunların çözümü konusunda hükümet ya da ilgili bakanlıkların bir eylem planı ise bulunmuyor.

Şiddet riskinin yanı sıra, sağlık hakkına erişimde ayrımcılık pandemi günlerinde daha hayati bir konu haline gelirken; geçiş ya da uyum sürecindeki transların hastanelere gidememeleri ve süreçlerine dair adımları ertelemek zorunda kalmaları, HIV'le yaşayan LGBTİ+'ların hastane kontrollerinin aksamak zorunda kalması ve halihazırda sağlık hakkına erişimde sorunlar yaşayan mülteci LGBTİ+'ların karantina imkânı dahi bulamaması önemli sorunlar yaratıyor. İstihdamda ayrımcılığı en yoğun yaşayan gruplardan LGBTİ+'lar; işini kaybetme korkusu, işsizlik ve gelir kaybı ile karşı karşıya. Sosyal güvenceleri olmayan seks işçisi LGBTİ+'lar maddi gelir kaybını en yoğun yaşıyor. Bir yanda koronavirüs diğer

yanda gelir kaybı bir cendere yaratıyor. Hizmet ve eğlence sektörünün neredeyse durmasından en çok etkilenen grupların başında da yine LG-BTİ+'lar geliyor. Bütün bunlar yaşanırken LGB-Tİ+'ları hedef alan nefret kampanyaları da yaygınlaşıyor.

Son yıllarda Valilik ve Kaymakamlıkların yasak kararlarının yanı sıra, üst düzey kamu görevlilerinin LGBTİ+'ları hedef gösteren açıklama ve uygulamaları sistematikleşti. Koronavirüs pandemisinin ilk günlerinde Milli Eğitim Müdürlerinin talimatıyla okul müdürleri karantina günlerinde online eğitimi sürdürmek için kurulan WhatsApp gruplarında LGBTİ+'ları hedef gösteren mesajlar paylaşılması, Netflix'te olmayan bir eşcinsel karakter üzerinden sosyal medyada nefret kampanyaları ve RTÜK Başkanı'nın ayrımcı açıklaması ve Diyanet'in nefret hutbesi ve ardından çok sayıda bakanın nefrete sahip çıkması ile başlayan süreç Onur Haftası'na da sıçradı. #onurhaftası TT listesindeyken #YallahHollandaya ve #LGBTFaaliyetleriDurdurulsun etiketleri piyasaya sürüldü. Koronavirüs pandemisinin ilk günlerinde de TT listesine giren #YallahHollandaya ve LGBTİ+ etkinliklerinin yasaklanması, LGBTİ+ derneklerinin kapatılması çağrısı yapan kampanyaların son ayağı olan #LGBTFaaliyetleriDurdurulsun etiketleri uzunca süre TT listesinde kaldı. Bu etiketlerle birlikte LGBTİ+ haklarını destekleyen firmalara boykot çağrıları da yaygınlaştı. Nefret kampanyasına katılan hesaplar arasında Twitter tarafından onaylı ve etki gücü yüksek hesaplar da vardı. Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) artık olağanlaşan nefretini sürdürdü. İhvan'ın İstanbul'daki TV kanalından "eşcinselleri öldürün" çağrısı yapıldı. Bütün bunlar pandemi sürerken LGBTİ+'lara nefretin sadece küçük bir bölümü.

Peki bu nefrete karşı sendikalar neler yapabilir? Sendika faaliyetlerinin de merkezini oluşturan insan haklarına erişimde bu kadar ciddi sorunların yaşanması, LGBTİ+ hak mücadelesinin sendikal haklar mücadelesi ile nasıl iç içe olduğunu gösteriyor. Temel hak ve özgürlükler sendika faaliyetlerinin merkezini oluşturur. Sendikaların özellikle pandemi gibi sistematik ayrımcılığa uğrayan LGBTİ+'ların daha kırılanlaştırıldığı dönemde, LGBTİ+ haklarına dair net bir politik

duruş sergilemesi önem kazanıyor. Sendikalar, mevcut ayrımcılık politikalarının içinde ve özerk LGBTİ+ politikası oluşturmalıdır. Sadece LGBTİ+'lara yönelik cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığını yasaklamakla yetinmeyip aynı zamanda eşitliği sağlamaya yönelik politik adımlar atmalıdır.

Pandemide istihdamda halihazırda en kırılgan gruplardan biri olan LGBTİ+ işçi ve emekçilerin sorunları katmerlenirken bir yandan da iktidarın "Aynı gemideyiz" söylemine paralel bir şekilde genel ve daha büyük olduğu düşünülen sorunlar arasında görünmezleşti. Bu görünmezleşme, hak gasplarını meşrulaştırmanın en temel araçlarından birini oluşturuyor. Görünür olmayan bir sorun, sorun olarak tarifenmiyor ve tarifenmediği sürece de çözüme dönük adımlar atılamıyor.

Türkiye'deki LGBTİ+ hareketinin 90'ların başında yola çıktığı ilk andan itibaren yüzünün emek hareketine ve sendikalara dönük olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Kaos GL dergisinin ilk sayılarında dahi eşcinsel işçi ve emekçilerin sorunlarını anlattığını, sendikalarla temas kurmaya çalıştıklarını, yüzlerine kapanan kapıları aktardığını görebiliyoruz. LGBTİ+ hareketinin ve Kaos GL'nin kamusal alana ilk çıkışlarından olan eyleminse 1 Mayıs (2001) olması bir rastlantı değil. Öte yandan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) 2009 yılında, kamuoyuna sunduğu anayasa önerisinde, 'cinsel yönelim ve cinsel kimlik'i de ayrımcılık yasakları arasına ekledi. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) ise aynı yıl çalışma hayatında cinsel yönelim ayrımcılığına karşı tedbirlerin alınması ve anayasal kural haline getirilmesini yeni anayasa için önerilerine dâhil etti. Diğer ayrımcılıklarla birlikte cinsel yönelim ayrımcılığının da yasaklanarak yaptırıma tabi tutulması gereği belirtti.

Ancak bu adımların sadece yazılı metinler olarak kalmaması, sendikaların pandemi gibi kriz dönemlerinde gemiden ilk atılacaklar olarak LGBTİ+'ları görmemesi, hem hedef gösterme ve nefret kampanyalarına hem de çalışma hayatında LGBTİ+'ların karşılaştığı sorunlara karşı LGBTİ+'ların haklarını savunması ile mümkün. Heteroseksizm ve ikili cinsiyet rejimi ile mücadelede sendikanın yapısından başlayarak kalıcı politikalar üretmek, savunuculuğu düzenli ve kamuoyunun bilgisine açık şekilde sürdürmek, kendi üyelerinden başlayarak toplumsal dönüşümün katalizörlerinden olma iradesi göstermek önem kazanıyor.

Kaos GL olarak her sene yaptığımız özel sektör ve kamuda LGBTİ+ çalışanların durumu araştırmaları, LGBTİ+ işçi ve emekçiler açısından sendikaların hak gasplarına karşı henüz çözüm üreten ya da hakları savunan bir yerde olmadığını açıkça gösteriyor. 2019 Özel sektör araştırmasına göre³, araştırmaya katılanların hiçbirisi uğradıkları hak ihlalinin üyesi olduğu sendikaya veya meslek örgütüne bildirimde bulunmadı. Kamuda⁴ ise sadece bir katılımcı üyesi olduğu sendikaya bildirdi. LGBTİ+ işçi ve emekçileri istihdama erişim ve çalışma hayatında güçlendirici mekanizmalar denildiğinde ilk akla gelecek alanlardan biri kuşkusuz sendikalar ve meslek örgütleridir. Ancak araştırmamız özel sektörde veya kamuda çalışan LGBTİ+'lar arasında sendika ya da meslek örgütü üyesi olma oranlarının düşük olduğunu gösteriyor. Bu durumu, LGBTİ+ işçi ve emekçilerin ayrımcılığa maruz kaldığında sendikalara başvurma oranlarındaki düşüklük ile birlikte okuduğumuzda sendikaların LGBTİ+ işçi ve emekçilere yeteri kadar açık olmadığı sonucuna ulaşabiliriz. Çoğu zaman LGBTİ+ işçi ve emekçilerin açık olup olmamasının tartışıldığını biliyoruz ancak belki de sendikaların LGBTİ+ işçi ve emekçilere ne kadar açık olduğunu, açık olmak için çaba sarf edip etmediğini tartışmamızın vakti gelmiş de geçiyordur.

LGBTİ+'ların hükümetin dediği gemide olmadığı, nefret kampanyaları çok açık şekilde göstermişken; sendikalarla aynı gemide olup olmadığı, aynı gemideyse dahi kimlerin kaptan kamarasında kimlerinse geminin en alt kamaralarında olduğu ise henüz bir muamma. Her ne kadar hedef göstermelere karşı birçok sendika sosyal medyadan ses çıkarsa, kınama açıklamaları yayınlasa da bu duruşun senenin her gününe yayılması ve sadece Hükümet'in ve Hükümet yanlısı kurum ve kuruluşları eleştirmek için akla gelmemesi elzem. Ve en önemlisi, LGBTİ+ işçi ve emekçilerin sorunlarına ilişkin sendikaların toplu iş sözleşmelerinde işyerinde eşitlik politikalarına her alanda bir irade göstermesi gerekiyor. Bu irade güçlendikçe, pandemide hak ihlallerine karşı mücadele de güçlenecektir...

“

**Pandemide istihdamda
halihazırda en kırılgan
gruplardan biri olan
LGBTİ+ işçi ve emekçilerin
sorunları katmerlenirken
bir yandan da iktidarın
“Aynı gemideyiz”
söylemine paralel bir
şekilde genel ve daha
büyük olduğu düşünülen
sorunlar arasında
görünmezleştii.**

”

DİPNOTLAR

1 <http://www.spod.org.tr/TR/Detay/50128/4/spod-pandemi-raporu-cikti>, Son erişimtarihi: 5.10.2020

2 <https://genclgbti.org/2020/09/02/covid-19-salgininda-lgbti-toplulugunun-durumu-arastirma-raporu-yayinlandi/>, Son erişimtarihi: 5.10.2020

3 <https://kaosglternegi.org/images/library/2020ozel-sektor-2019-web.pdf>, Son erişimtarihi: 5.10.2020

4 <https://kaosglternegi.org/images/library/2020kamu-calisanlari-2019-web.pdf>, Son erişimtarihi: 5.10.2020

PANDEMİ: PTT EMEKÇİSİ KADINLARIN AĞIR YÜKÜ

Ayşe Noyan Koluman

Haber Sen Merkez Kadın Sekreteri

Sevgili kadınlar bildiğiniz üzere Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid 19 pandemisi ilk olarak mart ayında ülkemizde görüldü. Salgın hemen hemen toplumun her kesimi etkilese de, siyasal iktidarın pandemiye fırsata çevirerek emek alanında yeni düzenlemelere girişmesi var olan sömürüyü kat be kat arttırdı. Kadınlar cephesi de bu sömürüden elbette nasibini aldı. Bir yandan evde kal çağrıları yapılırken bir taraftan iş yerlerinde çarklar dönmeye devam etti ve salgın bu durumda en çok emekçileri vurdu. Bazı sektörler uzaktan çalışmaya geçse de bazıları ise hizmet vermeye devam etti. Hatta pandemi koşullarında normal zamandan daha fazla mesai yapmaya başladılar. Evden de çalışsa, işyerinden de çalışsa bu süreçte en fazla hak gaspına uğrayanlar, iki kat çalışmak zorunda kalanlar, kendilerine biçilen toplumsal rollerden, eşitsiz çalışma yöntemlerinden dolayı yine kadın emekçiler oldu. Pandemide aktif olarak çalışan kurumlardan biri olan PTT'de salgın sürecinde ortaya çıkan sorunlar aynı zamanda 2013'te A.Ş. olma sürecinden itibaren süregelen sorunlardır. Parçalı, esnek, taşeron çalıştırma, performans sistemi, personel eksikliği, kar hırsıyla beraber artan iş yükü, varlık fonuna girmesiyle birlikte özel şirket mantığıyla yönetilmesi bir yığın halinde sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Salgın sürecinde de bu sebeplerin sonuçlarını bir kez daha yaşamış olduk. Emekçiler hali hazırda yukarıda bahsettiğimiz sorunlarla yüz yüze kalırken bu durum kadınlar açısından çok daha zorlayıcı olmuştur. PTT merkezlerinin açık olmasına rağmen sendikamız Haber-Sen in yaptığı bir dizi açıklamalar sonucunda ancak maske ve koruyucu malzemeler kurum tarafından temin edilebildi. Fakat şu an çalışan sayısına baktığımızda temin edilen koruyucu malzemeler bile maalesef yetersiz durumdadır.

İlköğretim çağında çocuğu olan kadınlara önce senelik izin, daha sonra idari izin, sonrasında ise dönüşümlü izinler verilmiş ancak Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde olmasına rağmen bu izinler iptal edilmiş, kadın emekçiler iş yerlerine geri çağırılmıştır. Bu süreçte bile statü ayrımı yapılmış, tanınan izin hakları tüm itirazlara rağmen taşeron kadın emekçilere verilmemiş, sadece kadrolu personele tanınmış ancak bu izin hakları da daha sonra tüm çalışma biçimleri için iptal edilmiştir.

Yine pandemi boyunca süreçte senelik izin hakkını kullanmak isteyen emekçilerin talepleri iş yükünün fazla olması personel sayısının yetersiz olması sebebiyle geri çevrilmeye devam etmektedir. Çocuğu olan kadın personeller kreş ya da evde bakım hizmetlerine ulaşamadıkları için maalesef ücretsiz izne ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Hastalığından dolayı sağlık raporu alanlar

“

Evden de çalışsa, işyerinden de çalışsa bu süreçte en fazla hak gaspına uğrayanlar, iki kat çalışmak zorunda kalanlar, kendilerine biçilen toplumsal rollerden, eşitsiz çalışma yöntemlerinden dolayı yine kadın emekçiler oldu.

”

ya da en temel hakları olan senelik izin konusunda ısrarcı olanlar ise çoğu kez mobbinge maruz bırakılmaktadır.

Okullara ara verilmesi, sokağa çıkma kısıtlamalarının getirilmesi, vatandaşların evde kalması gerektiği dönemlerde paylaşılmayan ev işleriyle beraber, iş yerlerinde de artan iş yükü sebebiyle kadın emekçilerin yükü İki kat artmıştır. Sokağa çıkma kısıtlamalarının olduğu günlerde dahi maske dağıtımı, sosyal yardımlar, işsizlik ödemeleri, rutin kargo dağıtımları ara verilmeden gerçekleştirilmiştir. Çoğu zaman haftanın 7 günü dinlenmeden çalışmak zorunda bırakılmışlardır.

Hükümetin hem maske dağıtımı hem sosyal yardımlar konusunda ki plansızlığı vatandaşları PTT merkezlerine dökmüş hem vatandaş hem çalışanlar mağdur edilmiştir. Örneğin bu sosyal yardım ödemelerinde "geçim sıkıntısı yaşayan tüm ailelere veriliyor" algısı yaratılmış, bu sebeple binlerce kişi PTT merkezlerine akın etmiş, ancak bu sosyal yardımlardan çok azı yararlanabilmiştir. İşyerlerindeki yığılmalar bu sebeple artmıştır. Maske dağıtımı konusunda da iktidarın kararsızlığı aynı şekilde iş yükünü artırmıştır. Çalışan kadın emekçiler kilolarca kargo ve postayla dağıtıma çıkmış, gün boyu dışarıda dağıtım yapan çalışanlar lavabo ve hele ki pandemi sürecinde daha çok dikkat edilmesi gereken hijyen sorunlarıyla yüz yüze bırakılmışlardır.

Sonuç olarak PTT'nin kamu kurumu olarak kalması gerektiği, bu süreçte bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bizler elbette ki pandemi sürecinde de olsa kamu hizmetini sürdürmeyi savunuyoruz. Ancak bu noktada hem çalışanları rahatlatmak hem de yurttaşlara sağlıklı, kaliteli hizmetin sağlanması için gerekli koşulların sağlanmasını talep ediyoruz. Özellikle salgının etkisini daha fazla göstereceği önümüzdeki günlerde; Her ikisi de kurumda çalışan ebeveynlerden birine ücretli izin verilmesi, 12 yaş altı çocuğu olan kadın çalışanlara idari izin hakkının tanınması, Personel eksikliğinin giderilerek dönüşümlü çalışmanın sağlanması, idari izin ve dönüşümlü çalışma sağlanarak ücretsiz izne çıkarılmanın önüne geçilmesi, bu süreçte maalesef ki daha çok artan ve zaruri olmayan kargo kabullerinin durdurulması,

tüm çalışanların aynı statüde çalıştırılarak, taşeron çalışanların kadroya alınması gerekmektedir. Bu süreçte tüm PTT emekçilerine ek ödeme yapılması, temizlik ve hijyen koşullarının sağlanması, çalışanlara koruyucu malzemelerin yeteri miktarda verilmesi, yaygın test uygulanması, korona virüs tespit edilen merkezlerin kapatılarak önemlerin arttırılması gibi yaşamsal taleplerin karşılanması gerekmektedir.

PTT emekçisi kadınlar olarak pandemi boyunca kadın ve emek düşmanı politikalarına hız veren AKP iktidarının her biri yaşamsal önemde olan bu taleplerimizi görmezden gelmeye devam edeceğini biliyoruz. Bize düşen yaşanan gerçeklik karşısında haklarımıza ve taleplerimize her zamankinden daha fazla sahip çıkmak, yaşadığımız sorunlara ve saldırılara karşı örgütlü durmak ve dayanışmamızı büyütme. Başarma gücümüze dair inancı her daim diri tutan dayanağımız ise kadınların ortak mücadelesi olmaya devam edecek. SEVGİYLE...

Okullara ara verilmesi, sokağa çıkma kısıtlamalarının getirilmesi, vatandaşların evde kalması gerektiği dönemlerde paylaşılmayan ev işleriyle beraber, iş yerlerinde de artan iş yükü sebebiyle kadın emekçilerin yükü İki kat artmıştır. Sokağa çıkma kısıtlamalarının olduğu günlerde dahi maske dağıtımı, sosyal yardımlar, işsizlik ödemeleri, rutin kargo dağıtımları ara verilmeden gerçekleştirilmiştir. Çoğu zaman haftanın 7 günü dinlenmeden çalışmak zorunda bırakılmışlardır.

ÖTEKİLEŞTİRMENİN KADIN ÜZERİNDEN İNŞASI

Dilek Çakman

Bolu Eğitim Sen Şube Sekreteri

Kapitalizm, yarattığı krizleri aşabilmek için yeniden üretime uygun biçimde “gönüllü köleliğe” dayalı atomize bir toplum inşa ediyor. Bu parçalanma halinde geçmişte olduğu gibi günümüzde de en çok etkilenenler yine kadınlar oluyor.

Tarihsel olarak mülksüzleştirme faaliyetleriyle, kadın bedeninin, hayatının, haklarının baskı altına alınması aynı döneme denk düşmektedir. Toprakların, toplumsal alanların bedenlerin kuşatıldığı ve kriz anına göre yeniden ve yeniden dizayn edildiği bir geçmişin uzantısıyız. Toplumun

kapitalist birikime uygun olarak şekillendirilmesi, ötekileştirmelere ve kadınlar için de çifte ötekileştirmeye neden olurken; kadının toplumsal durumunun kökleri iktidara değil doğaya dayandırılarak evrensel bir algı şeklinde meşrulaştırılmıştır. Liberal düşünce bu pozisyonu pekiştirerek, kamusal alan olmadığı gerekçesiyle ev içi faaliyetlerin ‘emek’ sayılamayacağını savunmuş ve kadının ev içi emeğini değersizleştirmiştir. Bu değersizleştirmeye ek olarak sosyal güvenlik gibi hakların tarumar edilmesiyle özellikle yaşlı bakımının da ev içinde kadına yüklenmesi yaşa-

dığımız pandemi koşullarında daha da artarak kadınlar çaresizliğe mahkûm edilmiştir. Çalışma hayatında ise genellikle esnek, düzensiz, ucuz iş gücü olarak kullanılan kadın emeğiyle karşılaşırken; ekonomik krizin ayyuka çıktığı bu dönemde istihdamdaki daralma cinsiyet eşitsizliklerini daha net biçimde görmemizi sağlıyor.

DİSK-AR'ın (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi) 2020 Mayıs ayı raporuna göre kadın iş gücü son bir yılda 1 milyon 307 bin azalarak 9 milyon 378 bine geriledi. Böylece mayıs ayında kadın iş gücü yüzde 12, kadın istihdamı yüzde 10,5 azalırken haziran ayında ise kadın iş gücü 9,9 kadın istihdamı 8,7 azalmıştır. Eğitim düzeyi açısından üniversite mezunu kadın işsizlik oranı erkeklere göre iki misli düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bu durum kadın emeğinin işgücüne katılımının azaldığı ve kadının ev içine sıkıştırıldığını göstermektedir. İster ev içinde ister çalışma hayatında olsun kadın, erkek anlayışa itaate zorlanmakta aksi durumda fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik şiddetle karşılaşmaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu raporunun verilerine göre, 2020 ocak ve şubat aylarında 49, 2018 yılında 440, 2019 yılında 474 kadın erkekler tarafından öldürüldü. Sadece geçtiğimiz 2020 Temmuz ayı içerisinde 36, Ağustos 2020'de ise 27 kadının erkekler tarafından öldürüldüğü raporlarla açıklandı.

“

Kadına yönelik şiddet önlen(e)mediği gibi kadının yaşam güvencesi olan İstanbul Sözleşmesinden çekilme tartışmaları, AKP'nin Siyasal İslam üzerinden inşa etmeye çalıştığı rejime uygun olarak kız çocuklarına ve kadınlara yönelik bakış açısını pekiştirmeye çalıştığını göstermektedir.

”

Kadına yönelik şiddet önlen(e)mediği gibi kadının yaşam güvencesi olan İstanbul Sözleşmesinden çekilme tartışmaları, AKP'nin Siyasal İslam üzerinden inşa etmeye çalıştığı rejime uygun olarak kız çocuklarına ve kadınlara yönelik bakış açısını pekiştirmeye çalıştığını göstermektedir. AKP'nin kadına yönelik karnesi toplumun tüm ezilenlerine yönelik uygulamalarıyla eşgüdümlü ilerlemekle birlikte önemli fark kadının toplumsal alandan iyice dışlanmasıdır. Kadının fitrat gereği eşit olmayacağı yüksek sesle söylenirken bir yandan da küçük yaştan itibaren kız çocuklarına bu algı eğitim yoluyla yerleştirilerek ileriki yaşlarda rollerine uygun hareket etmelerinin yolu döşenmiş oluyor. İktidar, dayattığı muhafazakâr normlar karşısında itaat edilmesi için tüm kaynaklarını kullanıyor. Diyanet işleri başkanının şiddet gören kadına: “Tepki verme sabret”, “şiddet görme durumunda yemekten sonra çay sırasında şiddetin nedenini sor” şeklindeki skandal tavsiyeleri ve “9 yaşındaki kız çocuğunun evlenip doğum yapabi-

Kadınlara dayatılan pozisyon sadece ne ataerkillikle ne Siyasal İslamla ne de kimlik politikalarıyla açıklanabilir. Yaratılan baskılar, kırımlar ve şiddet yumağı patriyarkal, neoliberal kapitalist anlayışın sonucudur. Bu anlayışın mimarlarının oluşturduğu Dünya Ekonomik Forumu'nun kadınların ekonomiye katılımı, fırsat eşitliği, eğitim imkanlarından yararlanma ve siyasi katılım oranlarını dikkate alarak oluşturduğu 2020 Cinsiyet Eşitliği Raporunda Türkiye 153 ülkeden 130. sırada bulunuyor.

leceği" şeklindeki açıklamaları bir yandan tarikat ve cemaatlerde yaşanan taciz, tecavüz olaylarını meşrulaştırırken bir yandan da toplumda ortak bir algının pekişmesine ve kadının daha fazla şiddete maruz kalmasına zemin hazırlıyor.

Yine neoliberal kapitalist anlayışın iştahını doyurmak için gezegenin tamamında yarattığı yıkım sonucu oluşan göçmen sorunu özellikle kadın ve çocukların etkilendiği, "göçün feminizasyonuna" yani göçün kadın sorunu haline gelmesine neden oluyor. Göçmenlerin sosyal haklarının güvence altına alınmaması kadın göçmenler üzerinde ayrıca cinsiyetçi ve ırkçı baskılara neden oluyor. Kadınlar göç sırasında ve sonrasında şiddet, taciz, tecavüz, insan ticareti ve ucuz iş gücü olarak kullanılmayı en ağır biçimde yaşıyor. Türkiye'de Ağustos 2020 itibarıyla sadece Suriyeli kadın sığınmacı sayısı (0-75+yaş) 1.666.416 olarak raporlaştırılmıştır. Ülkemize sığınmış olan Su-

riyeli, İranlı, Afganistanlı, Iraklı ve diğer göçmen kadınların çoğu eğitim öğretim olanaklarına sahip olmayan, çocuk yaşta ve zorla evlendirilen, çalışma iznine sahip olmadığı için kötü koşullarda çalıştırılan veya hiç çalışamayan, evde ve iş yerinde fiziksel, duygusal, cinsel şiddet yaşayan durumdadır. Göçmen kadınların yaşadığı baskı ve şiddet cinsiyet eşitsizliğinin tek ayrımcılık biçimi olmadığını ve kadınlar arasında da çifte ötekileştirilenlerin olduğunu göstermektedir.

Kadınlara dayatılan pozisyon sadece ne ataerkillikle ne Siyasal İslamla ne de kimlik politikalarıyla açıklanabilir. Yaratılan baskılar, kırımlar ve şiddet yumağı patriyarkal, neoliberal kapitalist anlayışın sonucudur. Bu anlayışın mimarlarının oluşturduğu Dünya Ekonomik Forumu'nun kadınların ekonomiye katılımı, fırsat eşitliği, eğitim imkanlarından yararlanma ve siyasi katılım oranlarını dikkate alarak oluşturduğu 2020 Cinsiyet Eşitliği Raporunda Türkiye 153 ülkeden 130. sırada bulunuyor. Bu gerçeklikten yola çıkarak oluşturulması gereken mücadele hattı, hegemonik olarak ataerkillik gibi hiyerarşileri destekleyici bir noktaya savrulmaya neden olabilecek kadınlık ya da erkeklik nosyonundan doğru değil toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinden "Hepimiz aynı koşullara sahip oluncaya dek hiçbir şey yolunda gitmeyecektir." mottosuyla kurulmalıdır. Verilecek olan mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan bir Dünya vizyonu aynı zamanda yeni bir erkeklik vizyonunu da ima etmektedir. Şimdi kadınlar ya neoliberal akıl düzenine eklemlenerek cinsiyete dayalı iş bölümünde erkeğin tamamlayıcısı olarak pozisyon alacak ya da dayatılan modelleri yıkarak eşitlikçi, özgürlükçü bir toplumu yerelden evrensele bağ kurarak inşa edecektir.

25 Kasım'a giderken Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü'nü miras aldığımız Dominikli Patria, Minerva ve Maria Mirabel kardeşlerin mücadelesini büyüterek; aramıza örülen her türlü cinsiyetçilik, ırkçılık ve de ötekileştirme duvarına karşı gezegenin her köşesindeki güvencesizlerle bir araya gelmenin zamanıdır.

YİTİRİLEN BİR YAŞAMIN ARDINDAN

Güneş Adsız

Eğitim Sen Antalya Şube Sekreteri

Farklı coğrafyalarda açmışız gözümüzü. İlk çılgınlığımız farklı dillerde, aynı ezgiyle yankılanmış duvarların dökülmeye yüz tutmuş renklerinde... Farklı dillerde hoş geldin denmiş yaşamla yeni tanışan benliklerimize... Kimi evlerde umut olmuşuz yaşamlara, sevinç kahkahaları sarmalamış savunmasız bedenlerimizi. Kimi evlerdeyse ölüm sessizliği yırtmış bölük pörçük çılgınlığımızı, bir kâbus gibi çökmüşüz annelerin umutsuzluğuna, sırf kadın olarak başladığımız için bu yaşam öyküsüne... Örselenmiş bedenleri açlık çılgınlığımızla annelerin acı içinde kıvranan bedenlerine acı bir gözyaşı olarak eşlik etmiş, ancak bir kadın bilebilir canından kopan parçanın ona ölüm şarkılarını dinletebileceğini, yine de aldırılmaz alır koynuna kızını, bedeninden fıskıran acıya inat canıyla besler yavrusunu oysaki etrafındakiler can alıcı kuşlar gibi sarmalamıştır etrafını... Yaşam ve ölüm korkusu aynı odada aynı ezgide aynı renge bürünmüştür şimdi, dökülen gözyaşı karışır o ağır kokuya ve can olur yeni yaşama...

Her yaşam, bir savaş sahnesinde ayakta kalamamaya benzer. Ama kadınsanız iki kez ayakta kalmanız hatta tırnaklarınızla kazmanız gerekir toprağı sırf sizi alt edemesin diye. Kimi coğrafyalarda adınız bile yoktur, sesiniz duyulmaz erkek dünyasında, çılgınlığınız kurtarmaz sizi, kadın bile düşmandır kadına aynı kadere ortaklaştığı için, aynı acılara boyun eğdiği için... Yaşamak için

direnmek gerekir, var olabilmek için bu yaşam sahnesinde...

Onun da hayalleri vardı, küçük yaşıyla ne kadar hayal kurabilirse artık... Daha 13 yaşında okula giden ufak tefek bir kız çocuğuydu, Anadolu'nun yok sayılmış, yalnızlığa terk edilmiş, dili inancı yasaklanmış bir köyünde. O da yaşitlarıyla harmanda yorgunluktan uykuya dalmış, kim bilir ne güzel düşler görmüştü geleceğe dair; büyüyecek, alımlı bir genç olacak, saçlarını savuracak, halay çekecek ve ilk aşk büyüüne kapılacak yeni gittiği okullarda yeni umutlara yelken açmışken... Acı hiç olmayacak yaşamında... Bir çocuk nereden bilebilir ki düşlerine acıyı da katması gerektiğini... O gün de her günle aynıydı aslında ya da o ve arkadaşları öyle olduğunu sanıyordu. Yine sabah ayazıyla yatağından zorla kopartılmış ve köyün altındaki çeşmeye su alması için gönderilmişti. Küçük elleri soğuktan tir tir titrerken, o sudaki yansımada hayranlıkla kendi silüetini izliyordu olacaklardan habersiz... Okula koşarak gitmiş yarım yamalak Türkçesiyle öğretmenine cevaplar vermiş, arkadaşlarıyla bahçede koşturmuş, tezek kokularının yayıldığı o kalabalık sınıfta utanç bir gülümsemeyle sadece düşlerinde özgür olduğu dünyasına dalmıştı. Ah çocuk ah, hayallerin sen yokken başka bir erkeğin karanlık dünyasına emanet edildi artık, adını dahi bilmediğin, senden yaşça çok büyük bir erkek karanlığı bekli-

yordu seni... Okuldaki tezek kokularını bile büyük bir hasretle özleyecektin artık. Ne ağlamaların fayda etmişti ne de geceleri paramparça eden o çığlıkların. Karar verilmişti, sen evlenecek yuvana kavuşacaktın ve o gece çocukluğun bitirildi; o gece daha çocukken, bir kadının yaşamı bir erkeğin karanlığına teslim edildi sorgusuz sualsiz...

Davullar çalıyordu anlamsızca, bu topraklarda davullar ilk defa bu kadar acıyla yankılanıyordu dağların doruklarında, kadınlar kendi acılarından olacak, sana hiç üzülmemişlerdi ya da halay çekmek de isyanın başka bir rengiydi aslında. Susarak, içinden ağlayarak bedenini davul zurnanın ezgisine bırakmak da bir acı çekme serenu olabilir miydi acaba? O küçücük bedenine büyük gelmişti elbise denen paçavralar, belki de ilk defa bu kadar yeni ayakkabıların ve elbiselelerin olmuştu, ama sevinç yerini öfkeye, bilinmezliğin korkusuna bırakmıştı. Ablan seni ahırda bir köşede uyarmıştı damat denilen o adamın sana yapacakları için, "Sakin korkma, bağırma, ses çıkarma." demiş ve hızlıca uzaklaşmıştı. Ne olacaktı, neden bağırmayacaktın, en ufak bir fikrin bile yoktu. Kapattılar yüzünü süslü bir bez parçasıyla ve yola çıkardılar. İlk defa köyünden uzaklara gi-

decektin, hem de yüzünü ilk defa gördüğün insanlarla... Ağlıyordun sessizce, ağlıyordu kadınlar, ağlıyordu çocuklar, ağlıyordu elinde çiçeklerle seni okulun önünde bekleyen öğretmenin, çaresizlikten bir şey yapamamanın verdiği utançla ağlıyordu çiçekleri uzatırken. Aldığın ilk çiçekler gözyaşıyla sulanmıştı artık, ağlıyordu dağlardaki yalnız kuşlar, ağıt yakıyordu arkandan henüz tomurcuk vermemiş çiçekler. Artık çocukluğun o köyün çamurdan yapılmış duvarları arasında bir hatıraydı sadece, sen ise büyümüş bir kadın olarak çıktın yeni yolculuğuna içini kavuran gözyaşları eşliğinde...

Her gün binlerce kız çocuğunun yaşadığı öykünün aynısıydı aslında o gün o topraklarda davul zurna eşliğinde yaşananlar, yaşatılanlar. Sadece isimleri değişiyordu, kimisi yaşamda var olabilmeyi başarıyor, kimiye bu serüvende kısacık yaşamlarıyla yok oluveriyordu isimleri bile hatırlanmadan.

**Ş. TEYZEMİN ŞAHSINDA
KÜÇÜK YAŞTA EVLENDİRİLEN
ÇOCUKLARIMIZIN
ANISINA**

ŞİMDİ DEĞİLSE HİÇBİR ZAMAN BEN KENDİMİ SAVUNMAZSAM KİM SAVUNUR?

Yasemin Hacıyüpoğlu

Eğitim Sen Sakarya Şube Kadın Sekreteri

Bir eylül akşamı büyük, pahalı mobilyaların içinde, kanlar içinde yerde sürünerek gitti mutfığa... Yüzünü yıkayıp hiçbir şey olmamış gibi yapacak, okuldan gelen çocuklarına son derece lüks bir masada yemekler sunacaktı. Babalarının kahramanlığına leke sürülmemesi gerekiyordu çünkü. Yarın ofiste her zamanki yalanlarından birini söyleyecek, bilmem kaçınıcı kez kapıya vurduğu yüzünü yine kapıya vurmuş gibi yapacaktı. Her gün o kapıya yüzünü, yüreğini, kalbini, onurunu vursa da hiçbir şey söylememe hakkını heybesinde bulunduracaktı. Çünkü o pahalı eve, o pahalı eşyalara, o pahalı okullara ihtiyacı vardı; Olmalıydı, öyle sanmalıydı. Öyle sandığında kendini güvende hissediyordu. Birçok cinayet işleniyordu bu topraklarda. Ama kocası o kadar ileri gidemezdi. Başkalarının başına gelirdi bu, onun başına gelmezdi. Çünkü kocası sadece bu sıralar biraz stresliydi o kadar. Stres topu da kendisiydi. Kocasının stres topuydu. Komik bir tamlamaydı hatta. Birinin nur topu, kartopu olunabiliyorsa, stres topu neden olunmasaydı? Yok yok, o kadar ileri gitmezdi kocası. Hem zaten her zaman değildi bu. Keşke annesi burada olsaydı. Moraran yanaklarına, patlayan dudaklarına, kanayan yüreğine çiğnenmiş ekmek koysaydı. Küçükken düştüğünde yaralarına ağzında çiğnediği ekmeği koyardı annesi. Keşke babası ya da kardeşi haberdar olsaydı bu durumdan. Bazen babasının avazı çıktığı kadar kocasına bağırıldığını hayal

ediyor, tekme tokat kocasını dövdüğünü düşünüyor ve bu düşünce ona ağızda çiğnenmiş ekmek gibi geliyordu. Keşke birileri bağırıyorsa, keşke birileri durdursaydı, keşke birilerinde kocasını yok edecek, bu zulmü bitirecek güç olsaydı...

Sadece kendimi savunursam ben kimim?

Her zaman duyarlı olmuşumdur yaşadığım çevreye, insanlara, doğaya, hayvanlara. Kendimi ve ailemi güvende ve huzurlu tutmak için çok çaba sarf ettim. Kolay elde etmedim kısacası bunları. İyi bir işim, iyi bir hayatım var. Doğru insanlarla birlikte olmaya özen gösteririm. Mesela yaşadığım semtin bile çok büyük bir önemi var. Tipik bir Orta Doğu ülkesinde bu tür şeylere dikkat etmek zorundasın. Bir kadını ve kendimi korumak zorundayım. Bencil olduğumu mu düşünüyorsunuz? Asla... Sokak hayvanları derneğine üyeyim mesela. Varoş batağından uzak olması gerekir yaşamımın. Kız çocuğum var benim. Üniversiteyi muhakkak yurt dışında okumalı. Ardından ben de giderim büyük olasılıkla. Çünkü inanın bir kadın olarak burada ne kadar dikkat ederseniz edin, belanın sizi bulma olasılığı çok yüksek. Şiddet gören kadınlara çok üzülüyorum. Ama boşuna dememişler hayatınız seçimlerinizdir diye(!). Doğru seçimler önemli tabii!

“

Her zaman duyarlı olmuşumdur yaşadığım çevreye, insanlara, doğaya, hayvanlara. Kendimi ve ailemi güvende ve huzurlu tutmak için çok çaba sarf ettim. Kolay elde etmedim kısacası bunları. İyi bir işim, iyi bir hayatım var. Doğru insanlarla birlikte olmaya özen gösteririm. Mesela yaşadığın semtin bile çok büyük bir önemi var. Tipik bir Orta Doğu ülkesinde bu tür şeylere dikkat etmek zorundasın. Bir kadının ve kendimi korumak zorundayım. Bencil olduğumu mu düşünüyorsunuz? Asla...

”

Siz değilse kim?

Kaynı, çocukları, kayınbabası, kocası hepsi tamına 24 kişiydi. İki göz bir yerde kalıyorlardı. Mardin'den gelmişlerdi bu Karadeniz köyüne. Mevsimlik fındık işçisiydiler. Dört çocuğu vardı Dilan'ın. En küçüğü Zilan. Altı aylık bebesi... Sütten kesilmemişti daha. Zor oluyordu onu doyurmak. Sabahın köründe fındık bahçesine giderken kaynanasına bırakıyordu Zilan'ı. Bu çocuğunu bir başka seviyordu. Paydosta koşa koşa geliyor Zilan'ını kokluyor, koklarken emziriyordu. Patronları çok acımasızdı. Bir saat veriyorlardı yemek iznine. Çavuş da sanki kendi kayınbabası değil de patronun adamıydı. Patronun karşısında ezilip büzülüyor kendi oğullarına, torunlarına, gelinlerine aslan kesiliyordu. Yine aç kalmıştı, yine ağzına bir iki lokma ekmek, bir iki kaşık çorba koyup çıkmıştı yola. Ayakyoluna bile gidememişti. Tarlada bir yere yapacaktı artık. Hiç de istemiyordu dışarıya yapmak. Çünkü nenesi ona "Cinlerin sofrasına işersen çarpılırsın." demişti.

Bir bağırtı duydu yolun ilerisinde. Biraz yaklaşıncaya kocasının patronlarla kavgaya girdiğini gördü. "Bıktık sizden!" diye bağıırıyordu adam, "Yine geç kaldınız tarlaya!", "Bu kadar uzun öğle yemeği mi olur?", "Biz size kaçta geleceksiniz dedik tarlaya. Siz nasıl vicdansız insanlarsınız? Para almayı biliyorsunuz. Ama çalışmayı bilmiyorsunuz.". Kocası da karşılık verdi adama: "Bu şartlarda çalışmayacağız biz o zaman!" diyordu. "İnsafınız yok!" diyordu. "Tam vaktinde gidiyoruz yine hakaret, yine küfür...". Bu sefer kocasının boğazına yapıştı adam. "Ulan!" dedi. "Soysuz Kürt. Seni var ya burada ellerimle gebertirim kimse de bir şey demez bana. O evi var ya o evi çocuklarıyla birlikte ateşe veririm. Karşısına geçip çay içerim puşt. Sen kimsin de bana laf yetiştiriyorsun soysuz Kürt."

Koşarak eve döndü Dilan. Adam evi ateşe verecekti. Topladı çocuklarını. Zilan'ı aldı kucağına. Kocasını da alıp hızla uzaklaşacaktı oradan. Koşarak kocasının yanına geldi. Adam kocasının boğazına dayamıştı dizini. Kocası hırıliyordu adamın altında. Bir elinde bebesi adamı kaldırmaya çalıştı kocasının üstünden. Adam bir yumruk attı Dilan'a. Dilan bir yana savruldu Zilan bir yana. Etraftan yetişenler sayesinde kadın, kocasını, çocuklarını ve Zilan'ı toplayıp düştü yola. Adam hala bağıırıyordu arkalarından; "Bir daha buradan ekmek yok size. Zikkimin kökünü bulacaksınız bundan sonra terörist piçleri!"

Bir köylü kadın geçti yanlarından. Biraz mahcup, biraz utanmış. Daha geçen gün oturup çay içmişlerdi birlikte. Kadının söylediklerini kaynasına tercüme etmişti. Türkçe bilmezdi kaynası. Hatta kadının oğlu, geçenlerde arabası için kurban kesmişti de bütün işçilere dağıtmıştı eti. Kadın da Zilan'a bir elbise almıştı pazardan. Kaynı adamın yaptığını onaylamaz bakmıştı Dilan'a ama o kadardı işte. Köyden de bir ses çıkmamıştı. Can korkusu sarmıştı zaten Dilan'ı. Sahi evi yaksa jandarma ses çıkarmaz mıydı? Çıkarmazdı elbet. Doğudan gelen ekmeğinin peşinde Kürt bir aileydi. Daha ne olabilirdi ki? Köyden de ses çıkmazdı değil mi? Çıkmazdı tabi. Herkes birbirine akrabaydı. Zorbalığın akrabılığı var mıydı? Vardı elbet. Zorba birilerine akraba olmasa bu kadar zorba olur muydu dünyada?

Şimdi değilse ne zaman?

Gerçekten şimdi değilse ne zaman? O kadını yerden kaldırmayacaksam ne zaman kaldıracağım? Ağzımda ekmek çiğnemekten bıktım artık. Birilerinin yaralarına "bir şey yok ki" demekten, kendi acılarıma "acımadı ki" demekten bıktım. Bu bir eşikse onu ne zaman geçmem gerekiyor? Hani diyoruz ya toplumların korku eşiği aşılnca artık kimse tutamaz onları. Bu eşik bizim gibi insancıkların aşamayacağı kadar yukarıda mı acaba?

Şimdi değilse ne zaman? Gerçekten hayatımız seçimlerimizse seçme şansı olmayan insanların canları cehenneme mi gidiyor? Çoluğumu çocuğumu Nuh'un gemisine koyup, kurtarılmış bir bölge mi aramalıyım? Peki, öyle bir bölge yoksa? Yine de sadece kendimle kaldığımda nefret etmeyeyim mi kendimden?

Şimdi değilse ne zaman? Kucağında bebesiyle bir kadın tokatlanırken bağırmayacaksam, küçücük bir elbiseye merhameti bohçalayarak mı temizleyeceğim vicdanımı? Birileri birilerine cehennemi yaşatırken, en azından ateşe odun atmıyorum diye temiz mi saymalıyım kendimi?

Gerçekten soruyorum, şimdi değilse ne zaman sorgulamalıyım, konuşmalıyım, bağırmalıyım, kavga etmeliyim, dövüşmeliyim kendim için, kardeşlerim için, çocuklarım için, kadınlarım için?

Şimdi değilse ne zaman sorusuna şu cevap gelirse hiç korkamayacak mıyız?

Şimdi değilse, hiçbir zaman...

PENCERE ÖNÜ ÇİÇEKLERİ

Ebru Yıldızhan

Eğitim Sen Gaziantep Şubesi

Kapı hızlıca kapandı. Seslerin titreşimleri apartmanın soğuk boşluğunda yankılandı. Annesinin çekiştirmesiyle annesinin adımlarını takip etmeye çalışan küçük kız, uyku sersemiydi. Eski apartmanların çoğunda olan merdiven boşluğundaki pencereden, gökyüzünü görebildiğimiz tablo

misali, uçan balonlar görülüyordu. Çocuğun gözü uzaktaki balonlara takıldı. "Anne bana balon alırmısın?" dedi. "Tabi ki alırım ama şimdi sessiz ve hızlı olmalıyız." dedi kadın.

"Biraz kısık sesle konuş komşular duyacak." dedim. Oysa komşuların pencere önünden beni

süzmeleri zerre umurumda değildi, ama bilinçaltımdan yükselen ses dışarıya çıkmıştı belli ki. Günümüz insanı insanın kurdu olmuş, kemiriyor da kemiriyor... Belki de başkalarının mutsuzluğunu görünce kendini mutlu hissediyor. Kocama söylediğim sözden sonra aklıma nedense bu düşünceler hücum etti. Sonra arka fonda devam eden kocamın bağırışlarına odaklandım. Kocam bunu değişken zamanlarda, değişken aralıklarla yapardı. Bazen çocuğun okuldaki durumuydu kızmasına sebep, bazen insanlarla iletişimimi beğenmemesiydi, çünkü ona benzemeliydim. Aynı şeylerden bahsetmeliydik, aynı olmalıydık. Yüzüne baktım, sanki odadaki yabancı biriydi. Önceleri karşılık verirdim, kendimi anlatmak isterdim ona, aslında ben şöyle biriyim, ben böyle biriyim. Sonra sustum hala susmaktayım. Kendi yalnızlığımla baş başa...

Çocuklar kuşları bir hevesle alır ya ellerine sevmek için, sonra da ellerinde fazlaca sıkırlar kaçmasın diye. Kocamın bana yaptığı işte tam da buydu. Oysaki kuş ölüyordu. Ben de nefes alamıyordum artık. "Hale bağır çağır, kurtar kendini." diyordu içimdeki kadın. Pencerenin öte yanında geleceğim bana gülümsüyordu ama ben burada, bu odada dinlemekteydim hüznün parçasını. Yazgısının kendisini mankurtlaştırdığı, güçsüzlüğünün çekimine kapılmış, günlük hayatının sıradanlığından kurtulamayan insanlar vardır ya onlar gibiydim ben de. Bilinçli bilinçsizliği sıradan hayat ağacımın gövdesinde ağır ağır gezdiriyor-

“

Çocuklar kuşları bir hevesle alır ya ellerine sevmek için, sonra da ellerinde fazlaca sıkırlar kaçmasın diye. Kocamın bana yaptığı işte tam da buydu. Oysaki kuş ölüyordu. Ben de nefes alamıyordum artık. "Hale bağır çağır, kurtar kendini." diyordu içimdeki kadın.

”

dum. Bir ağaç kovuğuna yapışan, uçmaya mecali olmayan sinek gibi hissediyordum kendimi ve sanki uzaktan gelip renk değiştiren bukalemunun iğrenç diline yapışacaktım. Bukalemun durmadan renk değiştiren, ruh hali sürekli değişen kocamdan başkası değildi.

Odayı terk edip ruhumun ince kuytusuna sığınmak için kasvetli odamızdan çıkıyorken, içimdeki sese eşlik eden bir ses geldi kapıdan. Kapıyı açtığımda birkaç gün önce tanıştığım komşum ile oğlunun kapıda olduğunu gördüm. Buyur ettim, odaya aldım onları. Odanın içi aydınlandı birden kasvet dağıldı sanki. Birkaç gün önce tanıştığım komşum, oğlunun sınav başvurusu için fikir almaya geldiğini söyledi. Belki avukat olmak istiyordu çocuk. İşin iyi yanlarını, kötü yanlarını söylememi isteyeceklerdi belki de. Ağacın dalının en ucunda hayata tutunmaya çalışan ben, başkalarını o ağacın sağlam dallarına oturtmak istiyordum.

Çocuk başladı sorulara. Puanından, ideallerinden bahsederken gözüm annesine ilişti. Kadının gözleri öyle güzeldi ki karanlık denecek loşluktaki odamda ya da bana öyle geliyordu, parlayan tek ışıktı. Çocuğundan, çalışkanlığından bahsederken bir ara gözleri donuklaştı ve dedi ki: "Eşim yıllar önce başkasıyla gidince oğlumun psikolojisi bozuldu, Serkan önce daha da çalışkandı. Beni de kayıinvalidem, kayınbabam bırakmadı; oğullarını reddettiler. Ben de onlarla birlikte oturuyorum yıllardır." Bir çırpıda söylediği bu sözler karşısında ne diyeceğimi bilemedim. Aldatılmak, birinin şefkatiyle avunmak, mücadele, yaraları sarmaya çalışırken kırılan gurur ve kayıp bir yaşam... Işığı donuklaştı birden hüznün çöktü gözlerine. "Mücadeleye devam." dedi, "Çocuklarım için..." Oysa kendisi için, insanca yaşamak için, mücadele etmeden de yaşayabileceği güzel yarınları için de güzel cümleler duymak istedim ama ağzından çıkmadı. Zaten ondan sonra pek de konuşmadı.

Acaba hemen anlatmasa mıydım, diye düşündü belki. Kaygılanmasın, üzülmesin diye lafı değiştirdim. Oğlunun güzel yarınlarından bahsettim ve donuklaşan gözlerine ışık gelsin istedim. Gözüne biraz da olsa fer gelince; "Biz kalkalım, geç oldu." dedi ve gittiler. Odama geçip şükretmeli miydim?

Başkasının acısını görünce bencilik yapıp mutlu mu olmalıydım? Hep en kötü insan hallerini hatırlatır bu anlar bana. Başkasının acısını görünce avunma tepkisi. Sokaktaki gece lambasının sarı ışığının melankolik loşluğuna bakarken uykuya dalmışım.

"Kapı tıkırdadı. Bir, iki, üç... Umursamadı. Hayal-den kuleler yapıyordu odasının içinde. Yıkılmasın diye umursamadı tıkırtıyı. Babasının, abisinin söküklerini dikerken dalıp gidiyordu. Annesi "Kızım hala bitiremedin mi, daha yemek yapacağız." dedi. Virginia annesine donuk gözlerle baktı. Geçenlerde abisi ona Shakespeare'in şiirlerini okumuştı. Romeo ve Juliet'i okurken hayal denizinde yüzmüştü. İşte bugün sökükleri dikerken bu dizeler aklına geliyor ve gülümsüyordu. Shakespeare gibi bir şair, kaç yüzyılda bir gelir ki diye düşündü. Keşke okula gidebilseydi belki o da kadın Shakespeare olurdu.

1800'lü yıllarda İngiltere'de kızlar okula gönderilmiyordu. Virginia bu dönemde dünyaya gelmenin şanssızlığını yaşıyordu. Abisi ona hep kitaplardan bahsederdi. Virginia heyecanla dinlerdi onu, ya kendisi... Sökük dikiyordu, yemek yapıyordu, bulaşık yıkıyordu. Hayat bu olamazdı değil mi? Mücadele etmeliydi ve istediği, arzuladığı yaşamı yaşamalıydı. Sonraları çabasıyla okuma yazmayı öğrendi. Yaşamında devrim yapan ve yüzyıllarca adı duyulacak olan feminist kadın yazarlardan biri oldu. Virginia Wolf, ağacın dallarına sıkıca tutunmuşken bir rüzgâr onu aşağıya düşürdü. Belki dindiği hayat onu fazlaca yormuştu."

Sabah çok zor uyandım. Dün akşamın etkisi hala üzerimdeydi. İşe gitmek için hızlıca hazırlandım. Büromuz çok uzak değildi ama bugün yalnız gitmek istiyordum. O yüzden yürümek istedim. Nasılsa eşimle büroda görüşecektik. Bir de yolculukta onunla olmak istemedim.

Yolda giderken sokağın ucundan sesler geldiğini duydum. Bağırış çağırışlar ve ardından bir kız çocuğunun ağlayışları... Hemen oraya gitmek istedim. Kayıtsız kalamazdım bu feryat figana. Kadın ile adam arasında çekiştirilen küçük bir kız ağlayıp, bağırıp çağırıyordu. Annesi kızını vermek için tüm gücünü kullanıyordu. Etrafta olayı izleyen kalabalık ise şaşkın, hareketsiz seyrediyordu. Müdahale ettim korkusuzca. "Polisi çağıracağım." dedim; belki adam korkar diye. Sonra gerçekten çağırmalıyım diye düşünürken adamın yanına birkaç kişi geldi ve onu kenara çekip konuşmaya çalıştılar. "Yapma, etme eşindir." diyorlardı. Kadın ve çocuk kenarda öyle bitap haldeyken onların yanına gittim ve olayı anlamaya çalıştım. Kızıyla birlikte evi terk ettiklerini, ama eşinin onu yakaladığını ve her günkü gibi dövmeye kalktığını söyledi. Ben ona yardımcı olabileceğimi, ilerde bir avukatlık bürosunda avukat olarak çalıştığımı söyledim fakat o korktu, ürktü, gelmek istemedi. Sonra kadının yanına komşuları geldi. Kadınların çoğunlukta olduğu grup hep bir ağızdan; "Kocandır evinin direğidir, hoş gör."

diyorlardı. Korkunç cümlelerdi, kadınlar şiddet gören bir kadına nasıl bunu hoş gör derdi? Belki hepsinin kaygıları ortaktı, gidilecek yerleri ya da işleri olsaydı böyle mi olurdu? Peki ya ben... Gidecek yerim de işim de vardı. Neden hala o evde yaşıyordum? Kulaklarımda yankılanan bu sözler denizin üzerindeki martıların sesini bastırdı.

Büroya geldikten sonra yüzümü yıkadım. Belki de gördüklerim, duyduklarım silinsin istiyordum zihnimden. Çalışma masamın başına gelince kafam dağılsın diye dergileri karıştırmak istedim. Dergilerden birinde Elif Şafak'ın kitabından alıntı yapılan şu satırları şaşkınlıkla okudum.

"Jean-Jacques Rousseau, dünya felsefe tarihinin en çelişkili ismiydi. Her zaman Cenevre vatandaşı olmakla övündü, ama fikirlerinden dolayı vatandaşlıktan çıkarılması uzun sürmedi. Akıl ve mantığı baş tacı etse de en nihayetinde hep romantik hareketin içinde anıldı. Ama belki de en vahim çelişkisi en mahrem olanıydı. İyi bir eş olamadığı gibi baba olmayı da beceremedi. Beş çocuğunu da art arda terk etti. Onları civardaki hastanelere bıraktı. Ve sonra oturup anne babaların nasıl çocuk yetiştirmesi gerektiği hakkında kitaplar yazdı. Hâlâ bir başucu eseri olan Emile böyle kaleme alındı. Avrupa'da herkes Rousseau'nun "ilerici" yapıtlarını, toplumsal nasihatlerini konuşadursun, filozofun kendi çocukları sefalet içinde ve kaderlerine terk edilmiş halde yaşadı."

Fransız devriminin fikir adamlarından biri olan Jean-Jacques Rousseau, eşine çocuklarına nasıl böyle davranmıştı? İnsanın yaşama hakkını savunan, demokrasiyi benimseyen ve yaygınlaşması için çabalayan biri bunu yaşamında göstermiyor, üstelik eşine ve çocuklarına insanca yaşama hakkı sunmuyordu.

Birkaç gündür yaşadıklarım, okuduklarım zihnime hücum etti. Eşimle olan sorunlarım, bir kitapta okuduğum Virginia Wolf yazısı, komşumun yaşadıkları ve birkaç saat önce gördüğüm kadın, esrik zihnimin yanılsaması mıydı? Kadınlar ana tanrıça olan Kibele'den bu zamana nasıl evrilmişti? Sanırım Pandora, kutunun kapağını açtığından beridir bu kötülükler dünyaya yayıldı ve yayılmakta. Bu hafta önüme çıkan bu kadın-

lar ve hikâyeleri bana bir şeyler söylüyordu sanki. Bir yerden başlamalıydım, belki okyanusta bir damlaydım ama belki de yağmur olup diyar diyar gezecektim.

Zincirlerimiz var bizim.

Zincirlerimizi örten hayalden çiçeklerimiz...

Zincirlerden kurtulup sahici çiçekler devşirsin diye mücadeleye devam etmeliyiz.

Hep birlikte el ele...

GÜNCEL

ARTIK ZAMANI
GELMEDİ Mİ?*Havanur Taflan***Eğitim Sen Samsun Şubesi Kadın Sekreteri**

"Bu konu hakkında birkaç söz söylemek istiyorum (sadece birkaç söz). Herhangi bir erkek kadar kasım var ve herhangi bir erkek kadar iş yapabilirim. Sizden çok fazla hak alacağımızdan korktuğunuz için bize haklarımızı vermekten korkmanıza gerek yok. Kendi haklarınıza sahip olacaksınız. Kadınlara haklarını verin. O zaman daha iyi hissedeceksiniz kendinizi... Okuyamıyorum ama duyabiliyorum. İncil'i duydum ve Havva'nın insanın günah işlemesine neden olduğunu öğrendim. Kadın dünyayı kızdırırsa, ona tekrar düzeltmesi için bir şans verin." diyor New York eyaletinde köle olarak doğmuş Sojourner Truth doğaçlama olarak yaptığı bir konuşmasında. Öyle bir güçlü sesle söylüyor ki bunu, kendi gibi köle olan tüm seslerin koro şeklinde bağırması gibi. Aynı kaderi paylaştığı kadınların sesi onun sesinde hayat buluyor adeta. Tarih de unutmuyor onu. Köleliğin ortadan kalkmasında ona rol biçiyor, tarihe kaydediyor, gerçi ne gerek var tarihin biçmesine o zaten kendi repliğini çok iyi biliyor. Eril tarihin sayfalarında yer almak gibi bir amacı da yok zaten. Kaslarını gösterirken "Ne farkımız var?" diyor erkeklere, "Havva bir hata yaptıysa düzeltiriz" diyor. Nasıl doğurarak dünyanın sürekliliğini sağlıyorsak düzeltmesini de biliriz biz. Hiç yabancı değil bu ses bize. Kadınların yaşamı tam bir yapboz, sürekli iyi gitmeyen bir şeyler var. "Hak verilmez, alınır." sözü sadece bizim için geçerli galiba. Konuştuğumuzu anla-

mayan toplum... Sahne farklı, hikâye farklı ama roldeki kadında hep bir hak mağduriyeti var. Bir terslik var bu işte. Herkes görüyor, ne yapılacağını söylüyor. Ama en fazla konuşan da mağdur olmayan erkekler.

Kadın hem korkulan hem de saygı duyulan bir varlık olmuştur tarih boyunca. Yaradılış kitabını Havva yazmış olsaydı eğer, kaburga kemiğinden falan doğmadığını, Tanrı'nın ona acı çekerek doğuracağına ve kocasının ona hükmedeceğine dair bir şey söylemediğini açıklığa kavuşturarak başlardı anlatmaya diyor Galeano. Doğayı kontrol etmeye başlayan, doğadaki mistik güçlere inancı azalan erkek; kadının mistik bir gücü olmadığına kanaat getirmiştir. Ve son... Tanrıça hizmetkârdır artık. Erkeğin bunu yapması çok kolay olmuştur, çünkü kadını tanrıça mertebesine koyan da kendisidir zaten. Kadının tanrıçalıktan hizmetkâra dönüşmesi, toplum yapısının anaerkilden ataerkile geçmesine neden olmuştur. Erkeğin tahakkümüdür kadın hayatını belirleyen. Tahakkümün fitrattan, tanrı buyruğundan ya da doğadan kaynaklandığını söylerler. Tahakküm zamana ve coğrafyaya bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıksa da aslında özü her daim erkek iktidarına dayanmıştır. Kadın artık başkalarının yaşamlarını sürdürmesinde bir tür hizmetkâr, tam olarak insan olmayan bir varlık ama aynı zamanda cenneti ayaklarının altında gizleyen bir tür de tanrıçadır. Bu tanımlamaların tamamı farklı şekillerde

kadının ezilmesi anlamına gelir ki, yüzyıllardır da değişmemiştir bu.

Bir zamanlar bir adada bir sultan hüküm sürer: Sultan Şehriyar. Karısı kendisini aldatınca, Sultan Şehriyar onu öldürtür. O günden sonra, veziri, ona her akşam, sabahında idam edilecek bir genç kadın getirecektir. Bu durum, vezirin kızı

Kadın hem korkulan hem de saygı duyulan bir varlık olmuştur tarih boyunca. Yaradılış kitabını Havva yazmış olsaydı eğer, kaburga kemiğinden falan doğmadığını, Tanrı'nın ona acı çekerek doğuracağına ve kocasının ona hükmedeceğine dair bir şey söylemediğini açıklığa kavuşturarak başlardı anlatmaya diyor Galeano.

Şehrazat'ın, Sultan'ın cinayetlerine son vermek için babasından kendisini ona götürmesini istemesine kadar böyle sürer. Ve Şehrazat, Sultan'ın devamını merak etmesi için, sabah en heyecanlı yerinde keseceği hikâyesini anlatmaya başlar. Anlatmaktan keyif alır ama çok dikkatli hareket eder Şehrazat. Bazen, hikâyenin tam ortasında, Sultan'ın boynunu incelediğini hisseder. Eğer Sultan sıkılırsa, onun için her şey bitecektir zira. İşte bu ölüm korkusundan anlatı üstatlığı doğmuştur. Yüzyıllardır değişmeyen acıları çeken kadınların da dili olmuştur bu anlatı sanatı. Şehrazat'ı ölümden kurtaran bu anlatı, kadının çektiği acıyı da başarıyı da mücadeleyi de anlatmış ama kadını kurtaramamıştır.

İnternet sitelerinden, "Beraberimizde yolculuk boyunca üzerinde birikecek tüm kirlerle birlikte götüreceğimiz tek elbise beyaz gelinlik olacak." diye paylaşım yaparak başladılar Milano'dan yolculuklarına iki cesur aktivist kadın. Hırvatistan, Bosna, Bulgaristan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail ve Filistin güzergâhından Tel-Aviv'de noktalandıkları barış yolculuğunu bitirdiklerinde ne kadar mutlu olduklarını anlatıyorlardı basın toplantısında gazetecilere. Daha yaşanılır ve güvenilir bir dünya, iki kadın bunu başarmıştı. Ama

gerçekte böyle mi oldu? İki kadın onca yolu gelinlikle bitirip, dünyanın daha yaşanılır bir yer olabileceğine olan umudumuzu tazelediler mi sizce? Kocaman bir hayır... Bu cesur kadınlardan Pippa Bacca, Kocaeli'nin Gebze ilçesine bağlı Tavşanlı köyü yakınlarında tecavüze uğradı ve boğularak öldürüldü. Oysa istediği sadece sevgiyle yaşanacak bir dünyaydı. Dünyanın tüm kötülüğünü silmek istiyordu, tıpkı internette yazdığı paylaşımdaki gibi.

Başka bir yerde, evli olan teyzesinin oğlundan hamile kaldı bir kadın. Olay açığa çıkınca kuma olarak verilmek istendi. Fakat teyze oğlu kaçınca günlerce kapalı tutuldu. Doğum yaklaşınca İstanbul'a amcasının yanına gönderildi. Orada oğlu Umut'u dünyaya getirdi. Adı gibi umut olan çocuğu ile kendine yeni bir hayat kurdu. Artık o ayaklarının üzerine basan bir kadındı. Mutlu son ile biten masallardaki gibi değil mi? Ama gerçekler böyle değildi. Bebeğini öldüreceklerinden korktuğu için iki günlükken bir arkadaşına evlatlık verdi. Bir gün kardeşlerinden biri çıkageldi İstanbul'a. Bir ip uzatıp "As kendini!" dedi. Ne kadar kolaydı, "As kendini!" demek. Kaçıp polise sığındı, ama polis öldürmeyeceği sözünü aldığı amca ve abiye teslim etti onu. Sonra bir başka kardeşi İstanbul'a geldi, pusuya yattı ve onu vurdu. Ama ölmedi. Hastaneye kaldırıldı. Ölüm hastane odasında buldu onu. Kardeşlerden biri refakatçi gibi hastane odasına girdi ve başına iki

el ateş etti. Namus temizlenmişti işte (Cenaze namazı öldürüldükten 9 yıl sonra kılındı). Kadının adı Güldünya'ydı ama dünya gülen yüzünü ona hiç göstermedi.

Üç çocuk annesiydi. Eşinden boşanmak için dava açtı. Ama araya aile büyükleri girdi, boşanmaktan vazgeçti. Kocası, bir akraba düğününe giden eşinin, dayısının oğluyla dans etmesine çok kızdı. Eşini öldüresiye dövdü, yetmedi kanlar içinde kalan karısına bir de tecavüz etti! Cinsel saldırı suçuyla çıktığı mahkemede "Eşimi çok seviyorum." deyince tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Çift, Haziran 2010'da boşandı. Ancak eski eş, bıçak zoruyla kadını kaçırpı ıssız bir yere götürdü, öldürmekle tehdit etti onu. Yetmedi, kapısına dayandı. Savcılığa başvurdu, "Hayatım tehlikede!" dedi kadın. Savcılık kocayı gözaltına almadı, onu polis otosuyla evine gönderdi. Bu kez mahkemeye başvurdu, koruma talep etti. Mahkeme uygun bulmadı. Çok geçmeden kaçınılmaz son gerçekleşti. Eski eşi tarafından on yerinden bıçaklanarak öldürüldü.

Polisin, jandarmanın, savcılarının, hâkimlerin, daha doğrusu devletin koruyamadığı kadınlardı onlar... Kimi boşanmak istediği için, kimi gördüğü şiddetle dayanamayıp "Yeter!" dediği için, kimi çalışıp para kazanmak için kocası ya da sevgilisi tarafından sokak ortasında, evinde, pazarda; bıçakla, pompalı tüfekle, tabancayla öldürülen kadınlar.

Ya cinayeti işleyenler? Onların gerekçeleri ağız birliği etmişçesine hep aynıydı: "Çalışacağım dedi, gururuma yediremedim."; "Boşanacağım dedi, gururuma yediremedim..." Mazeret listesi böyle uzayıp gidiyor (ve gitmeye de devam ediyor.).

Gelelim Galeano'ya... Oda tanıdığımız tanımadığımız, hikâyesini bildiğimiz bilmediğimiz yüzlerce kadını anlatıyor "Kadınlar" adlı kitabında. Her sayfada bambaşka bir kadınla tanıştırıyor ve bu kadınların yaşadıklarına, acılarına, kimi zaman zaferlerine, kimi zaman yenilgilerine ortak ediyor bizi. İsimleri, dilleri, dinleri, kültürleri, ırkları, meslekleri farklı kadınları... Oysa her birinin sancısı aynı: Kadın olmak. Yukarıdaki kadınlar gibi, hikâyesini bildiğimiz ya da bilmediğimiz kadınlar gibi.

Farklı coğrafyalardan, yakın geçmişten, her yaştan, her sınıftan kadınlar...Kleopatra, Marie Curie, kadın gazetecilerin anası Nellie Bly, Emma Goldman, Frida Kahlo, Emily Dickinson, Bronte kız kardeşler, Marilyn Monroe ve belki adını daha önce duymadığımız önüne her zaman engeller

konan nice kadın var kitabın sayfaları arasında. Eduardo Galeano,"Kadınlar" kitabıyla dünyanın bütün köşelerini dolaşarak, kadınlar şahsında bir insanlık tarihine davet ediyor okuru. Yalnızca tekrardan ibaret olmayan, çomak da sokulabilen bir insanlık tarihine... Ama gerçekte çomak sokulabilmiş midir? Son günlerde yaşanan kadın vahşeti düşünülünce tarih tekrâr etmiyor mu? Değişen hiçbir şey yok kadının tarihinde. Galeano kitabında, kimi büyük kimi küçük eylemlerle, kimi konuşarak, kimi yalnızca susarak, yaparak ya da yapmayarak tarihin akışını değiştirmiş kadınlara yer vermiş. Senatoya, kiliseye, sömürgecilere, faşizme direnen kadınlar... Dans eden, seven, seven, ağlayan ve gülen kadınlar... Bunlar tıpkı bugünkü kadınlar gibi. Geçmişe ışık tutan bu hikâyeleri okuyunca kimi zaman kadınların cesareti karşısında, kimi zaman çektikleri acı karşısında hiç mi değişmez bu dünya diyesiniz geliyor. Kitapta şaşıracağınız ve kızacağınız o kadar şey var ki dönüp bugünün dünyasına baktığınızda ve aynı manzarayla karşılaştığınızda kendinize sormadan edemiyorsunuz: Erkekler neden kadınları rahat bırakmıyor?

1847 yılında yayınlanan üç roman İngiliz okurlarını derinden etkiledi. İlki Ellis Bell'in "Uğultulu Tepeler" adlı tutkulu bir aşk ve intikam romanıydı. Diğer Acton Bell'in aile kurumunun ikiyüzlülüğünü gözler önüne seren "Agnes Grey" adlı romanı. Ve sonuncusu Curre rBell'in Jane Eyre adlı bağımsız bir kadının cesaretini göklere çıkaran romanıydı. Bu yazarlar aslında kadındı. Bell erkek kardeşler, aslında Bronte kız kardeşlerdi. Kadınlıklarını saklayan, erkek kimliğiyle var olan kadınlardı onlar. Tarihte kadının adı hiç olmadı.

Kadın fikir üretmek için değil, süt ve gözyaşı üretmek için doğuyor; hayatı yaşamak için değil, yarı kapalı pencerelerin ardından seyretmek için doğuyor. Alfonsina Storni'ye bunu bin kere anlattılar ama o inanmadı. En çok bilinen dizeleriyle kadını kafese kapatan erkekleri protesto etti hep. Erkek egemen dünyada var olmaya çalıştı birçok kadın gibi.

"Kadın doğulmaz, kadın olunur!" diyen Simone de Beauvoir, "İkinci Cins"te kadınların içkinlik hapishanelerinden çıkmalarını, çalışmalarını ve erkeklerle eşitliği hedeflemelerini, kendilerine biçilen radikal başkalığı reddetmelerini, öz bilinç için mücadele etmelerini ve bunun için birleşmeleri gerektiğini söylemiştir. Yapmamış mıdır kadınlar bunu? Yapamamışlar mıdır? İşte Galeano, bize tarihsel örneklerini gösteriyor kitabında. Bir kadın sabaha erkeğe dönüşmüş olarak uyandığında ne olacaktı? Aile ortamı antrenman sahası olmasa erkek çocuk hükmetmeyi, kız çocuksa boyun eğmeyi nereden öğrenecekti? Ya evin erkeği temizlik ve mutfak işlerini paylaşırdı? Ya akıl ve duygu kol kola gitseydi? Ya kimse kimsenin sahibi olmasaydı? Charlotte Gilman sayıklıyor bunları. Ev kavramı sosyal olarak yeniden tanımlanmalı. "Erkeğin ve kadının, kişisel yaşamını barışçıl ve kalıcı olarak paylaşabileceği bir yere taşınmalıdır." diyor Gilman. Tersine dünya ilan ediyor; Alaa Salah'ın "Kadının yeri devrimdir!" diye bugün haykırdığı gibi.

"Kadınların birbirleriyle ve erkeklerle kendi bildikleri şekilde çalıştığı her yerde, kadınların ve erkeklerin değer kavramının eril tanımlarını birlikte sorguladığı, toplumsal cinsiyet iltimasını reddettiği, dayanışmayı desteklediği, saldırganlı-

ğa sırt çevirdiği ve daima özgürlüğü aradığı yerde feminizm var olmaya devam eder ve edecektir." diyor Ursula K. Le Guin. Eril tanımlama hayatın tüm anlamlarının içine sızmıştır tarih boyu. Kurtulmanın yolu yok mudur bu zihniyetten? Çare nedir? Asıl mesele toplumun biçtiği rollerdir bana göre. Kadın erkek için biçilen roller, insan olmak için biçilmiş olsa hiç sorun çıkmayacaktır. Bir şeyleri değiştirmek istiyorsak bunu oturduğumuz yerden yapamayacağımız da bir gerçeklik olarak karşımızda (tarih boyunca olduğu gibi) durmaktadır.

Erkeğin kadın üzerindeki tahakkümü hiç değişmemiştir tarih boyunca anlayacağınız. Erkek zihniyetinin yasaları ile örülü bir dünyada daha ne kadar kadın öldürülecek? Kadınlar ne zaman gereken saygıyı görebilecek? Kadının ne zaman adı olacak? "Kadınlar, kadın olarak kaldıkları sürece, erkek egemen düşüncesiyle oluşturulmuş bir toplumda, insanın insanoğlu diye adlandırdığı, tanrının erkeklerin diliyle konuştuğu, tek gidilebilecek yönün ileri, daima ileri olduğu toplumdan, zaten büyük ölçüde dışlanmış durumdadır. Bu onların ülkesi, biz kendimizinkine bakalım." diyor Le Guin. Onların dünyasından değil, kendi dünyamızdan ses çıkaralım artık. Eğer biz kendi dünyamızda güçlü olmazsak onların dünyasında hiçbir zaman var olamayacağız zaten. Biz kadınlar deneyimlerimizi ve gerçeğimizi, insan gerçeği olarak sunduğumuzda tüm haritaları değiştirir ve yenedünyalar yaratabiliriz. Artık bunun zamanı gelmedi mi? Birbirimizi anlamaya, kendi sesimizi duymaya daha çok ihtiyacımız var şimdi. Her şeye rağmen "ben" diyebilmek için bunu başarmak zorundayız. Don Kişot'un yel değirmenlerine açtığı savaşa benziyor bu. Dünya geliyor ama günümüz dünyasının Don Kişot'u kadınlar için değişen bir şey yok (Bu yazıyı yazarken bile şu an bir kadın ölüyor.). Oysa bizim tek istediğimiz: Güldünya'nın umudu, Pipa'nın barışı.

Eduardo Galeano, Kadınlar, Sel Yayıncılık
Ursula Le Guin, Dünyanın Kıyısında Dans, İthaki Yayınları

COVID-19 HASTALIĞI

Meltem Günbeği

TTB Merkez Konsey Üyesi

Korona virüsler (CoV), dış yüzeylerinde taç gibi görünmelerini sağlayan çıkıntıları sebebiyle Latince taç anlamına gelen "korona" adı verilmiş doğada bulunan insan ve hayvanlarda hastalık oluşturabilen geniş bir virüs ailesidir. İnsan korona virüsleri 1960'larda keşfedilmiş ve başlangıçta zararsız soğuk algınlığı etkeni olarak kabul edilmiştir. Ancak 2003 yılında ortaya çıkan SARS (Severe Acute Respiratory Syndrome, Ciddi Akut Solunum Sendromu) ve 2012 yılında MERS (Middle East Respiratory Syndrome, Orta Doğu

Solunum Sendromu) sebebiyle yaşanan ölümler bu düşünceyi değiştirmiştir. Son olarak da 2019'un sonunda Çin'in Wuhan şehrinde sebebi belirlenemeyen pnömoni (zatürre) vakaları bildirilmiştir. 2020 Ocak ayında ise etken daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir koronavirüs (2019-nCoV) olarak tanımlanmıştır. Daha sonra 2019-nCoV hastalığının adı COVID-19 olarak kabul edilmiş, virüs SARS CoV'e yakın benzerliğinden dolayı SARS-CoV-2 olarak isimlendirilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 salgını 30

Ocak'ta "uluslararası boyutta halk sağlığı acil durumu" olarak sınıflandırmış, ardından 11 Mart'ta küresel salgın (pandemi) olarak tanımlamıştır. Zoonoz, kısaca hayvanlardan insanlara geçen hastalıklar olarak tanımlanmaktadır. SARS-CoV-2'nin zoonotik kaynağı ise henüz kesin olarak bilinmemektedir. Zoonozların karakter değiştirmeleri, salgınlar yapmaları ve yeni enfeksiyonların ortaya çıkmasında; insan nüfusundaki artış, coğrafik alanların yeni yerleşimlere açılması, tarım alanlarının genişlemesi, orman alanlarının yok edilmesi gibi ekosistem üzerinde insanların oluşturduğu olumsuz etkiler, gıda sektöründe ortaya çıkan üretim ve pazarlamada küreselleşme, insan nüfus yoğunluğunda artış, uluslararası insan ve hayvan hareketlerinin yaygınlaşması, afetler ve sivil savaşlar, göçler, kitlesel mülteci hareketleri, demografik değişiklikler gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Bu durum yeni enfeksiyonların ortaya çıkmasına ortam hazırladığı gibi, bilinen eski zoonozların kontrolünü de güçleştirmektedir. İklimsel değişiklikler, ekosistemde meydana gelen değişiklikler; habitatların ve vektörlerin değişmesi, vektörlerin coğrafik olarak yeni alanlara yayılması da zoonotik enfeksiyonlar açısından yeni tehditlerin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

Bulaş yolu

Hastalık esas olarak damlacık yoluyla bulaşmaktadır. Hasta kişilerin öksürme, hapşırmaya yoluyla ortaya saçtıkları damlacıklara diğer kişilerin elleri ile temas etmesi sonrasında ellerini ağız, burun veya göz mukozasına götürmesi ve temas etmesi ile de bulaşmaktadır. Hastalık belirtisi göstermeyen (asemptomatik) kişilerin solunum yolu salgılarında da virüs belirlenebildiğinden bulaştırıcı olabilmektedirler. Çin'deki olguların epidemiyolojik özellikleri incelendiğinde ortalama inkübasyon süresinin 5-6 gün (2-14 gün) olduğu, bazı vakalarda 14 güne kadar uzayabileceği gözlenmiştir. Bulaştırıcılık süresi kesin olarak bilinmemekle birlikte yapılan yayınlarda semptomların kaybolmasıyla sona erdiği bildirilmiştir. Hayvanların (evcil hayvanlar dahil) insanlarda önemli bir enfeksiyon kaynağı olduğuna dair kanıt bulunamamıştır. Enfekte insanlardan hayvanlara bulaşan nadir vakalar bildirilmiştir.

Bir diğer merak edilen konu ise ortamda ve cansız yüzeylerde virüsün ne kadar dayanıklı olacağı sorusudur. Havada asılı kalma, kâğıt, plastik, metal vb. cansız yüzeylerde virüs dayanıklılığı ile ilgili farklı süreler bildirilmiştir. Cansız yüzeylerdeki aktivite süresi yorumlanırken, bulaşta yalnızca virüsün aktivitesinin devam etmesi değil, temas süresinin de önemli olduğu vurgulanmıştır.

Korunma:

Fiziksel mesafe: Temas ile ilgili etkili tek faktör mesafe değildir. Temas süresi temasın kim ile yapıldığı (örneğin sağlık çalışanlarının test pozitif COVID-19 hastasıyla teması vb.), nerede yapıldığı da(açık hava, kapalı alan vb.) önemli etkenlerdir.

El yıkama/el temizleyici kullanma/sık el temasından kaçınma: Ellerin sabunla ve tekniğine uygun olarak en az 20 saniye süreyle yıkanması ya da en az %60 alkol içeren el temizleyiciler ile temizlenmesi önerilmektedir. Bunun yanında ellerin ağıza buruna ve göze temas etmemesi, tokalaşma vb. temasların yapılmaması da gerekmektedir.

Maske kullanımı: Koruyucu ve temiz maske kullanılmasına dikkat edilmelidir. Maske takılsa dahi fiziksel mesafeye dikkat edilmelidir. 2 yaş altındaki çocuklara maske takılmaması önerilmektedir.

Damlacık yayılımının önlenmesi: Maske kullanılmıyor ise öksürme, aksırma, hapşırmaya durumlarında bir mendille ya da dirseğin iç kısmı ile ağız ve burunu kapatılması ve sonrasında ellerin yutkarıda belirtildiği biçimde yıkanması önerilmektedir.

Temizlik ve dezenfeksiyon: Özellikle sık dokunulan yüzeylerin günlük temizliği sabun ve deterjan içeren temizlik maddeleri ile yapılmalıdır. Virüsü taşıyan bireylerin bulunduğu ortamlarda eşya ve yüzeylerin dezenfeksiyonu önemlidir. (Çamaşır suyu vb. ile)

Çevresel önlemler: Uygun havalandırmanın sağlanması

Hastalık Belirtileri:

Bugün tüm dünyayı etkileyen korona virüsün neden olduğu hastalık spektrumu basit soğuk algınlığından ağır akut solunum sendromuna kadar değişkenlik gösterebilmektedir. Ateş, öksürük ve solunum güçlüğü en sık görülen yakınmalar iken, baş ağrısı, boğaz ağrısı, burun akıntısı, kas ve eklem ağrıları, aşırı halsizlik, koku ve tat alma duyusunda kayıp, ishal gibi belirtiler de görülebilmektedir. Hastalık hiç belirti göstermeden geçirilebilmekle birlikte, ciddi vakalarda, pnömoni, ağır akut solunum yolu enfeksiyonu, böbrek yetmezliği ve hatta ölüm gelişebilmektedir. Ölüm çoğunlukla ağır pnömoniye ve çoklu organ yetmezliğine bağlı olmaktadır.

Tanı Yöntemleri:

Tüm hastalıkların teşhisinde olduğu gibi COVID-19 hastalığında da öykü çok önemlidir. Kişinin temas öyküsü olup olmadığı, çalıştığı ortam, hijyen uygulamalarını kullanma durumu, koruyucu ekipmana sahip olup olmadığı, kronik bir hastalık varlığı ve şikayetlerinin niteliği, ortaya çıkış sırası, süresi öyküde sorulması gereken soruların başında gelmektedir. Röntgen, bilgisayarlı tomografi incelemeleri ön teşhisi destekleyen yöntemlerdir. COVID-19 PCR testi, COVID-19 antikor testi ve diğer laboratuvar testleri tanıda kullanılmaktadır. Polimeraz zincir reaksiyonu (PCR) yöntemi için, burundan ve boğazdan özel çubuklarla sürüntü yöntemi ile örnek alınır. Teşhis Covid-19 virüs RNA'sının tespit edilmesiyle yapılmaktadır. Ancak uygulamada çeşitli nedenlerle PCR testinin duyarlılığı düşük olarak değerlendirilmiştir. Antikor testi ise; Covid-19 virüsüne karşı bağışıklık sistemimizin ürettiği antikorları tespit etme yöntemine dayanır.

Önemli tanımlamalar:

Olası Vaka:

1. Ateş, öksürük, nefes darlığı, boğaz ağrısı, baş ağrısı, kas ağrıları, tat ve koku alma kaybı veya ishal belirti ve bulgularından en az biri ve klinik tablonun başka bir neden/hastalık ile açıklanamaması ve semptomların başlamasından önceki 14 gün içerisinde kendisi veya yakın temasının hastalık açısından yüksek riskli bölgede bulunma öyküsü

2. Ateş, öksürük, nefes darlığı, boğaz ağrısı, baş ağrısı, kas ağrıları, tat ve koku alma kaybı veya ishal belirti ve bulgularından en az biri ve semptomların başlamasından önceki 14 gün içerisinde doğrulanmış COVID-19 vakası ile yakın temas eden
3. Ateş ve ağır akut solunum yolu enfeksiyonu belirti ve bulgularından en az biri (öksürük ve solunum sıkıntısı), ve hastanede yatış gerekliliği varlığı ve klinik tablonun başka bir neden/hastalık ile açıklanamaması
4. Ateş, öksürük, nefes darlığı, boğaz ağrısı, baş ağrısı, kas ağrıları, tat ve koku alma kaybı veya ishal belirti ve bulgularından en az ikisinin bir arada olması ve bu durumun başka bir neden/hastalık ile açıklanamaması.

Kesin vaka: Olası olgu tanımına uyan olgulardan tanı moleküler yöntemlerle (PCR) SARS-CoV-2 saptanan olgular,

İzolasyon: Hastalık yayılmasını önlemek için hasta olan birini sağlıklı bireylerden ayırma uygulaması.

Karantina: Sağlıklı görünen ancak COVID-19 gibi bulaşıcı bir hastalığa maruz kalmış olabilecek insanların izole etme uygulaması.

Tedavi:

COVID-19'a karşı etkinliği kesin olarak gösterilmiş bir antiviral tedavi henüz bulunamamıştır. Favipiravirin ve Remdesivirin olumlu etkileri gösterilmiştir. COVID-19 olgularının tedavisinde hidroklorokin etkili olmadığı birçok çalışma ile gösterilmiştir. Bu nedenle asemptomatik, hafif, orta, ağır formlarının tedavisinde veya profilaksisinde kullanılmamalıdır. Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nın yayınladığı algoritmalarda ise hidroklorokin ve favipiravin yer almaktadır. Hastaların oksijen ve destek tedavisi ile steroidden fayda gördüğü de klinik olarak görülmüştür.

KAYNAKÇA

1. Türk Tabipleri Birliği Covid-19 Pandemisi Dördüncü ve Altıncı Ay Değerlendirme Raporu
2. Multidisipliner Covid-19, BURSA TABİP ODASI Sürekli Tıp Eğitimi Pandemi Kitabı, TEMMUZ, 2020
3. <https://covid19.saglik.gov.tr/>

**YASAMIMIZI
SAVUNUYORUZ!**

BARIS

ESİTLİK

ÖZGÜRLÜK

DAYANIŞMA

25 KASIM'DA ALANLARDAYIZ

HAYKIRIŞ

Şiir: Sevim Nurcan Demirbaş
(Ankara 3 No' lu Şube Üyesi)

Uzaktan gelen bu sese
kulak kabartmak...

Sessiz gecede sokak
ortasında yalınayak
koşan o kadının ayak
sesleri

Ardından koşan erkeğin
öfkeli nefesi

Arkasına dönüp
bakmaya zamanı
olmadan koşan kadının
geçtiği sokaklarda

Işığı yanan evlerin
haberi olmadan

Korkarak koştuğu ıssız
sokakta

Bir gören olur mu diye
ümit ettiği,

Bir duyan olur mu diye
içine kaçan sesini
duyurmayı arzu ettiği

Ayak seslerinin
hızı ile kalbinin
atışlarının hızının
birbirine karıştığı

Yakalanmamak arzusu
ile hızını arttırarak
yolun sonuna geliyordu.

Nefesi artık yetmiyordu

Bağırarak istiyordu

Sesi çıkmıyordu

Durdu

Artık beklemekteydi

"Ne olacaksa olsun"
demekteydi.

Yakalanıyordu artık

Ve...

Arkasına dönüp
bakmaya korkar
gibi yerinde öylece
kalakaldı.

Soluğunun sesi ile
karışmıştı ayak sesleri

Hangisi gerçikti
bilemeden...

Sonra omzuna dokunan
o el ve onun nefesini
ensesinde hissettiği o
an.

Ciğerlerine saplanan
nefes, insafsızca
bedenine saplanan
bıçak

Neresine denk gelirse...

Yıkılıp kaldığı
kaldırımında

Hiçbir ses yok, yalnızca
kendisi.

Aklından geçenler ve
iki yavrusu...

Evde çocuklar aç ve
uykusuz, korkulu.

Kendi bedeni değildi
aklından geçen

Her bıçak darbesinde
içini acıtan

Aklına gelen minik
yavrular...

Durup geriye bakarken

İkinci bıçak darbesi...

Kırmızıya boyanmıştı
her yer.

Durmak bilmeyen
inlemeler öfkenin
sesine karışmıştı.

Geriye bakan bu
kadının gözlerinde
sadece hüznü vardı.

Kendine değildi
gözlerindeki hüznü

Aklından geçen geçmişi
ve geleceği...

Acısı kendine
değil, bıraktığı
yavrularınaydı...

Bu vahşi, insafsız adam,
onun hayatına son
verirken

Aklında sadece ondan
olan iki yavrusu...

Verirken son nefesini,
acısı kendine değil,
sancısı başkaydı.

Son bıçak darbesinde
yıkılıp kalmıştı.

Adam kaçıyordu,
kaçmasa da yakalansa
da sonuç aynıydı.

Arkasında bıraktıkları
değildi derdi adamın

Karakola korkusuzca
gidip: "Ben cinayet
işledim." diyecekti.

Dese ne olacaktı?
"tutuklanacak" bir süre
sonra "salınacak"dı.

"Namus cinayeti." der,
kurtulurdu.

Kim sorgular ki NAMUS
deyince...

Her şey durur: "Adam
haklı, namusunu
kurtardı."

Kadının namusunu
erkek korur

Ya bu namus kadına ait
değil

Ya da bunun sahibi
erkektir,

Koruması da ona düşer.

Hangi kadın erkek için
namus cinayeti işler
ki?

Erkeğin elinin kiridir

NAMUS Namus kadına
farzdır, erkeğe sünnet!

Sesimi duyan var mı ?
Uzaktan gelen bu sese
kulak kabartmak...

Bazen duymak Bazen
duymazdan gelmek

Duyunca: "Bir aile
meselesidir." deyip
kapıyı kapatmak.

Duyup önemsememek
Duyunca olayın içine
girip başını belaya
sokmak

Polise haber verip
sonucu bile
beklemek

Alışarak:"Yine bir
kadın cinayet..." demek.

Alışılageleşmiş: "Kadın
sesleri mi?" demek...

Hepsi kafa karışıklığı
Yasada boşluklar ve acı
çeken kadınlar...

Neden şiddete maruz
kalır bu kadınlar?

Erkeğin gücü sadece
kadına mı yeter?

İsyan eden kadın mıdır
dayak yiyen

Ya da sessiz kalıp içine
atan mı?

Bu sese kulak verenin
devlet olması mı lazım

Yoksa devletin sesi
duymasını sağlamak mı
lazım?...

Şiddet gören kadınların

Ancak ölüm anı
kameralara yansıyor.

O gün içimiz acıyor,
öfkeleniyoruz sonra
unutmuyor muyuz?

Şiddet kadına
uygulanıyorsa onu
kadınlar mı dile
getirmeli,

Şiddeti yaratan erkek
ise diğer erkekler buna
niye sessiz kalıyor?

"Yaşamak bir ağaç gibi
tek ve hür" mü ya da
şiddet gören kadını
susturmak mı?

Sesimi duyan var mı?

Uzaktan gelen bu sese
kulak kabartmak...

Bir uyanıştır 25
Kasım...

Dominik' te üç kız
kardeşin katlidir.

Konuşanı
susturmamaktır,

Susturulmak istenen
kadınların artık
susmadığının
bildirgesidir.

Bir direniştir.

"Dur!" demektir.

"Artık yeter!"dir.

İsyandır.

Acımasızlığa karşı
duruştur.

Yok saymaya karşı
"Varım" demektir.

Bir HİÇ olmamaktır.

Var Olmaktır.

"Sesimi duyan var
mı?" diye gelen sesi
duymaktır.

Duymazdan gelmek
değildir...

Elif Şeker Saka ben,
Anneyim, kadın cinayetleri deyince ilk aklıma düşen
anneliğim.

Kızımın adı Karin, 18 yaşında
Güldüğünde mutluluk olur zamanın adı

Songül Aslan ben,
Anneyim

Kızımın adı Özgecan, 20 yaşında hep
Güldüğünde yüreğimizi dinginleştirir
idi hep...

Özgecan Aslan, minibüs şoförü Suphi Altındöken
tarafından öldürüldü.

Aklı hür bir kızım var benim.
En çokta vicdanlı oluşunu seviyorum.
Ne istediğini bulmakta başarılı, kendini dinliyor.
Hoş bir 18 oldu.

Gül Efe'nin oğluyum ben
18 yaşındayım, kardeşim 12
Annem 38 yaşında hep
Gülüşü ile aklımızı çeliverir idi
hep...

18. Doğum günümde, babam
annemi dövdü.
Annem 5 gün sonra öldü.

Gül Efe kocası Mehmet Efe tarafından öldürüldü.
Hıraf ediyorum bazen kızımın babasıyla arasındaki
bağı kıskanıyorum.

Bir kere espri anlayışları aynı.
Başka anlıyorlar birbirlerini.
Bir kız-çocuğu için baba ne kadar önemli.

Yılmaz Özdemir ben
Babayım

Kızımın adı Ceren, 20 yaşında hep
Güldüğünde hayatımı hafifletiverir idi hep...
Ceren Özdemir, firari Özgür Arduç tarafından
öldürüldü.

Kızım doğduğunda Öykü 6 yaşındaydı.

Abimin kızı, kızımın ablası
Karındaş olmasalar da sıkı kardeşler.
Kardeşi olanın sırtı yere gelmiyor kolay kolay

Zehra Üzsel ben
Ablayım

Kardeşimin adı Kübra, 37 yaşında hep
Güldüğünde birden içimizi ısıtır
idi hep...

Kübra Aşkın, eski kocası Davut Demir tarafından
öldürüldü.

Elif Şeker Saka ben.

Anneyim ben,
Halayım ben,
Kızkardeşim ben,
Eşim ben,
Dostum ben,
Arkadaşım ben,
Komşuyum ben,
Teyzeyim ben,
Tanıdığım ben,
Kadınım ben.

Kadın cinayetlerini duydukça ürperten,
Düşmanımın başına gelmesin diyen,
Bir insanım ben.
Hepiniz gibi.

Hepimiz kadın cinayetlerine dur demeliyiz..
Hepimiz olmalı, sesimizi duyurmaliyiz..
Hepimiz olunca unutmuyoruz, unutturmayız..
böylece

Ve hepimiz biliyoruz ki
İstanbul Sözleşmesi
Yaşatır!!!